

REKENKAMER ZEELAND

Bestuurlijke Nota

Stroomversnelling

Hebben de uitkomsten en adviezen van de Commissie Balkenende Zeeland in Stroomversnelling gebracht?

15 juni 2022

Colofon

De Rekenkamer Zeeland voert onafhankelijk onderzoek uit naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het door de Provincie Zeeland gevoerde beleid. Daarmee versterkt de rekenkamer de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten. Het vergt voor Provinciale Staten veel tijd en deskundigheid om (beleids)onderzoek uit te voeren. Om de rol van Provinciale Staten binnen het dualisme op provinciaal niveau te versterken, ondersteunt de rekenkamer hierbij. De Rekenkamer Zeeland is een onafhankelijk instituut en bestaat uit een bestuur, een ambtelijk secretaris en medewerkers. Voor meer informatie: www.rekenkamerzeeland.nl.

De bestuursleden van de Rekenkamer Zeeland waren ten tijde van de opstart van dit onderzoek: de heer mr. C.M. de Graaf (voorzitter),

drs. H.J.W. Verdellen en mevrouw T. Groenendijk-de Vos MA. Per 1 januari 2022 is de heer De Graaf eervol ontslag verleend als voorzitter en lid van de rekenkamer. Mevr. mr. G.A.A. van Rijswijk-van Mook is benoemd als lid en voorzitter. Portefeuillehouder van het onderzoek ‘Stroomversnelling’ is dhr. H. Verdellen.

Het onderzoek is uitgevoerd door een onderzoeksteam bestaande uit: drs. A. Maas QC namens de Rekenkamer Zeeland en drs. J.C.T.M. Doorakkers van Doorakkers Advies. Vanuit het bureau van de Rekenkamer Zeeland werd verdere ondersteuning verleend door drs. ing. M.L.M. Dobbelaer.

VOORWOORD

Overheidsdiensten en bedrijven die hun kantoren en fabrieken in Zeeland sluiten. De jeugd die bij gebrek aan opleidingsmogelijkheden en toekomstperspectief wegtrekt en vooral ook uit Zeeland wegblijft. De vergrijzing in Zeeland neemt toe, gelijktijdig neemt het voorzieningenniveau en daarmee de leefbaarheid af. Een vergelijking met Florida lag voor de hand: een geschikte plek om van je oude dag te genieten. Dat was het weinig lonkende toekomstbeeld voor Zeeland aan het begin van het nieuwe millennium: het ‘Florida aan de Schelde’.

Om het tij te keren moest Zeeland in een spreekwoordelijke stroomversnelling komen. In 2015 hebben de overheden, organisaties en bedrijven, en de Provincie Zeeland voorop, de handen ineengeslagen. Onder leiding van oud-premier en Zeeuw Jan Peter Balkenende is een onderzoekscommissie aan het werk gegaan. Het Rijk is daarbij nadrukkelijk betrokken.

Naar aanleiding van de uitkomsten en adviezen van die commissie heeft Zeeland, samen met het Rijk en de andere partners, gekozen voor actie. Deze actie is gericht op het versterken van de Zeeuwse economie, het verbeteren van de financiële positie van Zeeland en het vergroten van de leefbaarheid.

Nu zeven jaar later onderzoekt de rekenkamer wat er van de uitkomsten en adviezen van de Commissie Balkenende terecht is gekomen en of ze Zeeland in ‘stroomversnelling’ hebben gebracht.

Tijdens haar onderzoek heeft de rekenkamer een ander Zeeland aangetroffen dan de Commissie Balkenende destijds. Een beter

samenwerkend, meer samenhangend en vooral een sterker Zeeland. Een regio waar nog steeds zaken beter kunnen, maar waar heel veel goed gaat. En daarmee is Zeeland een regio geworden waar Den Haag en Brussel rekening mee moeten houden. Maar het is vooral ook een regio waar ze graag rekening mee willen houden. Het zijn immers de regio’s als Zeeland, die een sleutelrol vervullen bij het tot oplossingen komen voor de grote nationale uitdagingen van deze tijd. Denk daarbij aan onder andere volkshuisvesting, klimaatdoelstellingen en energietransitie.

Met dit onderzoek hopen we Provinciale Staten van Zeeland inzicht te geven in de uitkomsten en adviezen van de Commissie Balkenende. Maar vooral willen we hiermee Provinciale Staten helpen de juiste keuzes voor de toekomst te maken. Zodat Zeeland niet enkel in ‘stroomversnelling’ is gebracht, maar ook in de stroomversnelling blijft.

Namens het bestuur van de Rekenkamer Zeeland,

mr. G.A.A. van Rijswijk - van Mook
Voorzitter

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	7	5	REACTIE VAN GEDEPUTEERDE STATEN	21
1.1	Aanleiding	7	6	NAWOORD REKENKAMER ZEELAND	22
1.2	Doelstelling	7		BIJLAGEN	23
1.3	Vraagstelling	7			
1.4	Leeswijzer	7	1	NOTA VAN BEVINDINGEN	24
2	TIJDLIJN	8			
3	SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK	11			
3.1	De adviezen en uitkomsten van de Commissie Balkenende	11			
3.2	Regio Deal Zeeland	11			
3.3	Andere steunpakketten	12			
3.4	De investeringsprogramma's	12			
3.5	De aanpak van de randvoorwaardelijke zaken	13			
3.6	De aanpak van de aandachtvrkende dossiers	15			
3.7	De monitoring van de resultaten	16			
4	CONCLUSIES, ANALYSE EN AANBEVELINGEN	19			
4.1	Hoofdconclusie	19			
4.2	Overige conclusies en aanbevelingen	19			

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING

In oktober 2015 besluit de Tweede Kamer dat Zeeland een commissie nodig heeft voor behoud van de werkgelegenheid en het creëren van nieuwe banen in de provincie. De Zeeuwse economie kreeg in de jaren daarvoor veel harde klappen. Zo zijn honderden banen verloren gegaan door faillissementen van Zalco en Thermphos, de sluiting van Philip Morris en bezuinigingen in de zorg. Ook door de splitsing van energiebedrijf Delta zijn honderden Zeeuwse banen verdwenen.

Aan de instelling van de commissie is uitgebreid lobbywerk vanuit de Zeeuwse overheden, organisaties en bedrijfsleven voorafgegaan. De commissie moet de kansen en bedreigingen voor de Zeeuwse economie op een rij zetten. En de commissie moet onderzoeken welke maatregelen nodig zijn om de structuur van de Zeeuwse economie te versterken. De ‘Commissie Structuurversterking en Werkgelegenheid’ komt onder leiding te staan van oud-premier en ‘Zeeuw’ Jan Peter Balkenende. In het vervolg van dit onderzoeksrapport aangeduid als ‘Commissie Balkenende’.

1.2 DOELSTELLING

De rekenkamer wil nagaan of de adviezen van de Commissie Balkenende zijn opgevolgd en of dit al tot resultaten heeft geleid.

De Regio Deal Zeeland, die het Rijk in 2017 met Zeeland heeft gesloten, bouwt voort op het advies van de Commissie Balkenende. Vanwege de inhoudelijke en volgtijdelijke verwevenheid zijn de uitkomsten van de Regio Deal Zeeland in dit onderzoek meegenomen.

Andere steunpakketten zoals de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen (en Wind in De Zeilen, het compensatiepakket voor het afblazen van de komst van de Marinierskazerne naar Zeeland blijven buiten beschouwing in dit onderzoek. De Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen omdat die vooral betrekking heeft op een beperkt deel van Zeeland en ‘Wind in de Zeilen’ vooral omdat het in de basis geen financieel steunpakket is maar een (her)vestiging door het Rijk van diensten, instanties en instituten in Zeeland.

1.3 VRAAGSTELLING

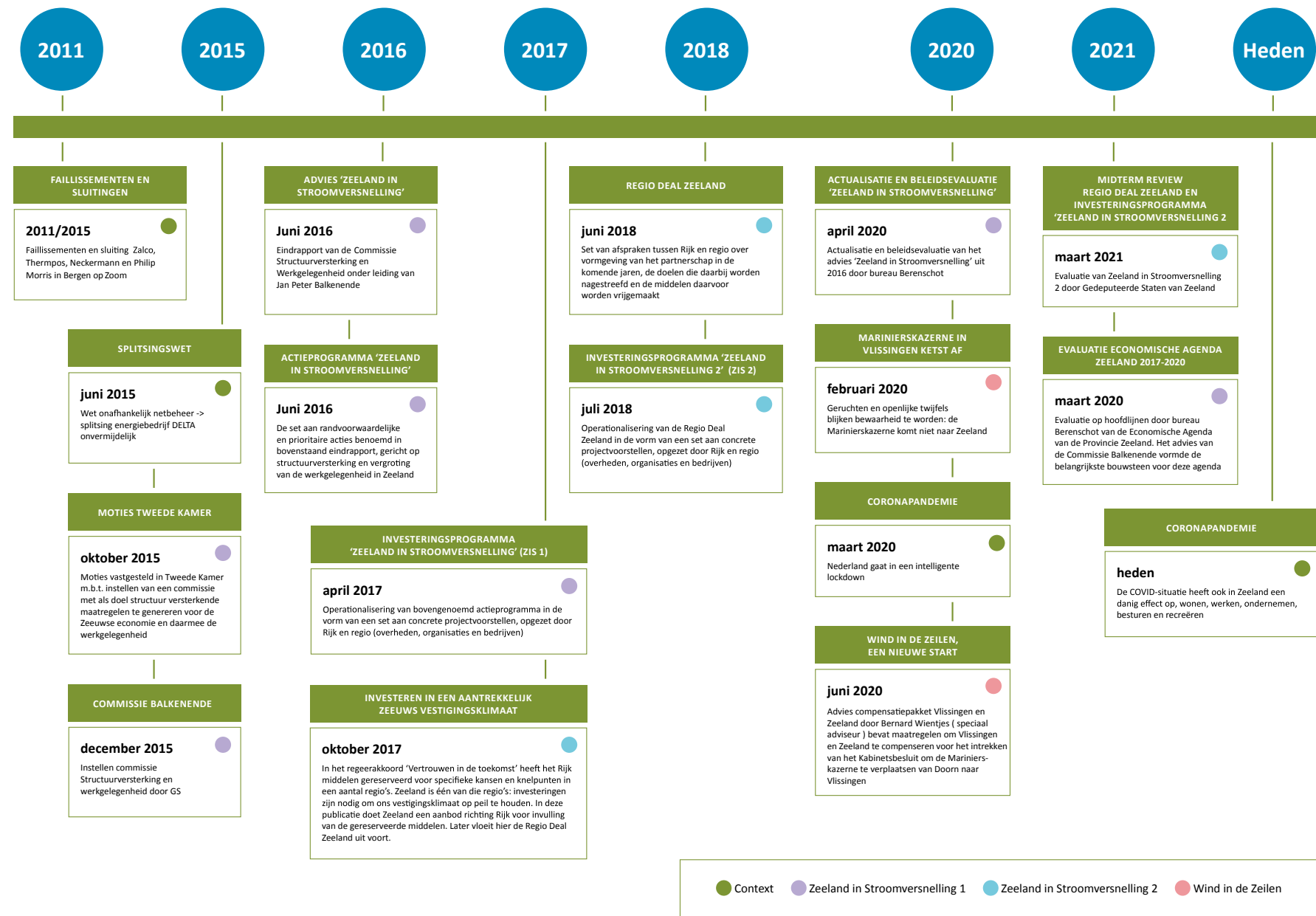
Zijn de adviezen van de Commissie Balkenende overgenomen en heeft de uitvoering ervan ertoe geleid dat Zeeland in (een) stroomversnelling is gekomen?

1.4 LEESWIJZER

Op basis van deze onderzoeksresultaten heeft de rekenkamer conclusies en aanbevelingen opgesteld. Deze zijn verwoord in deze Bestuurlijke Nota.

De Nota van bevindingen is een bijlage bij deze Bestuurlijke Nota en bevat een beschrijving van het rekenkameronderzoek en van de onderzoeksresultaten.

2 TIJDLIJN

3 SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK

3.1 DE ADVIEZEN EN UITKOMSTEN VAN DE COMMISSIE BALKENENDE

De Commissie Balkenende stelt in haar eindrapport vast dat de economische concurrentiepositie van Zeeland kwetsbaar is in vergelijking tot de andere Nederlandse en omringende Vlaamse regio's. De oorzaak voor het gebrek aan concurrentiekracht in Zeeland zit volgens de Commissie in tekortkomingen op de volgende drie aspecten:

- Bestuurskracht;
- Organisatiekracht;
- Leefbaarheid.

Om Zeeland in de spreekwoordelijke stroomversnelling te krijgen is volgens de commissie een actieprogramma nodig, gericht op:

- Smart Delta Resources (circulaire en biobased economie);
- Experimenteergebied energietransitie en deltatechnologie;
- University College for Engineering and Innovation (Bèta College);
- Havensamenwerking Vlissingen-Oost, Terneuzen en Gent;
- Gezonde regio en toerisme.

Er zijn drie zaken randvoorwaardelijk om bovenstaande resultaten te boeken:

- Vergroting van de bestuurskracht van de regio;
- Vergroting van de uitvoeringskracht van de regio;
- Coherent werk maken van leefbaarheid.

Volgens de commissie zijn twee punten aandachtsvragend voor de regio:

- Het uitplaatsen kerncentrale;
- Provinciefonds (voor Zeeland nadelige verdeling).

Volgens de commissie is voor een succesvolle uitvoering van het actieprogramma een Zeelandfonds nodig met een omvang van ongeveer € 100 miljoen. De provincie en private partijen zullen daarvan ieder een kwart voor hun rekening moeten nemen. Nog eens € 25 miljoen moet komen uit bestaande Rijks- en Europese subsidieregelingen. Tot slot is van het Rijk een extra bijdrage van € 25 miljoen nodig.

3.2 REGIO DEAL ZEELAND

In 2017 wordt Zeeland in het regeerakkoord genoemd als één van de regio's, waarmee het Rijk aan de slag wil om regionale knelpunten aan te pakken. De Regio Deal Zeeland, die het Rijk daarop met Zeeland sluit, geeft aan met welke projecten dat gedaan gaat worden.

Deze Regio Deal bouwt voort op het advies van de Commissie Balkenende. Op basis van de Regio Deal stellen Rijk en regio beiden € 35 miljoen beschikbaar. Deze komen bovenop de middelen die al vanuit het Balkenende pakket gevoteerd zijn. Bij de totstandkoming van de Regio Deal Zeeland zijn ook regionale organisaties, zoals regionale overheden, de kennisinstellingen en het bedrijfsleven in Zeeland actief betrokken geweest. Zij hebben in de Economic Board Zeeland hun krachten gebundeld. Via de leden van de Board onderschrijven zij de Regio Deal Zeeland.

3.3 ANDERE STEUNPAKKETTEN

‘Wind in de Zeilen’, het compensatiepakket voor Zeeland vanwege het afketsen van de komst van de marinierskazerne, valt buiten de scope van dit onderzoek. Bij dit compensatiepakket moet het gaan om andere en vooral nieuwe onderdelen. Daarnaast is ‘Wind in de Zeilen’ geen financieel steunpakket. Het gaat om vestiging door of namens het Rijk van diensten, instanties en instituten in Zeeland.

In 2020 is de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen ‘Zeeuwen zelf aan zet’ getekend door het Rijk, de gemeenten Hulst, Sluis en Terneuzen en de Provincie Zeeland. Deze Regio Deal heeft een looptijd tot eind 2023. Ook deze Regio Deal sluit aan bij de adviezen van de Commissie Balkenende. In deze deal is de leefbaarheid verbreed naar de aanduiding ‘Brede Welvaart’, die steeds meer opgeld doet. Omdat deze regeling niet geheel Zeeland beslaat maar slechts een deel, blijft deze Regio Deal buiten de scope van het onderzoek.

3.4 DE INVESTERINGSPROGRAMMA’S

Het investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling 1 (ZiS 1), voortkomend uit de adviezen van de Commissie Balkenende, bevat een zevental concrete investeringsprojecten. Het investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling 2.0 (ZiS 2), voortkomend uit de Regio Deal Zeeland, bevat een dertiental concrete investeringsprojecten opgebouwd langs de pijlers ‘Kennis en innovatie’, ‘Leefbaarheid’ en ‘Voorzieningen bedrijven’. Bij het opstellen van beide investeringsprogramma’s is Provinciale Staten (verder PS) betrokken geweest en heeft ze haar kaderstellende rol kunnen vervullen.

Ten aanzien van de concrete investeringsprojecten uit ZiS 1, het initiële pakket uit het adviesrapport van de Commissie Balkenende, kan gesteld worden dat deze allemaal in uitvoering zijn genomen, lopen of al afgerond zijn. Waarbij opgemerkt moet worden dat één project, het Tidal Test Center, als gevolg van een faillissement bij de ondernemer als mislukt mag worden beschouwd. PS zijn over dit faillissement en de gevolgen voor de pilot op diverse momenten geïnformeerd.

Het valt op dat er niet integraal aan PS wordt gerapporteerd over de diverse investeringsprojecten uit ZiS 1. Niet in financiële zin en ook niet over de inhoudelijke realisatie en de samenhang met het bereiken van de maatschappelijke en economische resultaten. De organisatie beschikt wel over deze gegevens. Deze worden echter niet in rij en gelid gezet en in samenhang gepresenteerd en geduid aan PS.

Het beeld ten aanzien van de meeste concrete investeringsprojecten uit ZiS 2, het pakket dat voortkomt uit de Regio Deal Zeeland, wijkt nauwelijks af van die uit ZiS 1. De projecten zijn in uitvoering, liggen op koers of ze zijn inmiddels al succesvol afgerond.

Anders dan bij de investeringsprojecten uit ZiS 1 wordt op de investeringen uit ZiS 2/Regio Deal Zeeland wel integraal en in samenhang gerapporteerd aan PS. De rapportage is niet specifiek voor PS bedoeld. Het is het Rijk dat een halfjaarlijkse rapportage over de Regio Deal Zeeland verlangt. PS ontvangen deze rapportage dan ter kennisname.

In en bij de rapportage van de Commissie Balkenende wordt gesproken over Zeeland in Stroomversnelling (ZiS), zonder de aanduiding 1. Om het onderscheid te bewaren wordt in deze rapportage dan steeds gesproken over ZiS 1 (Balkenende) en ZiS 2 (Regio Deal Zeeland).

3.5 DE AANPAK VAN DE RANDVOORWAARDELIJKE ZAKEN

De constatering van de Commissie Balkenende over de bestuurskracht sluit aan bij de bevindingen van de bestuurskrachtmeting ‘Ruimte voor verbeelding’ (Calon, 2011), die sprak van de ‘Zeeuwse ziekte’. Het is in Zeeland gemeengoed dat de bestuurders van de provincie en alle gemeenten allerlei zaken gemeenschappelijk bespreken, ongeacht of het gaat om zaken waarin partijen al dan niet afhankelijk zijn van elkaar qua taken, bevoegdheden en middelen. Bij bijna ieder vraagstuk schuift iedereen aan en moet zich ook kunnen vinden in het besluit, aldus Calon.

Na het advies van de Commissie Balkenende zijn meerdere commissies of vergelijkbare gremia in het leven geroepen, die zich over de toekomst van het openbaar bestuur hebben gebogen. Al de hieruit voortkomende adviezen hebben uiteindelijk geresulteerd in de oprichting van het OZO (Overleg Zeeuwse Overheden) in 2019. Hiermee is het voornemen om te gaan snoeien in het Zeeuwse overleg- en vergadercircuit in daden omgezet. Het OZO moet ervoor zorgen dat samenwerking op provinciaal of regionaal niveau niet vrijblijvend is. Er zijn goede stappen gezet. Door de bestuurlijke krachten te bundelen spreekt Zeeland bestuurlijk meer met één mond. Daardoor wordt Zeeland ervaren als een meer serieuze en krachtiger gesprekspartner. De praktijk laat nog wel zien dat partijen erg moeten wennen. Volgens meerdere geïnterviewden is de instelling van het OZO een hele goede eerste stap, maar functioneert het nog niet optimaal. Het eigen belang zou nog te vaak prevaleren boven het algemeen belang.

In 2018 is de Economic Board Zeeland opgericht. Ook dat is een logisch vervolg op de adviezen van de Commissie Balkenende en aanvullend op de adviezen ten aanzien van de vele bestaande overlegstructuren. Alle betrokken partijen geven aan dat – dankzij de instelling van het OZO en de Economic Board Zeeland – de Provincie Zeeland meer met één mond spreekt. De provincie is daardoor een krachtiger en serieuzer

gesprekspartner geworden. Dat ervaren ook Den Haag en Brussel, aldus de geïnterviewden.

Aangaande de vergroting van de uitvoeringskracht wordt vooral gewezen op de rol van het regionale ontwikkelingsbedrijf Economische Impuls Zeeland. De Commissie Balkenende constateert dat verschillende innovatiefinancieringsfondsen van de regionale ontwikkelingsmaatschappij Economische Impuls Zeeland van beperkte omvang zijn. Bovendien zijn deze vrijwel volledig belegd. Het advies van de Commissie Balkenende met betrekking tot de uitvoeringskracht heeft vooral betrekking op de fondsvorming. Economische Impuls Zeeland zou immers de beschikking krijgen over extra middelen. Omdat men relatief weinig ervaring heeft met de verschillende manieren waarop deze middelen het beste ingezet zouden kunnen worden, is geadviseerd hierin de samenwerking te zoeken met de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM). De BOM heeft hiermee immers de nodige ervaring. Deze samenwerking is niet van de grond gekomen. Er wordt met de BOM, maar ook met de andere ROM’s, wel samengewerkt op inhoudelijke thema’s. Economische Impuls Zeeland maakt inmiddels wel nadrukkelijk onderdeel uit van het landelijk netwerk van Regionale Ontwikkeling Maatschappijen. In Nederland is Economische Impuls Zeeland een van de kleinste ontwikkelingsmaatschappijen wat betreft onder andere het aantal participaties en het geïnvesteerd vermogen.

Mede naar aanleiding van het advies van de Commissie Balkenende is het Economische Netwerk Zuid-Nederland opgericht in 2020. Het betreft een strategisch samenwerkingsverband van acht triple helix regio’s en de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

In dit verband is ook de Financieringstafel West-Brabant/Zeeland opgezet. Zeeland en West-Brabant hebben met de Financieringstafel een gezamenlijk netwerk gerealiseerd voor ondernemers en bedrijven die op zoek zijn naar financiering. De betrokken partijen brengen kennis, netwerk en financierings- en subsidiemogelijkheden in om

een ondernemer verder te helpen met een vraagstuk. Dankzij deze krachtenbundelingen is de slagkracht van de regio vergroot en worden relevante en grensoverschrijdende projecten gezamenlijk opgepakt. De afstemming met de aangrenzende regio's is voor Zeeland immers van groot belang.

De provincie beschikte ten tijde van de werkzaamheden van de Commissie Balkenende al over een nota gericht op de verbetering van de leefbaarheid. Deze nota Nieuwe Wegen (waarvan de looptijd in 2018 verstreek) is niet geactualiseerd naar aanleiding van de adviezen van de Commissie Balkenende. Dit terwijl de commissie juist heeft geadviseerd om te komen tot een samenhangend programma. De verschillende aspecten, die vallen onder de aanduiding leefbaarheid, zijn de afgelopen jaren separaat opgepakt door verschillende vakafdelingen binnen de provinciale organisatie.

Het advies over het coherent werk maken van de leefbaarheid is wel via de Regio Deal Zeeland en meer recentelijk de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen opgepakt.

In de Regio Deal Zeeland werken partijen samen om het leef- en vestigingsklimaat van Zeeland gericht op structurele effecten te versterken. De insteek is dus breder dan enkel leefbaarheid.

De meer recent getekende Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen sluit aan op het advies van de Commissie Balkenende om het begrip leefbaarheid te verbreden naar de aanduiding 'Brede Welvaart'.

Door de provincie wordt op dit moment gewerkt aan het opstellen van een sociale en leefbaarheidsagenda (Agenda Brede Welvaart). Dit beleidsdocument moet verder invulling geven aan de kaders voor leefbaarheid. Daarin wordt duidelijk aan welke maatschappelijke waarden de provincie werkt. Denk hierbij o.a. aan de aandacht voor

gezondheidszorg, armoedebestrijding, eenzaamheid, dementie, participatie van inwoners, sociale samenhang, werkgelegenheid en onderwijs. Dat is in lijn met de doelen van de provinciale Omgevingsvisie. Betrokkenen ervaren dit als zeer positief. Dit alles moet leiden tot een integrale benadering van de leefbaarheidsvraagstukken in de provincie.

Op 24 maart jl. is door het HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving het rapport 'Leven in Zeeland' gepubliceerd. De in de rapportage opgenomen resultaten zijn gebaseerd op een breed uitgezette enquête onder inwoners van Zeeland en geeft een beeld van de beleving van de inwoners op verschillende leefbaarheidsthema's. Uit dit onderzoek blijkt dat de inwoners van Zeeland over het algemeen een hoge kwaliteit van leven in Zeeland ervaren. Inwoners van Zeeland zijn meer tevreden met het leven dan inwoners van veel andere provincies. Bovendien zijn veel Zeeuwen positief over de Zeeuwse samenleving en verwachten ze dat de samenleving de komende jaren op een hoog niveau zal blijven. Volgens dit onderzoek heeft het ideale, toekomstige Zeeland meer aandacht nodig voor gezondheidszorg, armoedebestrijding, werkgelegenheid en onderwijs. Over de aandacht voor kunst en cultuur lopen de meningen van Zeeuwen uiteen.

Aandachtspunten voor Zeeland vanuit de rapportage zijn:

- mismatch arbeidsmarkt
- woontevredenheid is goed

De uitkomsten van de publicatie 'Leven in Zeeland' zullen worden meegenomen in de op te stellen provinciale Agenda Brede Welvaart.

3.6 DE AANPAK VAN DE AANDACHT VRAGENDE DOSSIERS

Doordat de Commissie Balkenende het probleem van het uitplaatsen van de kerncentrale in Zeeland heeft geagendeerd, heeft het onderwerp ook in Den Haag aandacht gekregen. Het is niet met zekerheid te stellen dat dit zonder de aandacht vanuit de Commissie Balkenende ook zou zijn gebeurd. Respondenten geven breed aan dat dit zeker in positieve zin heeft bijgedragen aan het oppakken van dit dossier door het Rijk.

Wat de mogelijke uitplaatsing van de kerncentrale betreft is het positief dat naar aanleiding van de adviezen van de Commissie Balkenende het Rijk een uitgebreid onderzoek heeft laten uitvoeren. In die zin is voldaan aan de richting die Commissie Balkenende heeft aangegeven. Het is zo dat het Rijk voor geen van de scenario's uit dat adviesrapport heeft gekozen. Daarmee is het probleem van het ongewenste eigenaarschap van de kerncentrale voor de Provincie Zeeland nog niet opgelost.

Wat het verdeelmodel van het Provinciefonds betreft kan met zekerheid gesteld worden dat de adviezen van de Commissie Balkenende de Provincie Zeeland, in ieder geval tijdelijk, hebben geholpen. Het verdeelmodel van het Provinciefonds hield onterecht voor Zeeland rekening met een dividendopbrengst uit energiebedrijf Delta waardoor de uitkering voor Zeeland jaarlijks € 10 miljoen lager lag. De commissie Jansen is met een tijdelijk construct gekomen waarin deze weeffout uit het Provinciefonds grotendeels hersteld werd. De vanuit Zeeuws perspectief als onterecht beschouwde korting van € 10 miljoen jaarlijks is immers teruggebracht tot € 3,3 miljoen. Met medewerking van de overige provincies in IPO-verband is de nadelige behandeling van de Provincie Zeeland deels opgelost. De provincies hebben voor 2/3e bijgedragen. De Provincie Zeeland heeft zelf voor 1/3e aan de lat gestaan en heeft daarvoor de motorrijtuigenbelasting tijdelijk verhoogd.

Het is niet mogelijk vast te stellen of een dergelijke reparatie ook zonder de druk vanuit de adviezen van de Commissie Balkenende tot stand zou zijn gekomen. Feit is wel dat het rapport van de Commissie Balkenende een belangrijke onderlegger is geweest voor het advies van de commissie Jansen. En daarmee ook de basis heeft gevormd voor besluitvorming binnen het IPO.

Voor het onderdeel herverdeling Provinciefonds kan daarom worden vastgesteld, dat de Provincie Zeeland, als gevolg van de uitgebrachte adviezen van de Commissie Balkenende, meer in een stroomversnelling is geraakt. Voor het onderdeel Uitplaatsen kerncentrale is een dergelijk positief oordeel lastiger te maken. Er ligt immers nog steeds geen voor Zeeland bevredigende oplossing voor, ook al wordt het Zeeuwse probleem door het Rijk wel serieus genomen.

Ten aanzien van herverdeling van het Provinciefonds moet wel worden opgemerkt dat de economische situatie van Zeeland, maar ook die van de andere provincies is veranderd. Die van Zeeland in gunstige zin, die van de overige provincies mogelijkerwijze in negatieve zin als gevolg van zeer lage rendementen op de vermogens. Deze ontwikkelingen zullen mogelijkerwijze effect hebben op het nieuwe verdeelmodel dat in 2023 wordt opgesteld.

3.7 DE MONITORING VAN DE RESULTATEN

In de afgelopen jaren zijn er drie uitgebreide evaluaties uitgevoerd, die gericht waren op de opvolging van de adviezen van de Commissie Balkenende en de effecten hiervan.

Uit alle drie de evaluaties blijkt dat Zeeland op meerdere macro-economische indicatoren grote voortgang heeft geboekt. In de verschillende evaluaties wordt gewezen op de grote invloed hierop van de wereldwijde conjuncturele groei. Ondanks de coronapandemie is er een goede voortgang op de uitvoering van het merendeel van de projecten.

Uit de onderzoeken blijkt dat de positie van Zeeland ten opzichte van de rest van Nederland weinig is verbeterd. In enkele gevallen is het relatieve verschil zelfs groter geworden. Op de punten demografische druk (krimp/ontgroening/vergrijzing) en bestuurlijke structuur voorziet het bureau risico's, waarop tijdig ingegrepen moet worden. Ook is nog steeds sprake van structurele uitdagingen op gebied van innovatie en bereikbaarheid.

Geconcludeerd wordt dat er is sprake van een goede voortgang van de projecten in de Regio Deal Zeeland. Voor enkele projecten is de afronding al in zicht, de meeste andere liggen op schema. Vijf projecten ondervinden vertragingen, met name als gevolg van de coronamaatregelen.

Uit de jaarlijkse verantwoordingsstukken van de provincie is gebleken, dat de provincie niet op alle onderdelen de vanuit de Economische Agenda gestelde doelen heeft behaald.

Uit de evaluatie blijkt dat op alle drie de randvoorwaardelijke acties er de afgelopen vier jaar vanuit de provincie beleidsinzet is gepleegd:

- De verantwoordingstukken maken volgens Berenschot duidelijk dat op het terrein van bestuurskracht met succes inzet is gepleegd. Ook uit het evaluatierapport 'Zeeuwse samenwerking naar vlieghoogte' blijkt volgens Berenschot dat het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO) een goede basis biedt voor de bundeling van Zeeuwse krachten en samenwerking rond regionale opgaven en lobby.
- Berenschot constateert dat de bedrijvigheid in Zeeland in ontwikkeling is. De provincie heeft hier met het Investeringsfonds Zeeland BV en diverse activiteiten vol op ingezet. De onderzoekers zijn positief over de uitkomsten. Er is extra uitvoeringskracht gemobiliseerd. De provinciale inzet om de leefbaarheid te versterken binnen de provincie lijkt volgens het onderzoek één van de grootste uitdagingen. Veel factoren, die voor werknemers en bedrijven van buiten Zeeland het imago van de provincie (negatief) bepalen, zijn moeilijk of niet beïnvloedbaar. Er is door de provincie op verschillende onderdelen ingezet op het versterken van leefbaarheid in Zeeland, ook buiten de scope van de Economische Agenda.

Het lijkt niet wenselijk om het nieuwe economische uitvoeringsprogramma een heel andere richting te geven dan de huidige Economische Agenda, aldus Berenschot.

PS worden via de reguliere P&C cyclus geïnformeerd over de voortgang van het investeringsprogramma ZiS 1.

Over de voortgang van de projecten opgenomen in het investeringsprogramma ZiS 2/Regio Deal Zeeland worden PS wel periodiek geïnformeerd. Conform de gemaakte afspraken hierover met het Rijk wordt halfjaarlijks een voortgangsrapportage opgesteld die ter informatie ook aan PS wordt gestuurd.

Als er zich onverwachte ontwikkelingen voordoen ontvangen PS hier informatie over. Dat gebeurt onder andere bij het noodgedwongen stopzetten van een project, als zich ontwikkelingen voordoen aangaande de aandachtvragende dossiers en als de randvoorwaarde leefbaarheid wordt opgepakt door het afsluiten van de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen. Bij de laatste hebben PS uiteraard ook de kaderstellende rol kunnen vervullen.

Ook de aanpak van de randvoorwaardelijke factoren heeft effect. Het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO) biedt een goede basis voor de bundeling van Zeeuwse krachten en samenwerking rond regionale opgaven en lobby. Ook de oprichting van de Economic Board Zeeland heeft hier in positieve zin aan bijgedragen.

De provincie heeft extra uitvoeringskracht gemobiliseerd met het Investeringsfonds Zeeland BV.

Feit blijft dat het ontwikkelingsbedrijf Economische Impuls Zeeland een van de kleinste regionale ontwikkelingsmaatschappijen van ons land is. Zeker als het gaat om het aantal participaties en het geïnvesteerd vermogen.

De provinciale inzet op het versterken van de leefbaarheid blijkt één van de grootste uitdagingen. Veel factoren, die voor werknemers en bedrijven van buiten Zeeland het imago van de provincie (negatief) bepalen, zijn immers moeilijk of niet beïnvloedbaar. Mogelijk dat de Agenda Brede Welvaart hierin verandering gaat brengen.

De bovengenoemde evaluaties zijn ter informatie aan PS aangeboden. Een belangrijk moment voor PS doet zich voor als de looptijd van de Regio Deal Zeeland eindigt. Bij het opteren voor een nieuwe Regio Deal kan PS vooraf kenbaar maken op welke maatschappelijke aandachtsgebieden en economische sectoren gefocust zou moeten worden om zo de kaderstellende rol te vervullen.

4 CONCLUSIES, ANALYSE EN AANBEVELINGEN

4.1 HOOFDCONCLUSIE

Ten aanzien van de onderzoeksvraag of de uitkomsten en adviezen van de Commissie Balkenende Zeeland in de spreekwoordelijke stroomversnelling hebben gebracht, doet de rekenkamer de volgende constatering:

- De uitvoering van de meeste in de investeringsprogramma's opgenomen projecten verloopt voorspoedig.
- De bestuurskracht van de regio is nog steeds broos, maar wel nadrukkelijk vergroot door de instelling van het OZO en van de Economic Board Zeeland.
- De regionale samenwerking is verbeterd, Zeeland spreekt meer met één mond en Zeeland wordt meer en meer gezien als een serieuze en krachtige gesprekspartner door zowel de andere provincies, het IPO, Den Haag als Brussel.
- Na de meer gefragmenteerde aanpak van het leefbaarheidsdossier wordt door de provincie nu gewerkt aan een Agenda Brede Welvaart die de aanpak van dit dossier verdere invulling moet gaan geven en meer samenhang moet brengen tussen de verschillende inhoudelijke thema's.
- Naar aanleiding van de bevindingen van de commissie Jansen is de 'onterechte' korting op de uitkering uit het Provinciefonds voor het grootste deel door de andere provincies in IPO verband aangevuld. Daarmee is het aandachtvragende dossier herverdeling Provinciefonds krachtig en voor de Provincie Zeeland succesvol opgepakt.

De hoofdconclusie die de rekenkamer uit dit onderzoek trekt is dat de uitkomsten en adviezen van de Commissie Balkenende Zeeland daadwerkelijk in de spreekwoordelijke stroomversnelling brachten.

4.2 OVERIGE CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Continuïteit van de regionale samenwerking

De regionale samenwerking heeft de uitvoeringskracht van Zeeland verbeterd. En met het aflopen van de huidige investeringspakketten is het zaak om deze samenwerking levendig en energiek te houden. Bekend is immers dat het Kabinet het instrument van de Regio Deals voort gaat zetten en dat hiervoor rijksmiddelen heeft gereserveerd. Alleen al vanuit het oogpunt van continuïteit zou Zeeland hierop weer een beroep moeten doen.

Conclusie

Om Zeeland in Stroomversnelling te houden en daarbij gebruik te maken van rijksmiddelen – die onder andere beschikbaar komen via Regio Deals – is het van belang dat de regio daarvoor de plannen, bouwstenen en het netwerk gereed heeft liggen.

Aanbeveling

Draag GS op u als PS te betrekken in een traject dat leidt tot potentiële projecten waarop de Provincie Zeeland in de komende jaren in moet gaan zetten en laat GS daarover ook al afspraken met stakeholders binnen en buiten de regio maken en wacht niet op de nieuwe bestuursperiode.

Maak Regio Deals topprioriteit

Zoals hierboven al gesteld zet het Kabinet het instrument van de Regio Deals voort. De voorbereidings- en looptijd van dergelijke pakketten is langjarig en bestuursperiode overstijgend. Vanwege de grote impact op de Zeeuwse economische en maatschappelijke sectoren dient de provinciale inzet op het verkrijgen van rijksmiddelen en het sluiten van dergelijke Regio Deals gericht te zijn op de (middel)lange termijn en te worden gedragen door een brede politieke steun.

Conclusie

Om Zeeland in stroomversnelling te houden – en daarbij gebruik te maken van rijksmiddelen via toekomstige Regio Deals en vergelijkbare andere nationale programma’s – is het van belang in te zetten op bestuurlijke en ambtelijke participatie. Zo wordt dit geborgd binnen de provinciale organisatie.

Aanbeveling

Draag GS op om permanent ambtelijk en bestuurlijk in te zetten op participatie in Regio Deals en vergelijkbare andere nationale programma's. En zo deze inzet te borgen binnen de provinciale organisatie. Maak daarnaast afspraken met GS over de wijze waarop u regelmatig van monitoringsinformatie wordt voorzien.

5 REACTIE VAN GEDEPUTEERDE STATEN

Gedeputeerde Staten

 **Provincie
Zeeland**

Abdij 6 4331BK Middelburg
Postbus 6001 4330 LA Middelburg
+31 118631011
IBAN NL08 BNGH 0285010557

Rekenkamer Zeeland
Postbus 6001
4330LA MIDDELBURG

Onderwerp
Bestuurlijke reactie Bestuurlijke nota
'Stroomversnelling'

Zaaknummer
109998

Behandeld door

Verzonden

Middelburg, 14 juni 2022

Geachte voorzitter,

Met uw onderzoek 'Stroomversnelling' heeft u onderzocht of de uitkomsten en adviezen van de commissie Balkenende Zeeland in stroomversnelling brachten. In uw onderzoek komt u tot de conclusie dat Zeeland aan de slag is gegaan met deze uitkomsten en adviezen. Wij herkennen ons in het beeld dat de uitgevoerde acties Zeeland daadwerkelijk in een spreekwoordelijke stroomversnelling brachten.

Net als u constateren wij dat het oppakken van de uitkomsten en adviezen heeft geleid tot het versneld oppakken van de diverse opgaven waar Zeeland ten tijde van de commissie Balkenende voor stond. Nog niet alle projecten uit Zeeland in Stroomversnelling en Zeeland in Stroomversnelling 2.0 zijn afgerond. Daarom blijven wij nadrukkelijk sturen op realisatie van de verschillende projecten. Tevens zijn de uitkomsten en adviezen van de commissie Balkenende een belangrijke onderlegger voor ons huidig Economisch Uitvoeringsprogramma 2022-2027.

Met uw overige conclusies en aanbevelingen constateert u het belang om Zeeland in Stroomversnelling te houden. U adviseert daarom om werk te blijven maken van de regionale samenwerking en ook in de toekomst zoveel mogelijk gebruik te maken van het instrument Regio Deals.

Vanuit de regio worden de mogelijkheden tot het verkrijgen van een nieuwe Regio Deal al verkend. Dit gebeurt breed, in samenwerking met het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO), Economic Board Zeeland en de Cultural Board Zeeland. Daarbij zullen we bovendien volop aandacht houden voor andere instrumenten, zoals nationale en Europese programma's. Zodra er meer bekend is vanuit het Rijk over de opzet van de nieuwe deals, kunnen ook de kansen voor de regio duidelijker in beeld worden gebracht. Hierover zullen wij Provinciale Staten informeren.

Uw aanbeveling over de permanente ambtelijke en bestuurlijke inzet op het participeren in Regio Deals en andere nationale programma's nemen wij mee in de voorbereiding rond een nieuwe Regio Deal. De provinciale inzet hiervoor wegen we af in de najaarsnota 2022. Regio Deals en eventuele andere nationale programma's zijn vaak het vliegwiel om regionale samenwerking op gang te brengen en sneller tot resultaten te komen. Structurele borging vinden wij daarom van belang.

In de Regio Deals staat het verbeteren van de kwaliteit van leven, wonen, werken van inwoners en ondernemers centraal. Het gaat om het versterken van regionale economische kansen en het bevorderen van kansengelijkheid, samengevat onder de noemer brede welvaart. Wij constateren dat brede welvaart een thema is dat in overwegende mate regionaal moet worden opgepakt.

Bij een structurele inzet op het participeren in Regio Deals en vergelijkbare nationale programma's is mede de inzet nodig van andere partijen zoals het OZO, Economic Board Zeeland en Cultural Board Zeeland. Wij gaan daarom met hen in beraad om hier verder aandacht aan te besteden, zodat er structureel kan worden ingezet op realisatie van de strategische (samenwerkings)agenda's van deze organisaties/instellingen door middel van uitvoeringsprogramma's en regionale en externe financiering.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

U wordt verzocht om in uw correspondentie steeds het zaaknummer te vermelden.

6 NAWOORD REKENKAMER ZEELAND

De rekenkamer Zeeland bedankt GS voor de bestuurlijke reactie bij dit onderzoeksrapport.

GS deelt de onderzoeksbevindingen en conclusies van de Rekenkamer. De aanbeveling met betrekking tot de continuïteit van de regionale samenwerking wordt overgenomen.

In de voorbereiding van een nieuwe Regio Deal wordt de aanbeveling over de permanente ambtelijke en bestuurlijke inzet op het participeren in Regio Deals en andere nationale programma's meegenomen. In de najaarsnota 2022 vindt dan de verdere afweging plaats.

Dank gaat uit naar de respondenten en de ambtelijke organisatie voor de open en constructieve samenwerking gedurende de uitvoering van het onderzoek.

De behandeling van het onderzoeksrapport in de Statencommissie en Statenvergadering en de dialoog tussen PS en GS over dit onderwerp zien we met belangstelling tegemoet.

BIJLAGEN

REKENKAMER ZEELAND

Nota van bevindingen

Stroomversnelling

Hebben de uitkomsten en adviezen van de Commissie Balkenende Zeeland in Stroomversnelling gebracht?

15 juni 2022

Colofon

De Rekenkamer Zeeland voert onafhankelijk onderzoek uit naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het door de Provincie Zeeland gevoerde beleid. Daarmee versterkt de rekenkamer de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten. Het vergt voor Provinciale Staten veel tijd en deskundigheid om (beleids)onderzoek uit te voeren. Om de rol van Provinciale Staten binnen het dualisme op provinciaal niveau te versterken, ondersteunt de rekenkamer hierbij. De Rekenkamer Zeeland is een onafhankelijk instituut en bestaat uit een bestuur, een ambtelijk secretaris en medewerkers. Voor meer informatie: www.rekenkamerzeeland.nl.

De bestuursleden van de Rekenkamer Zeeland waren ten tijde van de opstart van dit onderzoek: de heer mr. C.M. de Graaf (voorzitter), drs. H.J.W.

Verdellen en mevrouw T. Groenendijk-de Vos MA. Per 1 januari 2022 is de heer De Graaf eervol ontslag verleend als voorzitter en lid van de rekenkamer. Mevr. mr. G.A.A. van Rijswijk-van Mook is benoemd als lid en voorzitter. Portefeuillehouder van het onderzoek ‘Stroomversnelling’ is dhr. H. Verdellen.

Het onderzoek is uitgevoerd door een onderzoeksteam bestaande uit: drs. A. Maas QC namens de Rekenkamer Zeeland en drs. J.C.T.M. Doorakkers van Doorakkers Advies. Vanuit het bureau van de Rekenkamer Zeeland werd verdere ondersteuning verleend door drs. ing. M.L.M. Dobbelaer.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	29	5	RANDVOORWAARDELIJK	65
1.1	Aanleiding	29	5.1	Vergroting van de bestuurskracht van de regio	65
1.2	De Commissie Balkenende	29	5.2	Vergroting van de uitvoeringskracht van de regio	68
1.3	Doelstelling	30	5.3	Coherent werk maken van leefbaarheid	71
1.4	Onderzoeksaanpak	30	5.4	Rol PS	74
1.5	Normenkader	30	5.5	Het ontstane beeld	75
1.6	Onderzoeksteam	30			
1.7	Leeswijzer	30	6	AANDACHTVRAGEND	79
			6.1	Uitplaatsen kerncentrale	79
2	CONTEXT ZEELAND IN STROOMVERSNELLING	31	6.2	Provinciefonds	81
2.1	De opdracht aan de commissie	32	6.3	Het ontstane beeld	83
2.2	Werkwijze van de commissie	32			
2.3	Het advies	33	7	MONITORING	85
2.4	Samenhang met andere steunpakketten	35	7.1	Effectmeting	85
2.5	Tijdlijn	38	7.2	Uitgevoerde evaluaties	87
2.6	Het ontstane beeld	39	7.3	Rol van PS	91
			7.4	Het ontstane beeld	92
3	PROBLEEMSTELLING	42			
3.1	Doelstelling	42		BIJLAGE 1 GEÏNTERVIEWDE PERSONEN	94
3.2	Vraagstelling	42		BIJLAGE 2 GERAADPLEEGDE LITERATUUR EN DOCUMENTEN	95
3.3	Scope en afbakening	43			
4	VOORTGANG INVESTERINGEN	45			
4.1	Actielijnen Zeeland in Stroomversnelling 1	45			
4.2	Investerings vanuit ZiS 1	47			
4.3	Zeeland in Stroomversnelling 2.0	52			
4.4	Investerings vanuit ZiS 2	52			
4.5	Het ontstane beeld	63			

In de verdere rapportage wordt het programma Zeeland in Stroomversnelling 1 aangeduid met ZiS 1.
Het programma Zeeland in Stroomversnelling 2.0 wordt aangeduid met ZiS 2.

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

In oktober 2015 besluit de Tweede Kamer dat Zeeland een commissie nodig heeft voor het behoud van de werkgelegenheid en het creëren van nieuwe banen in de provincie. De Zeeuwse economie kreeg in de jaren daarvoor veel harde klappen. Zo gingen er honderden banen verloren door faillissementen van Zalco en Thermphos, de sluiting van de vestiging van Philip Morris in Bergen op Zoom en bezuinigingen in de zorg. Ook de splitsing van energiebedrijf Delta zou honderden Zeeuwse banen kosten.

Aan de instelling van de commissie is uitgebreid lobbywerk vanuit de Zeeuwse overheden, organisaties en bedrijfsleven voorafgegaan. De commissie moest de kansen en bedreigingen voor de Zeeuwse economie op een rij zetten. Daarnaast moest de commissie onderzoeken welke maatregelen nodig waren om de structuur van de Zeeuwse economie te versterken.

Deze ‘Commissie Structuurversterking en Werkgelegenheid’ kwam onder leiding te staan van oud-premier en ‘Zeeuw’ Jan Peter Balkenende. In het vervolg van dit onderzoeksrapport krijgt deze commissie de aanduiding ‘Commissie Balkenende’.

1.2 De Commissie Balkenende

De Commissie Balkenende, die kansen en bedreigingen voor de Zeeuwse economie op een rij heeft gezet en die heeft onderzocht welke maatregelen nodig zijn om de structuur van de Zeeuwse economie te versterken, bestond uit:

- Jan Peter Balkenende; van 22 juli 2002 tot 14 oktober 2010 minister-president van Nederland en gaf leiding aan vier kabinetten.
- Louise Gunning-Schepers; president-commissaris van de Schiphol Group en kroonlid van de Sociaal-Economische Raad.
- Hans Wijers; president-commissaris bij Heineken, vice-presidentcommissaris van Shell en voormalig minister van Economische Zaken.
- Henk Volberda; hoogleraar Strategisch Management en Ondernemingsbeleid aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Jan te Veldhuis; president-commissaris van Zeeland Refinery en voormalig Tweede Kamerlid voor de VVD.

1.3 Doelstelling rekenkameronderzoek

De rekenkamer wil onderzoeken wat er terecht is gekomen van de uitkomsten en adviezen van de Commissie Balkenende en nagaan of ze ‘Zeeland in Stroomversnelling’ brachten.

1.4 Onderzoeksaanpak

Naast gesprekken met betrokken bestuurders en ambtenaren van de Provincie Zeeland, medewerkers van de samenwerkingspartners (Rijk, gemeenten, organisaties, bedrijven etc.) zijn diverse documenten bestudeerd.

1.5 Normenkader

Dit onderzoek is vooral een beschrijvend en analytisch onderzoek, zonder een sterke normatieve component. Daarom is niet gewerkt met een normenkader.

1.6 Onderzoeksteam

Het onderzoek is uitgevoerd door een onderzoeksteam bestaande uit: drs. A. Maas QC en drs. ing. M.L.M. Dobbelaer van de Rekenkamer Zeeland en drs. J.C.T.M. Doorakkers van Doorakkers Advies. Portefeuillehouder namens het bestuur van de Rekenkamer Zeeland is drs. H.J.W. Verdellen.

1.7 Leeswijzer

Deze nota van bevindingen is een bijlage van de bestuurlijke nota en bevat een beschrijving van het rekenkameronderzoek en van de onderzoeksresultaten. Op basis hiervan heeft de rekenkamer conclusies en aanbevelingen opgesteld. Deze zijn verwoord in de bestuurlijke nota.

Vanwege de complexiteit van het onderwerp bevat het eerste hoofdstuk een inleiding van het onderzoek en het tweede hoofdstuk de context. Bovendien is in hoofdstuk twee een tijdlijn opgenomen, die de belangrijkste ontwikkelingen in chronologische volgorde toont.

Het derde hoofdstuk bevat vervolgens de probleemstelling, introduceert de onderzoeksvragen (deelvragen) en kadert het onderzoek verder in. De hoofdstukken 4, 5 en 6 gaan inhoudelijk in op de verschillende deelaspecten die voortkomen uit de adviezen en uitkomsten van de Commissie Balkenende.

In hoofdstuk 7 wordt ingegaan op de uitkomsten van de verschillende evaluaties die zijn uitgevoerd. Ook de wijze waarop monitoring plaatsvindt, zou kunnen vinden en welke instrumenten daarvoor ingezet zouden kunnen worden, komen aan de orde.

De hoofdstuk- en paragraafonderverdeling van deze nota van bevindingen volgt de onderverdeling van de verschillende deelvragen. De inhoudelijke hoofdstukken eindigen met een beschrijving van het ontstane beeld. Zo ontstaat een totaalbeeld dat de verbindende schakel vormt met de bestuurlijke nota.

2. CONTEXT ZEELAND IN STROOMVERSNELLING

Ter nadere introductie van de adviezen en uitkomsten van de Commissie Balkenende worden de volgende inleidende onderzoeksvragen beantwoord:

- i. Wat was de opdracht voor de Commissie Balkenende?
 - a. Doelen;
 - b. Beoogde effecten;
 - c. Gevraagde prestaties.
- ii. Hoe ging de commissie te werk?
- iii. Wat zijn de adviezen uit ‘Zeeland in Stroomversnelling’ en hoe kwamen deze tot stand?
- iv. Wat is de samenhang met andere (economische) steunpakketten voor de Provincie Zeeland, zoals de Regio Deal Zeeland (2017) en het compensatiepakket ‘Wind in de Zeilen’?

2.1 De opdracht van de commissie

Wat was de opdracht voor de Commissie Balkenende?

De opdracht aan de Commissie Balkenende bestond uit vier (eigenlijk vijf) onderdelen en luidde als volgt:

1. Sterktes en zwaktes

Het maken van een analyse van de kansen en bedreigingen en sterkten en zwakten voor de (sociaal-)economische ontwikkeling van Zeeland in relatie tot haar nabije omgeving op middellange termijn (5-10 jaar). Daarbij worden eventuele knelpunten in beeld gebracht en voorzien van concrete aanbevelingen.

2. Instrumenten en initiatieven

Het in kaart brengen van de structuurversterkende instrumenten, overige middelen en initiatieven die het Rijk en de provincie/regio kunnen inzetten om kansen te benutten en bedreigingen te keren en daaromtrent aanbevelingen te doen.

3. Campus Zeeland

Het betrekken van het advies ‘Campus Zeeland!’ van de Onderwijs Autoriteit Zeeland.

4. Herverdeling Provinciefonds

Het betrekken van het advies ‘Redelijk Verdeeld’ van de Commissie Jansen over de herverdeling van het provinciefonds.

5. Herstructurering DELTA en uitplaatsing kerncentrale

De herstructurering van energie- en nutsbedrijf DELTA maakt geen onderdeel uit van de taakopdracht van de Commissie Balkenende. De overall gevolgen van het DELTA-dossier zijn wel meegenomen in het onderzoek.

2.2 Werkwijze van de commissie

Hoe ging de commissie te werk?

De commissie heeft haar werk in de maanden januari tot en met mei 2016 verricht, daarbij werd ze ondersteund door een secretariaat en een klankbordgroep. De Provincie Zeeland heeft een ambtelijk en bestuurlijk begeleidingsteam beschikbaar gesteld.

Secretariaat

De commissie is tijdens haar onderzoekswerkzaamheden ondersteund door een secretariaat, bestaande uit prof. dr. Th.W.A. Camps en ir. H.J. Doornbos van onderzoeks- en adviesbureau Berenschot.

Begeleidingsteam

Het team van de Provincie Zeeland, dat het secretariaat en de commissie heeft bijgestaan in haar werkzaamheden, is samengesteld uit diverse ambtenaren van de provinciale organisatie. Het begeleidingsteam is bestuurlijk aangestuurd door de gedeputeerden De Bat en Van der Maas.

Klankbordgroep

De klankbordgroep is samengesteld uit diverse functionarissen en bestuurders van o.a. Zeeuwse overheden, instellingen, kennisinstituten en belangen- en brancheorganisaties.

In bijlage 3 van het adviesrapport van de Commissie Balkenende zijn deze functionarissen allen benoemd.

Fasering van de werkzaamheden

De werkzaamheden van de commissie zijn in drie fasen verricht.

In de eerste fase heeft de commissie de beschikbare rapportages en de lopende initiatieven in kaart gebracht. Op basis van de bestudering

van bestaand materiaal heeft de commissie een eerste SWOT- analyse opgesteld van de sociaaleconomische ontwikkeling van Zeeland voor de middellange termijn. Ook zijn de structuurversterkende instrumenten en initiatieven in beeld gebracht. De resultaten zijn beschreven in een probleemstellende notitie, die de commissie afgestemd heeft met de klankbordgroep. De notitie diende als uitgangspunt voor de gesprekken met alle betrokken partijen.

In de tweede fase heeft de commissie tientallen gesprekken gevoerd met partijen binnen en buiten de regio (zie bijlage 2 van het adviesrapport). Daarnaast zijn er enkele werkbezoeken afgelegd door de commissie. Dit is gebeurd om meer inzicht te krijgen in de problematiek en inspiratie op te doen voor structuurversterkend instrumentarium. Daarnaast heeft de commissie ook de mogelijkheden verkend om de ontstane negatieve situatie om te buigen naar kansrijke perspectieven en nieuw elan. Naast de gesprekken met ondernemers, belangenorganisaties en bestuurders is er met meerdere ministeries gesproken. De commissie heeft gesproken

met partijen die een belangrijke rol spelen bij de sociale en economische ontwikkeling van het gebied en met individuele deskundigen. In deze fase is de klankbordgroep betrokken bij de voorlopige analyse en de verkenning van oplossingsrichtingen.

In de derde fase is het conceptadvies bij de klankbordgroep getoetst op juistheid en volledigheid. Het conceptadvies is op draagvlak en uitvoerbaarheid getoetst bij betrokken partijen.

Respondenten

Behalve het bestuderen van diverse aangereikte documenten is in het kader van het onderzoek gesproken met tientallen functionarissen en bestuurders van o.a. Zeeuwse, Nederlandse en Vlaamse overheden, instellingen, kennisinstituten en belangen- en brancheorganisaties.

In bijlage 2 van het adviesrapport van de Commissie Balkenende zijn deze functionarissen allen benoemd.

2.3 Het advies

Wat zijn de adviezen uit ‘Zeeland in Stroomversnelling’ en hoe zijn deze tot stand gekomen?

Hoofdconstateringen van de Commissie Balkenende

De commissie heeft vastgesteld dat de economische concurrentiepositie van Zeeland kwetsbaar is in vergelijking tot de andere Nederlandse en omringende Vlaamse regio’s. De oorzaak voor het gebrek aan concurrentiekracht in Zeeland zit hem volgens de Commissie Balkenende in tekortkomingen op de volgende drie aspecten:

- Bestuurskracht;
- Organisatiekracht;
- Leefbaarheid.

Bij ongewijzigd beleid zal de Provincie Zeeland al snel met problemen te maken krijgen. Het probleem van de provincie kan volgens de commissie worden gezien als ‘urgentie op langere termijn’. Het is daarom noodzakelijk actie te ondernemen, op een moment dat er nog voldoende perspectief is om het tij te keren. En daarbij moeten keuzes worden gemaakt: in de prioriteitsstelling van voorgenomen initiatieven, in het bijstellen van bestaande initiatieven en in het starten van nieuwe initiatieven. Een actieprogramma dient te worden opgesteld en geïmplementeerd om Zeeland in de spreekwoordelijke stroomversnelling te krijgen.

Zeelandfonds

Volgens de commissie is voor een succesvolle uitvoering van het actieprogramma een Zeelandfonds nodig met een omvang van ongeveer € 100 miljoen.

De Provincie en private partijen zullen daarvan ieder een kwart voor hun rekening moeten nemen. Nog eens € 25 miljoen moet komen uit

bestaande Rijks- en Europese subsidieregelingen. Tot slot is van het Rijk een extra bijdrage van € 25 miljoen nodig.

Het toenmalige kabinet heeft besloten op basis van het rapport van de Commissie Balkenende deze aanvullende € 25 miljoen beschikbaar te stellen voor het investeringsprogramma voor de Provincie Zeeland. De inspanningen van de hele regio (de Zeeuwse overheden, bedrijven en onderwijsinstellingen) voor dit actieprogramma bedragen ruim € 30 miljoen. Met het vaststellen van de begroting 2017 hebben PS in het najaar van 2016 vorm en inhoud gegeven aan de gevraagde provinciale inzet.

Actieprogramma

De acties die volgens de commissie noodzakelijk zijn, dienen zich te richten op:

1. Smart Delta Resources (circulaire en biobased economie);
2. Experimenteergebied energietransitie en deltatechnologie;
3. University College for Engineering and Innovation (Bèta College);
4. Havensamenwerking Vlissingen-Oost, Terneuzen en Gent;
5. Gezonde regio en toerisme.

Om op bovenstaande punten resultaten te kunnen boeken, zijn drie zaken randvoorwaardelijk:

1. Vergroting van de bestuurskracht van de regio;
2. Vergroting van de uitvoeringskracht van de regio;
3. Coherent werk maken van leefbaarheid.

Daarbij zijn volgens de commissie de volgende twee punten aandachtsvragend voor de regio:

1. Het uitplaatsen kerncentrale;
2. Provinciefonds (voor Zeeland nadelige verdeling).

2.4 Samenhang met andere steunpakketten

Wat is de samenhang met andere (economische) steunpakketten voor Zeeland zoals de Regio Deal Zeeland (2017) en het compensatiepakket ‘Wind in de Zeilen’?

- *Regio Deal Zeeland;*
- *Wind in de zeilen;*
- *Regio Deal Zeeuws Vlaanderen.*

Regio Deal Zeeland

In 2017 is Zeeland in het regeerakkoord genoemd als één van de regio’s waarmee het Rijk aan de slag wil om regionale knelpunten aan te pakken. De Regio Deal die het Rijk daarop met Zeeland heeft gesloten, geeft aan welke projecten daarvoor in aanmerking komen. Voor wat betreft de versterking van het vestigings- en daarmee leefklimaat van Zeeland bouwt de Regio Deal voort op het advies van de Commissie Balkenende. Op basis van de Regio Deal stellen Rijk en regio beiden € 35 miljoen extra beschikbaar. Bij de totstandkoming van de Regio Deal Zeeland zijn ook regionale organisaties, zoals regionale overheden, de kennisinstellingen en het bedrijfsleven in Zeeland, actief betrokken geweest. Zij hebben in de Economic Board Zeeland hun krachten gebundeld en via de leden van de Board onderschrijven zij de Regio Deal Zeeland.

Bij de overwegingen om te komen tot deze Regio Deal is aangegeven dat de Provincie Zeeland en het Rijk beide in 2017 hebben geïnvesteerd in het programma ‘Zeeland in Stroomversnelling. Dit programma richt zich met name op economische structuurversterking’. Toen heeft niet de focus gelegen op verbetering van leef- en vestigingsklimaat. Met het investeringsprogramma ‘Zeeland in Stroomversnelling 2.0’ wordt breed ingezet op investeringen in het verbeteren van het leef- en vestigingsklimaat in Zeeland.

Investeringsprogramma ‘Zeeland in Stroomversnelling 2.0’

Het investeringsprogramma ZiS 2 bevat de uitwerking van de afspraken tussen Regio en Rijk uit de Regio Deal Zeeland. Het investeringsprogramma is tot stand gekomen met het Zeeuwse bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden, in overleg met het Rijk. Met als uitgangspunt dat eenmalige investeringen leiden tot structurele effecten. Want, zo wordt geredeneerd: investeringen in duurzaamheid, kennis, innovatie en cultuur versterken niet alleen de Zeeuwse economie en leefomgeving, maar komen ook ten goede aan het nationale vestigingsklimaat.

Pijlers

De projecten in ZiS 2 zijn onderverdeeld in drie categorieën ofwel pijlers onder het leef- en vestigingsklimaat:

Kennis en innovatie

Zeeland kent relatief weinig innovatieve ondernemers en een uitstroom van hoger opgeleide jongeren. De provincie staat zelden aan kop op innovatielijstjes. We gaan Zeeland op de kaart zetten door het aanjagen van startups en innovatieve ondernemers en we versterken de aantrekkingskracht voor (inter)nationale bedrijven, studenten en inwoners. Innovatie heeft echter geen toekomst als de kennis- en

onderwijssector niet meegroeien. Daarom investeren we ook in kennisen onderzoekscentra die zich richten op de typisch Zeeuwse thema's van land en zee.

Leefbaarheid

Zeeuwen die hun leefomgeving waarderen en er fijn wonen, werken of recreëren. Dat is een belangrijke randvoorwaarde voor een aantrekkelijk (economisch) vestigingsklimaat. Naast versterking van innovatie, bestaat het tweede deel van dit Investeringsprogramma uit investeringen in leefbaarheid. De bevolkingsdichtheid is in Zeeland laag, de verplaatsingsafstanden naar voorzieningen zijn relatief groot en teruglopende bevolking leidt tot verschraling van binnensteden en leegstand. Daarom investeren we in verduurzaming en kwaliteit van het vastgoed, bereikbaarheid, arbeidsmarkt, cultuur en toerisme.

Voorzieningen bedrijven

Zeeland kent relatief veel oudere bedrijven en veel energie-intensieve ondernemingen. Er is een inhaalslag nodig om ervoor te zorgen dat bedrijven beschikken over moderne voorzieningen. Plannen zijn er volop, maar de beperkte investeringsmiddelen van overheden maken dat Zeeland achterblijft bij andere regio's. Door gericht te investeren in locaties en logistiek versterken we de positie van de Zeeuwse havens en industrie. Duurzaamheid (en energietransitie) is een belangrijk aandachtspunt bij deze investeringen.

Wind in de Zeilen

Commissie Wientjes

De beoogde vestiging van de Marinierskazerne zou Vlissingen en Zeeland een aanzienlijke impuls opleveren: 1.800 arbeidsplaatsen (in eerste instantie grotendeels door overplaatsing). Daarvan zou ongeveer 40% (met hun gezin) naar de regio komen voor een huis, een baan, school, vrije tijd en recreatie. Veelal jonge gezinnen, die een tegenwicht zouden bieden aan het wegtrekken van jongeren uit de regio. Het zou de financiële positie van (met name) Vlissingen een duwtje in de goede richting geven. De regio heeft een goede reputatie, die met het voorgenomen Kabinetsbesluit een deuk heeft opgelopen.

De regering heeft besloten Bernard Wientjes, oud-voorzitter van VNO-NCW en oud vicevoorzitter van de SER, aan te stellen als speciaal adviseur. Zijn opdracht is om tot een compensatiepakket te komen, dat voor alle opdrachtgevers aanvaardbaar is. Het compensatiepakket richt zich op:

- 1. De schade gerelateerd aan het voorgenomen kabinetsbesluit om de kazerne niet in Vlissingen te plaatsen
- 2. Een pakket aan concrete maatregelen waarmee de sociaaleconomische structuur in Zeeland en Vlissingen kan worden versterkt, vergelijkbaar met het effect van de komst van de marinierskazerne;
- 3. De mogelijkheden om het beeld van het vestigingsklimaat in Zeeland te versterken.

Het compensatiepakket

Het geadviseerde pakket is bedoeld om de gemaakte kosten ruimhartig te compenseren. Het is ook bedoeld om te investeren in de kracht en kansen van Vlissingen en de Provincie Zeeland en de randvoorwaarden te scheppen voor een nog beter vestigingsklimaat in de regio. Naast het vergoeden van kosten zijn acht hoofdthema’s onderscheiden:

- 1. **Rijksdienst**
Vestiging van een ‘Law Delta’ op het beoogde kazerneterrein. Een justitieel complex met een hoog beveiligde zittingslocatie, een gevangenis (met als onderdeel een Extra Beveiligde Inrichting) en een beveiligde werk- en overnachtingslocatie. Hierbij hoort ook een Strategisch kenniscentrum Georganiseerde Ondermijnende Criminaliteit.
- 2. **Kennis, onderwijs en innovatie**
Oprichting van het Delta Kenniscentrum voor voedsel, water en energie op de Kenniswerf in Vlissingen. Een hoogwaardig centrum van onderwijs, onderzoek en kennisontwikkeling in de hele keten van mbo-hbo-wo. Het versterken van het Investeringsfonds Zeeland, om bedrijven aan te trekken en te investeren in kansrijke spin-offs van het Delta Kenniscentrum. Het versnellen van de fysieke ontwikkeling van de Kenniswerf in Vlissingen tot dé vestigingsplek voor activiteiten rond het kenniscentrum.
- 3. **Bereikbaarheid**
Verbeteren van de (OV-)bereikbaarheid van Vlissingen en Zeeland: vaste intercity van en naar de Randstad. Het creëren van een proeftuin rond slimme mobiliteit in Zeeland, verbeteren van de stationsomgeving van Vlissingen en investeren in het goederenspoor Terneuzen-Gent.
- 4. **Industrie en haven**
Nauwere samenwerking tussen regio en Rijk - en gezamenlijk onderzoek - op het gebied van waterstof, elektrificatie en CCS (Carbon Capture and Storage, CO² afvang en opslag), om te zorgen dat de Zeeuwse industrie tijdig en betaalbaar de omslag naar klimaat neutrale productie kan maken en zo haar concurrentiepositie versterkt. Daarbij hoort een breed onderzoek naar een sterkere (financiële) positie van North Sea Port.
- 5. **Zorg**
Verbeteren van de eerstelijnszorg: structurele opleiding van huisartsen binnen Zeeland, een regionaal gezondheidscentrum in Vlissingen en financiële steun van het Rijk aan Zeeuwse plannen voor een sterkere zorginfrastructuur.

- 6. **Arbeidsmarkt**
Een extra impuls voor het (om)scholen van werkzoekenden in de regio, zodat de creatie van nieuwe banen uit het compensatiepakket ook voor deze groep nieuw en meer perspectief biedt.
- 7. **Aardgasvrije wijk**
Voor Vlissingen is een plek beschikbaar als proeftuin in de derde tranche van het Programma Aardgasvrije Wijken. De gemeente kan een voorstel indienen om een wijk of buurt van circa 500 woningen en andere gebouwen te verduurzamen. Als het voorstel voldoet aan de criteria, honoreert het ministerie van BZK de aanvraag voor 2021.
- 8. **Evides**
De regio acht het wenselijk dat drinkwaterbedrijf Evides wordt afgesplitst van PZEM, vanwege de publieke taken die Evides uitvoert. Partijen spreken af om te onderzoeken of het Rijk de regio kan ondersteunen, om tot een financieringsconstructie te komen die de regio in staat stelt afsplitsing van Evides te realiseren. De afronding van het onderzoek vindt plaats in november 2020. Uiterlijk eind januari 2021 vindt besluitvorming plaats.

Verband met ‘Zeeland in Stroomversnelling’

In principe staat ‘Wind in de Zeilen’ helemaal los van ZiS 1 en ZiS 2. De compensatie voor het afketsen van de komst van de marinierskazerne moet naast en bovenop andere pakketten komen. Het gaat niet om de spreekwoordelijke oude wijn in nieuwe zakken.

De hogere doelen van ‘Wind in de Zeilen’ gaan wel gelijk op met de doelen die geformuleerd zijn door de Commissie Balkenende en de bij de Regio Deal Zeeland beoogde doelen: *het vergroten van de leefbaarheid voor de inwoners en het versterken van de economische, bestuurlijke en organisatorische draagkracht van de regio.*

‘Wind in de Zeilen’ is vooral geen financieel steunpakket. Het gaat om vestiging door of namens het Rijk van diensten, instanties en instituten in Zeeland. Op onderdelen zijn er soms wel raakvlakken met investeringen en acties vanuit ZiS 1 en ZiS 2.

Buiten scope

Voor het vervolg van dit onderzoek door de rekenkamer wordt ‘Wind in de Zeilen’, het compensatiepakket voor de marinierskazerne buiten beschouwing gelaten.

Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen

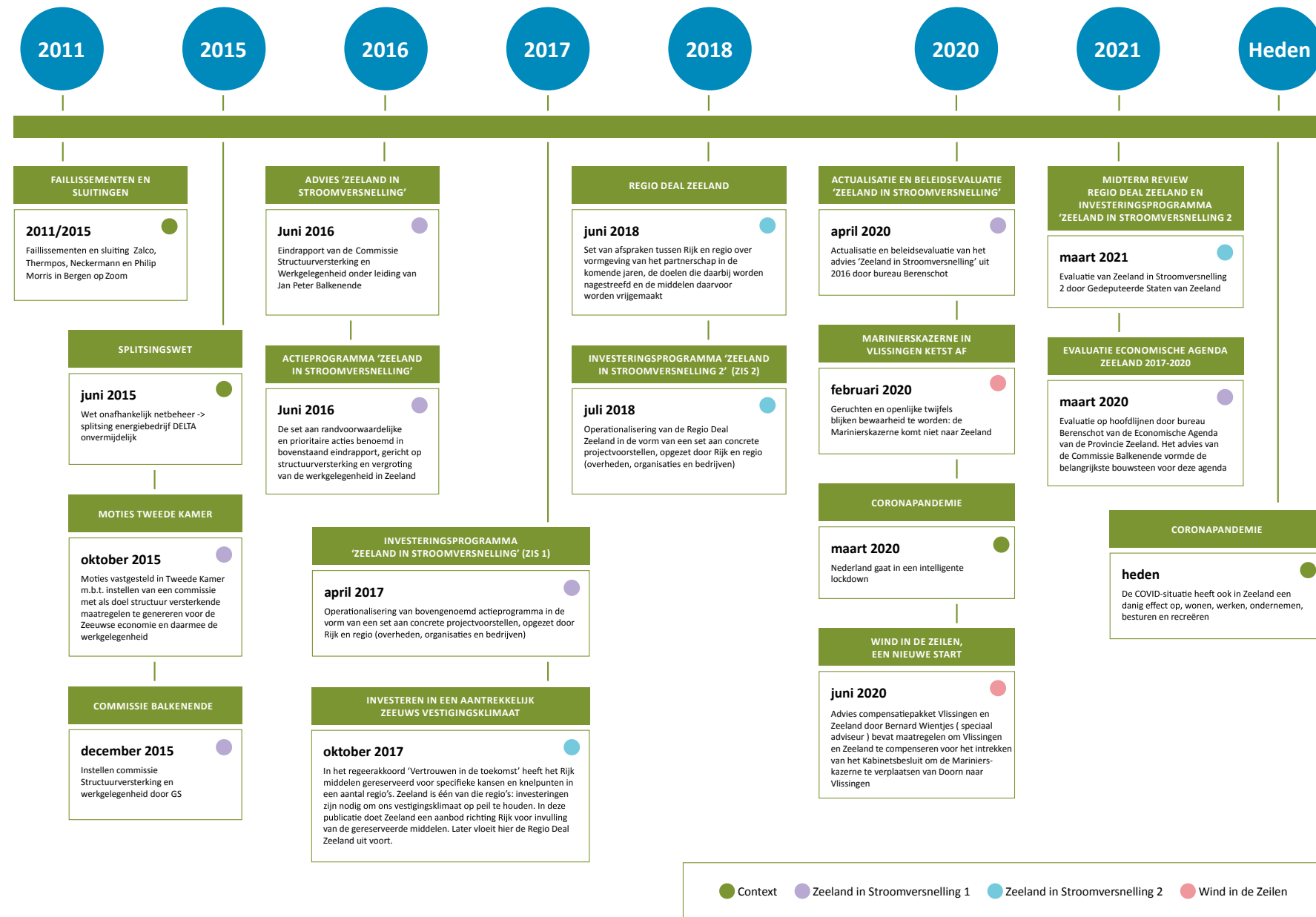
In 2020 is de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen ‘Zeeuwen zelf aan zet’ getekend door het Rijk, de gemeenten Hulst, Sluis en Terneuzen en de Provincie Zeeland. De Regio Deal heeft een looptijd tot eind 2023. Ook deze Regio Deal sluit aan bij de adviezen van de Commissie Balkenende, zij het dat leefbaarheid is verbreed naar de aanduiding ‘Brede Welvaart’ die steeds meer opgeld doet.

Doel van het programma ‘Zeeuwen zelf aan zet’ is het versterken van de sociale structuur en cohesie van het gebied, door inwoners, bedrijven en organisaties zelf aan de slag te laten gaan. De ambitie: een leefbaar, zelfredzaam en toekomstbestendig Zeeuws-Vlaanderen waar de inwoners trots op zijn. De brede welvaart – het welbevinden – is toegenomen en inwoners worden én voelen zich actief betrokken bij ontwikkelingen in de regio. Zij zijn in staat uitdagingen op te pakken.

Buiten scope

Voor het vervolg van dit onderzoek door de rekenkamer wordt de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen (grotendeels) buiten beschouwing gelaten.

2.5 TIJDLIJN

2.6 HET ONTSTANE BEELD

In oktober 2015 besluit de Tweede Kamer dat Zeeland een commissie nodig heeft voor behoud van de werkgelegenheid en het creëren van nieuwe banen in de provincie. De Zeeuwse economie krijgt in de jaren daarvoor veel harde klappen. Zo zijn honderden banen verloren gegaan door faillissementen van Zalco en Thermphos, de sluiting van Philip Morris en bezuinigingen in de zorg. Ook door de splitsing van energiebedrijf Delta zijn honderden Zeeuwse banen verdwenen.

Aan de instelling van de commissie is uitgebreid lobbywerk vanuit de Zeeuwse overheden, organisaties en bedrijfsleven voorafgegaan. De commissie moet de kansen en bedreigingen voor de Zeeuwse economie op een rij zetten. En de commissie moet onderzoeken welke maatregelen nodig zijn om de structuur van de Zeeuwse economie te versterken.

De ‘Commissie Structuurversterking en Werkgelegenheid’ komt onder leiding te staan van oud-premier en ‘Zeeuw’ Jan Peter Balkenende. In het vervolg van dit onderzoeksrapport aangeduid als Commissie Balkenende. De commissie stelt vast dat de economische concurrentiepositie van Zeeland kwetsbaar is in vergelijking tot de andere Nederlandse en omringende Vlaamse regio’s. De oorzaak voor het gebrek aan concurrentiekracht in Zeeland zit volgens de Commissie in tekortkomingen op de volgende drie aspecten:

- Bestuurskracht;
- Organisatiekracht;
- Leefbaarheid.

Om Zeeland in de spreekwoordelijke stroomversnelling te krijgen is volgens de commissie een actieprogramma nodig, gericht op:

1. Smart Delta Resources (circulaire en biobased economie);
2. Experimenteer gebied energietransitie en deltatechnologie;
3. University College for Engineering and Innovation (Bèta College);
4. Havensamenwerking Vlissingen-Oost, Terneuzen en Gent;
5. Gezonde regio en toerisme.

Er zijn drie zaken randvoorwaardelijk om bovenstaande resultaten te boeken:

1. Vergroting van de bestuurskracht van de regio;
2. Vergroting van de uitvoeringskracht van de regio;
3. Coherent werk maken van leefbaarheid.

Volgens de commissie zijn twee punten aandachtsvragend voor de regio:

1. Het uitplaatsen kerncentrale
2. Provinciefonds (voor Zeeland nadelige verdeling)

Volgens de commissie is voor een succesvolle uitvoering van het actieprogramma een Zeelandfonds nodig met een omvang van ongeveer € 100 miljoen. De Provincie en private partijen zullen daarvan ieder een kwart voor hun rekening moeten nemen. Nog eens € 25 miljoen moet komen uit bestaande Rijks- en Europese subsidieregelingen. Tot slot is van het Rijk een extra bijdrage van € 25 miljoen nodig.

In 2017 wordt Zeeland in het regeerakkoord genoemd als één van de regio's, waarmee het Rijk aan de slag wil om regionale knelpunten aan te pakken. De Regio Deal Zeeland, die het Rijk daarop met Zeeland sluit, geeft aan met welke projecten dat gedaan gaat worden.

Deze Regio Deal bouwt voort op het advies van de Commissie Balkenende. Op basis van de Regio Deal stellen Rijk en regio beiden € 35 miljoen extra beschikbaar. Bij de totstandkoming van de Regio Deal Zeeland zijn ook regionale organisaties, zoals regionale overheden, de kennisinstellingen en

het bedrijfsleven in Zeeland actief betrokken geweest. Zij hebben in de Economic Board Zeeland hun krachten gebundeld. Via de leden van de Board onderschrijven zij de Regio Deal Zeeland.

‘Wind in de Zeilen’, het compensatiepakket voor Zeeland vanwege het afketsen van de komst van de marinierskazerne, valt buiten de scope van dit onderzoek. Bij dit compensatiepakket moet het gaan om andere en vooral nieuwe onderdelen. Daarnaast is ‘Wind in de Zeilen’ geen financieel steunpakket. Het gaat om vestiging door of namens het Rijk van diensten, instanties en instituten in Zeeland.

In 2020 is de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen ‘Zeeuwen zelf aan zet’ getekend door het Rijk, de gemeenten Hulst, Sluis en Terneuzen en de Provincie Zeeland. De Regio Deal heeft een looptijd tot eind 2023. Ook deze Regio Deal sluit aan bij de adviezen van de Commissie Balkenende. In deze deal is de leefbaarheid verbreed naar de aanduiding ‘Brede Welvaart’, die steeds meer opgeld doet. Omdat deze regeling niet geheel Zeeland beslaat maar slechts een deel, blijft deze Regio Deal buiten de scope van het onderzoek.

3. PROBLEEMSTELLING

3.1 Doelstelling

De rekenkamer wil nagaan of de adviezen van de Commissie Balkenende zijn opgevolgd en of dit al tot resultaten heeft geleid. Omdat de projecten vanuit de Regio Deal Zeeland gezien kunnen worden als een volgende fase op het pakket vanuit Balkenende zijn de uitkomsten van de Regio Deal Zeeland in dit onderzoek meegenomen.

In de inleidende twee hoofdstukken hebben we overzicht gecreëerd, in het vervolg van dit onderzoek volgt een overzicht door nader in te gaan op:

- De voortgang van de investeringen uit ZiS 1 en ZiS 2 (hoofdstuk 4);
- De invulling van de randvoorwaardelijke zaken (hoofdstuk 5);
- De aanpak van de aandachtvragende dossiers (hoofdstuk 6);
- De uitgevoerde evaluaties en in te zetten monitoringsinstrumenten (hoofdstuk 7).

3.2 Vraagstelling

Centrale vraag

Zijn de adviezen van de Commissie Balkenende overgenomen en heeft de uitvoering ervan ertoe geleid dat Zeeland in (een) stroomversnelling is gekomen?

Onderzoeksvragen

Om deze centrale vraag te beantwoorden is het noodzakelijk om de onderstaande deelvragen te beantwoorden.

Investeringsvragen

1. Wat is de voortgang van de investeringen in het kader van Zeeland in Stroomversnelling (ZiS) 1 en 2?
 - a. Hoe zijn de investeringslijnen uit ZiS 1 vertaald naar concrete projecten en wat is de voortgang daarvan?
 - b. Welk beeld ontstaat hieruit ten aanzien van de investeringslijnen uit ZiS 1?
 - c. Hoe zijn de pijlers uit ZiS 2 vertaald naar concrete projecten en wat is de voortgang daarvan?
 - d. Welk beeld ontstaat hieruit ten aanzien van de pijlers uit ZiS 2?

Randvoorwaardelijk

2. Wat is er gedaan sinds het uitbrengen van de adviezen van de Commissie Balkenende ter vergroting van de bestuurskracht, uitvoeringskracht en leefbaarheid van de regio? Welke resultaten zijn daarbij behaald en welk beeld ontstaat daarbij?

Aandachtvragend

3. Wat is er gedaan sinds het uitbrengen van de adviezen van de Commissie Balkenende op de dossiers ‘Uitplaatsen kerncentrale’ en ‘Provinciefonds’? Welke resultaten zijn daarbij behaald en welk beeld ontstaat daarbij?

Monitoring

4. Hoe kunnen effecten in de zin van maatschappelijk en economisch resultaat worden gemeten? Welk beeld ontstaat daarbij?
5. Welke evaluaties tot nu toe hebben plaatsgevonden? Hoe zijn PS daarover geïnformeerd? Welk beeld ontstaat daarbij?

3.3 SCOPE EN AFBAKENING

Het onderzoek kijkt vanuit het heden terug tot 2015. Daarmee wordt de periode beschouwd waarin de behoefte aan een steunpakket voor Zeeland concreet is geworden, de investeringspakketten ‘Zeeland in Stroomversnelling 1 en 2’ tot stand zijn gekomen en waarin deze in uitvoering zijn genomen.

In het onderzoek wordt de eventuele samenhang met andere Zeeuwse investeringsprogramma’s en het compensatiepakket ‘Wind in de Zeilen’ (Wientjes) gezien. Maar de scope van het onderzoek is beperkt tot die concrete maatregelen en projecten die uit ‘Zeeland in Stroomversnelling 1 en 2’ zijn voortgekomen en samenhangen met de drie randvoorwaarden en twee aandachtvragende dossiers uit het rapport van de Commissie Balkenende. Daarbij wordt wel de volle omvang van de investeringsprogramma’s tegen het licht gehouden, inclusief de inzet vanuit de regio (overheden, organisaties en bedrijven). Dus niet alleen de extra bijdragen die vanuit het Rijk beschikbaar zijn gesteld voor de Provincie Zeeland.

De rol van andere betrokken partijen wordt in beeld gebracht om een beeld van en oordeel over de provinciale inzet te kunnen geven. Maar deze worden zelf niet meegenomen in het verdere onderzoek.

4. VOORTGANG INVESTERINGEN

Dit hoofdstuk geeft per paragraaf antwoord op de onderzoeksvragen die behoren bij het thema ‘Investeringsprogramma’.

Wat is de voortgang van de investeringen in het kader van Zeeland in Stroomversnelling (ZiS) 1 en 2?

- a. Hoe zijn de investeringslijnen uit ZiS 1 vertaald naar concrete projecten en wat is de voortgang daarvan?
- b. Welk beeld ontstaat hieruit ten aanzien van de investeringslijnen uit ZiS 1?
- c. Hoe zijn de pijlers uit ZiS 2 vertaald naar concrete projecten en wat is de voortgang daarvan?
- d. Welk beeld ontstaat hieruit ten aanzien van de pijlers uit ZiS 2?

4.1 ACTIELIJNEN ZEELAND IN STROOMVERSNELLING 1

Hoe zijn de investeringslijnen uit ZiS 1 vertaald naar concrete projecten en wat is de voortgang daarvan?

Zoals eerder aangegeven heeft de Commissie Balkenende een vijftal actierichtingen gedefinieerd, waaraan concrete investeringen gekoppeld dienen te worden. Daartoe vervullen de concrete projectvoorstellen binnen de economische clusters logistiek, industrie (chemie), Wind op Zee, toerisme, Deltatechnologie en agro/food een cruciale rol.

ECONOMISCHE CLUSTERS	THEMA'S						ACTIELIJNEN COMMISSIE STRUCTUURVERSTERKING EN WERKGELEGENHEID
	Energie-transitie	Circulair	Bio-based	Digitaal/IT	Kennis	Human Capital	
Logistiek	-	✓	-	✓	✓	-	Havensamenwerking
Industrie	✓	✓	✓	✓	-	-	SDR/Circulaire economie/ biobased economie
Wind op Zee	✓	-	-	✓	✓	✓	Experimenteergebied energie-transitie en deltattechnologie
Toerisme	-	✓	-	✓	✓	-	Gezonde regio en toerisme
Deltatechnologie/ Energie uit water	✓	✓	-	✓	✓	✓	Experimenteergebied energie-transitie en deltattechnologie
Agro/Food	✓	✓	✓	✓	✓	✓	SDR/Circulaire economie/ biobased economie

In de tabel is weergegeven hoe de economische clusters en projecten binnen het voorgestelde investeringsprogramma zich verhouden tot de actielijnen en thema's uit het advies van de Commissie Balkenende.

Samenhangende projectvoorstellen

De provincie is samen met de partners in de regio en met partijen buiten de regio, aan de slag gegaan om tot passende projectvoorstellen te komen. Tussentijds is hierover overleg gevoerd met het ministerie van Economische Zaken en andere betrokken departementen, waaronder Onderwijs Cultuur en Wetenschappen, Binnenlandse Zaken en Infrastructuur en Mobiliteit. Indirect is vanuit het departement Financiën meegedacht over het vinden van oplossingen voor de financiering van de plannen. Ook heeft afstemming plaatsgevonden met omliggende regio's.

Criteria

Criteria die zijn gebruikt bij de selectie van de projectvoorstellen zijn ontleend aan het eindrapport van de Commissie Balkenende:

- Commitment
Binnen de regio moet breed urgentie worden gevoeld, en de bereidheid en het vermogen bestaan om actie te ondernemen.
- Concreetheid
Er dient een projectplan of business case te zijn met een doel, een beoogd resultaat en een aanpak, waarbij de belangrijkste randvoorwaarden - zoals capaciteit en benodigde middelen - zijn ingevuld.

- Benutting van de schaal en kwaliteit van andere regio's.
Gebrek aan schaal en massa is een bedreiging voor Zeeuwse initiatieven. Om dit tegen te gaan is het nog meer nodig gebruik te maken van de schaal en beschikbare kwaliteiten van omliggende regio's. Wanneer dit grensoverschrijdend plaatsvindt, vergroot het bovendien de mogelijkheden op Europese cofinanciering.
- Bijdrage aan nationale en/of internationale (Europese) ambities.
Een bescheiden schaal heeft als voordeel dat het mogelijkheden biedt als experimenteeromgeving. Dit heeft echter alleen betekenis wanneer initiatieven zijn ingebed in een grotere agenda. Dit kan door initiatieven niet alleen vanuit het Zeeuws belang te benaderen, maar ook vanuit hun bijdrage aan nationale of internationale (Europese) ambities.
- Betrokkenheid van de triple helix.
Om tot een effectief regionaal-economisch programma te komen is betrokkenheid van overheid, onderwijs- en onderzoeksinstituten en bedrijfsleven cruciaal.

In paragraaf 4.2 wordt de financiële omvang van de actielijnen weergegeven in tabellen. Het betreft een weergave van de financiële uitgangssituatie. Gedurende de uitvoering zijn er bijstellingen doorgevoerd. Het doel van de weergave van de financiële omvang is het verschaffen van een overzicht en inzicht. Het betreft geen volledige financiële doorrekening.

4.2 INVESTERINGEN VANUIT ZIS 1

Actielijn systeemversterking

Projectfiche 1 SDR Industrieel Infrastructuurfonds

Smart Delta Resources (SDR) is een samenwerkingsverband van 10 internationale industriële partijen in de Zuidwestelijke Delta van Nederland en Vlaanderen, ondersteund door de Provincie Zeeland, Havenbedrijf Zeeland Seaports en het regionale ontwikkelingsbedrijf Economische Impuls Zeeland. SDR is gericht op het ontwikkelen van business cases die industriële symbiose creëren: het uitwisselen van energie- en materiaalstromen om kosten, energie en CO² te besparen. SDR werkt aan een continue pijplijn van grotere en kleinere projecten (www.smartdeltaresources.com). De betrokken bedrijven financieren 80% van het samenwerkingsverband.

Projectdoelstelling

Doel van het project is het oprichten van een revolverend SDR Industrieel Infrastructuurfonds van € 10 miljoen, gericht op het realiseren van (relatief) kleinere projecten.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Rijk	€ 1*
Inzet Provincie Zeeland	€ 2,2
Andere overheden	-
Privaat	€ 5,2
Totale investering	€ 8,4

* Middelen zijn beschikbaar gekomen ten behoeve van de aanjaaggelden (projectfiche 2).

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:

Over de voortgang van ZIS 1 worden PS niet schriftelijk en periodiek geïnformeerd. In de najaarsnota 2018 zijn PS geïnformeerd over het niet realiseren van het fonds. Het project SDR is niet meer verder uitgevoerd. Afspraak met het Rijk is dat deze middelen (€ 1 miljoen) worden ingezet voor de aanjaaggelden.

Actuele stand van zaken:

In het najaar van 2017 is het project industrieel symbiosefonds om diverse redenen in vertraging gekomen. Vervolgens is een evaluatie uitgevoerd om te bezien of het fonds in de oorspronkelijke opzet wel moet worden opgericht. Daaruit is gebleken dat er al een kansrijk fonds was opgericht. De bijdrage vanuit het Rijk is daarmee in overeenstemming met de afspraken toegevoegd aan het project aanjaaggelden. Vanuit de voor dit doel beschikbare provinciale middelen is geld ingezet voor het realiseren van een waterstofkoppeling tussen Dow en Yara. In 2020 is vanuit het rijk € 1,6 miljoen beschikbaar gekomen voor de regionale aanpak van de implementatie en realisatie van de klimaatdoelstellingen voor de Zeeuwse industriesector.

Projectfiche 2 Aanjaaggelden Zeeland in Stroomversnelling

Zeeland zet in op een duurzame versterking van het innovatiesysteem van de economische clusters (samenwerking van meerdere bedrijven en/ of kennisinstellingen en overheden) uit het actieprogramma Zeeland in Stroomversnelling. Het inzetten op deze robuuste consortia op basis van een gezamenlijke agenda zorgt voor een effectievere en slagvaardigere samenwerking met de partners over de grenzen (zowel in Zuid-Nederland als met Vlaanderen). Zo wordt gewerkt aan robuuste ecosystemen. Er zijn hierin stappen gezet, maar het vergt tijd en inzet om het doel te bereiken.

Projectdoelstelling:
Om een ‘inhaalslag’ binnen de uitvoeringstermijn te maken zijn middelen beschikbaar voor:

- Het versterken van het organiserend vermogen;
- Haalbaarheidsstudies en verkenningen;
- Demonstratieprojecten en pilots.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Rijk	€ 3,8
Inzet Provincie Zeeland	€ 1
Andere overheden	€ 0,4
Privaat	€ 1
Totale investering	€ 6,2 *

** In 2017 is met het Rijk afgesproken dat zij € 3,8 miljoen bijdraagt aan de aanjaaggelden. Daarvan is 1,8 miljoen verbonden aan een inspanningsverplichting. Deze houdt in dat de provincie in 2019 € 2,0 miljoen investeert en daarna blijft bijdragen in de regeling. Door de ontwikkeling in de projecten industrieel symbiose fonds (+1,0 miljoen) en Tidal Technology Center (-1,6 miljoen) is de cofinancieringseis later komen te vervallen en is de bijdrage van het Rijk uiteindelijk op € 3,2 miljoen uitgekomen. Overigens voldoet de provincie inmiddels aan de cofinancieringseis.*

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:
Over de voortgang van ZiS 1 worden PS niet schriftelijk en periodiek geïnformeerd. Doordat de aanjaaggelden eveneens onderdeel zijn van de Regio Deal Zeeland zijn de staten periodiek geïnformeerd via de gedeelde voortgangsrapportages over de Regio Deal aan het Rijk.

Actuele stand van zaken:
Binnenkort verschijnt er een midterm review van de subsidieregeling. Tot eind 2021 waren er 130 subsidieaanvragen en zijn 71 nieuwe innovatieve projecten gesubsidieerd. Rijk, provincie en gemeenten hebben inmiddels samen € 5,4 miljoen geïnvesteerd in deze projecten.

Actielijn Kennis- en sectorversterking

Projectfiche 3 Joint Research Centres

Het Joint Research Centre vormt de verbinding tussen de drie clusters van de Zuidwestelijke Delta: Deltatechnology, Water & Energie en Biobased Economy. Hierbij gaan we uit van de ‘living lab’-gedachte. De focus ligt op het vinden van oplossingen voor de problemen die in de Zuidwestelijke Delta spelen, die als voorbeeld dienen voor toepassingen elders in de wereld vanuit de daadwerkelijke casuïstiek. Denk aan de maatschappelijke opgaven rond klimaatverandering, energietransitie, grondstoffenschaarste en waterveiligheid en het benutten van zoet-zout omgevingen. Het Joint Research Centre (JRC) vormt een intensieve samenwerking tussen Zeeuwse, Nederlandse en Vlaamse triple helix partners.

Projectdoelstelling:
In 2017 -2018 wordt het fundament gelegd door investeringen in gebouwen, faciliteiten en de opstart van onderzoeks- en onderwijsprogramma’s. Eenmaal gereed is het JRC het bindmiddel tussen de kennisinstellingen, researchfaciliteiten en het bedrijfsleven in de ruime Deltaregio. Onderwijs- en onderzoeksketens zijn zo gesloten. Het JRC is een internationaal uithangbord voor bedrijven, kennisinstellingen en overheden, die meer willen weten over de unieke ontwikkelingen in de Living Labs van Zeeland.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Rijk	€ 6,6
Inzet Provincie Zeeland	€ 5,5
Andere overheden	€ 1
Privaat	€ 1
Totale investering	€ 14,1

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:
Over de voortgang van ZiS 1 worden PS niet schriftelijk en periodiek geïnformeerd. De voortgang op dit project is via de voortgangsrapportages vanuit Campus Zeeland halfjaarlijks aan PS teruggekoppeld.

Actuele stand van zaken:
Alles ligt op schema

- Er zijn vier inhoudelijke werkgroepen gevormd voor de vier laboratoriumclusters.
- De voorbereidingen voor de bouw, de functionele indeling van het laboratorium en zaken als inventarislijsten zijn gereed.
- De partijen uit de triple helix zijn verbonden aan de gezamenlijke ambitie en aan de maatschappelijke opgaven en casuïstiek vanuit het bedrijfsleven.

Projectfiche 4 Wind op Zee

‘Wind op Zee’ richt zich op:

- Versterking van de relatie tussen onderwijs en arbeidsmarkt (human capital):
Kernprojecten zijn het Centre of Expertise Water & Energy en

het Centrum voor Innovatief Vakmanschap DeltaLAB, die hoger en middelbaar beroepsonderwijs nadrukkelijker koppelen aan regionale economische speerpunten.

- Versterking van de organisatie- en ontwikkelkracht van het cluster:
Kern van het cluster is de netwerkvorming tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden. Met het bestaande platform Energy Port Zeeland is hiervoor een stevige basis gelegd, maar vergroting van slagkracht is nodig.
- Versterking van onderzoeksfaciliteiten in het Joint Research Centre (zie projectfiche JRC).

Projectdoelstelling:

- Het Centre of Expertise Water & Energy (CoE W&E) is gericht op het versterken van HBO praktijkgericht onderzoek.
- MBO DeltaLAB Zeeland realiseert een betere aansluiting tussen middelbaar beroepsonderwijs en de beroepspraktijk op het gebied van Delta Technologie, Energietransitie en Wind op Zee.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Rijk	€ 1,5
Inzet Provincie Zeeland	€ 0,4
Andere overheden	-
Privaat	€ 1,2
Totale investering	€ 3,1

Projectfiche 5 Tidal Technology Center

Getijdenenergie ontwikkelt zich in rap tempo tot commercieel toepasbare technologie. In Nederland zijn al diverse turbine-ontwikkelaars actief, voornamelijk MKB-bedrijven. Het ontbreekt hen momenteel aan de faciliteiten om hun technologieën met het zogeheten TRL6 door te ontwikkelen, te testen en te demonstreren. Het ‘Tidal Technology Center Grevelingendam’ (TTC-GD) is een energiedijk, die voorziet in deze behoefte door, als enige in de wereld, testgoten en andere faciliteiten te bieden om innovatieve technologieën verder te brengen en exportklaar te maken. TTC-GD heeft als doel het faciliteren en verder ontwikkelen van de getijdenenergiesector.

Projectdoelstelling:

De demonstratieturbines staan voor onderzoek en ontwikkeling ter beschikking aan partijen die geen eigen turbine tot hun beschikking hebben, zoals onderwijs- en onderzoeksinstellingen. Daarnaast zal de TTC-GD faciliteit voor turbinebouwers beschikbaar zijn. De geplaatste turbines zullen duurzame stroom aan het net leveren, wanneer de stromingsgoten niet verhuurd zijn aan derden voor onderzoek, testen of demonstratie. TTC-GD bouwt ook een Infotainment- en Technology Center.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Rijk	€ 5,7*
Inzet Provincie Zeeland	-
Andere overheden	-
Privaat	€ 3,5
Totale investering	€ 9,2

** In de brief van EZK over het beschikbaar stellen van de € 25,0 miljoen ten behoeve van het investeringsprogramma is dit project opgebouwd uit € 2,5 miljoen bijdrage vanuit de provincie en € 3,2 miljoen DEI subsidie. Het bedrag is in samenspraak met het Rijk opgehoogd met € 1.6 miljoen vanuit de aanjaaggelden, omdat een eerdere toezegging voor cofinanciering vanuit het Rijk niet meer haalbaar is gebleken. Hierover heeft afstemming plaatsgevonden met het Rijk.*

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:

Over de voortgang van ZiS 1 worden PS niet schriftelijk en periodiek geïnformeerd. Op 23 juli 2021 zijn PS geïnformeerd over de laatste stand van zaken van dit project.

Actuele stand van zaken:

In verband met een faillissement van de projectontwikkelaar wordt dit project verder niet meer gerealiseerd.

Actielijn innovatiefinanciering

Projectfiche 6 Versterking innovatie-infrastructuur en -fondsen

Het Joint Research Centre vormt de verbinding tussen de drie clusters. Zeeuwse partners hebben, via het regionale ontwikkelingsbedrijf Economische Impuls Zeeland, een ondersteunings- en investeringsinfrastructuur opgebouwd, waarin startende en innovatieve mkb-ondernemers kunnen groeien en innoveren. Deze infrastructuur is mede tot stand gekomen dankzij inzet van EZ-regelingen (zoals pre-seed), OP-Zuid, bijdragen vanuit het bedrijfsleven en provinciale subsidies. Het voldoet aan een behoefte van Zeeuwse ondernemers en draagt bij aan vernieuwing en groei van de Zeeuwse economie.

Projectdoelstelling:

De uitbreiding van bestaande investeringsfondsen, het opzetten van een (door)groeifonds en het opzetten van een ‘business angels’-netwerk is gericht op het realiseren van een Zeeuwse financieringsinfrastructuur die aansluit bij de behoeften van het regionaal bedrijfsleven, Het is een revolverend fonds. Versterking van de (deels toeleidende) innovatie-infrastructuur ondersteunt dit.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Rijk	€ 6,5
Inzet Provincie Zeeland	€ 6,2
Andere overheden	-
Privaat	€ 1,9
Totale investering	€ 14,6

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:

Op 8 september 2017 is voor leden van PS een sessie ‘Zicht op Beleid’ georganiseerd over Innovatiefinanciering in Zeeland. Op 19 januari 2018 is voor leden van PS een GS Informatiebijeenkomst georganiseerd over Innovatiefinanciering en -ecosysteem. Op 16 maart 2018 is in de commissie Bestuur het verzoek kenbaar gemaakt om wensen en bedenkingen aangaande deelname in het Investeringsfondsen Zeeland BV behandeld.

Conform het deelnemingenbeleid sturen Gedeputeerde Staten de begroting en het jaarverslag (inclusief jaarrekening) van alle privaatrechtelijke verbonden partijen na vaststelling door de eigenaarsvergadering aan Provinciale Staten. De informatiebehoefte is

gekoppeld aan het provinciale belang, het aandeel in de stemmen en/of in het risicodragende kapitaal.

Stukken met betrekking tot NV Economische Impuls Zeeland en het Investeringsfondsen Zeeland BV zijn terug te vinden in de agenda van de commissie Economie van PS:

- 4 september 2020
- 26 maart 2021
- 17 september 2021
- 25 januari 2022

Ook eerdere rapportages zijn terug te vinden in de stukken van de Statencommissie Economie.

Actuele stand van zaken:

De voortgangsrapportages Wind in de Zeilen worden behandeld in de commissie Bestuur. Op 21 januari jl. is bijvoorbeeld de 3e voortgangsrapportage besproken. Op pagina 25 - 27 van deze voortgangsrapportage is specifieke informatie te vinden over het fiche E. Daar wordt ingegaan op (additionele) versterking van de innovatiefondsen. Gezien de succesvolle uitrol is van een Plan B inzake investeringsfondsen in Zeeland géén sprake.

4.3 ZEELAND IN STROOMVERSNELLING 2

Hoe zijn de pijlers uit ZiS 2 vertaald naar concrete projecten en wat is de voortgang daarvan?

Pijlers

Smart Delta Resources (SDR) is een samenwerkingsverband van tien iDe projecten in ZiS 2 zijn onderverdeeld in drie categorieën, ofwel de pijlers onder het leef- en vestigingsklimaat:

- 1. Kennis & innovatie;
- 2. Verbetering leefbaarheid en voorzieningen bedrijven;
- 3. Waar mogelijk komen de projecten ten goede aan zowel arbeidsmarkt, leefbaarheid en klimaat.

Criteria

Er vanuit gaande dat de geselecteerde investeringen een multiplier effect of voorbeeldwerking hebben voor andere regio’s en sectoren zijn de volgende selectiecriteria gehanteerd bij de beoordeling van de diverse aangediende projecten.

Het project:

- Bouwt voort op ‘Zeeland in Stroomversnelling’;
- Draagt bij aan de leefbaarheid: speelt in op demografische ontwikkelingen;
- Versterkt de arbeidsmarkt
- Is innovatief: qua inhoud of aanpak en regionale samenwerking;
- Nodigt uit tot vervolgstappen: ze zijn opschaalbaar, overdraagbaar en continueerbaar;
- Draagt bij aan de energietransitie en het klimaatakkoord
- Versterkt de onderlinge samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheden.

Grensontkennend

Veel Zeeuwse vraagstukken zijn gebaat bij een grensoverschrijdende oplossing. Op veel manieren en dossiers wordt door de Regio Zeeland samengewerkt met Vlaanderen. Denk bijvoorbeeld aan de havenfusie North Sea Port, het Smart Delta Resources programma en andere vormen van samenwerking zoals in Interreg-programma’s.

Er zijn ook belemmeringen. Bijvoorbeeld omdat Nederland en België conflicterende regels kennen, zoals bij het erkennen van diploma’s. Of het organiseren van een doorzettingsmacht voor grensoverschrijdende dossiers die niet tot een reguliere oplossing komen.

Bij de selectie en verdere uitwerking van de investeringsprojecten voor ZiS 2 is hier nadrukkelijk naar gekeken.

4.4 INVESTERINGEN VANUIT ZIS 2

Pijler 1 Kennis & Innovatie

Subsidieregeling Zeeland in Stroomversnelling

Rijk, Provincie en Zeeuwse gemeenten investeren samen in een aanjaagregeling om het innovatie-ecosysteem duurzaam te versterken. Zo wordt het organiserend vermogen van de sectoren vergroot die belangrijk zijn voor Zeeland. Ook zijn haalbaarheidsstudies en verkenningen mogelijk, zodat nieuwe programma’s, projecten en businesscases ontstaan. Daarnaast zetten we in op het faciliteren van icoonprojecten: demonstraties en pilots die een toonvoorbeeld zijn van samenwerking in de sectoren. Want duurzame netwerken en

samenwerkingsverbanden maken de Zeeuwse economie veerkrachtiger. Bovendien bieden ze een goede basis voor innovaties en het exporteren van kennis.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Regio Deal	€ 1
Inzet Provincie Zeeland	€ 3,8
Andere overheden	€ 1,1
Privaat	€ 7,5
Totale investering	€ 13,4

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:

Over de voortgang van de Regio Deal worden de staten halfjaarlijks geïnformeerd. Elk half jaar wordt door de provincie de actuele stand van zaken opgehaald bij de projecten. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland.

Actuele stand van zaken:

Binnenkort verschijnt er een midterm review van de subsidieregeling. Tot eind 2021 zijn er 130 subsidieaanvragen en 71 nieuwe innovatieve projecten gesubsidieerd. Rijk, provincie en gemeenten hebben samen inmiddels € 5,4 miljoen geïnvesteerd in deze projecten.

De Innovatiehotspot voor Zeeland

Naast concrete investeringen in ondernemers en samenwerkingsverbanden is het ook van belang hun innovatiekracht en vaardigheden te vergroten. In dit Investeringsprogramma wordt een bestendig klimaat gecreëerd, waarin Stichting Kenniswerf/DOK41 met kennisinstellingen en ondernemers (startups, MKB en grotere bedrijven) een rijke voedingsbodem vinden om te bouwen aan een toonaangevende positie. Uitgangspunt is het herkennen en realiseren van innovatiekansen voor de regio.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Regio Deal	€ 1,5
Inzet Provincie Zeeland	-
Andere overheden	€ 1,8
Privaat	-
Totale investering	€ 3,3

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:

Over de voortgang van de Regio Deal worden de staten halfjaarlijks geïnformeerd. Elk half jaar wordt door de provincie de actuele stand van zaken opgehaald bij de projecten. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland.

Actuele stand van zaken:

De uitvoering van het project verloopt – conform de doelen – succesvol. Naar verwachting vindt de afronding eind 2022 plaats. Het belangrijkste element in de afronding is het finaliseren van de scenario’s voor borging van de programma’s in de huidige dienstverlening van Dockwize.

UCR Engineering and Innovation (pijler 1)

Innovatie heeft geen toekomst als de kennis- en onderwijssector niet meebewegen. Naast de inzet van aanjaaggelden en het actief stimuleren van innovatie bij ondernemers, wordt de kennissector versterkt. Met Campus Zeeland en de Bèta Campus wordt ingezet op onderwijs en onderzoek. Zeeland fungeert als ‘living lab’ om kennis en innovatie op het gebied van voedsel, windenergie, blue energy en waterveiligheid een stevige basis en een duurzaam perspectief te bieden.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Regio Deal	€ 7
Inzet Provincie Zeeland	€ 5
Andere overheden	€ 1
Privaat	€ 4,4
Totale investering	€ 17,4

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:
Over de voortgang van de Regio Deal worden de staten halfjaarlijks geïnformeerd. Elk half jaar wordt door de provincie de actuele stand van zaken opgehaald bij de projecten. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland. Tevens wordt PS geïnformeerd via de voortgangsrapportages vanuit Campus Zeeland.

Actuele stand van zaken:
Over het algemeen verloopt de voortgang goed. Het nieuwe gebouw is inmiddels in z’n geheel verbouwd, opgeleverd en geopend. De

studenteninstroom UCR-breed is sinds 2019 toegenomen en het aantal studenten dat vakken volgt binnen het departement Engineering vertoont een stijgende lijn. Daarnaast weten externe partners UCR Engineering steeds vaker te vinden. Er worden uitdagende en interessante samenwerkingsverbanden ontwikkeld met Zeeuwse partijen, maar ook met (academische) partners buiten Zeeland.

Samenwerking in de groene Delta

De aandacht gaat uit naar de ‘groene’ sector. Deze is onmisbaar voor Zeeland. Waar in het investeringsprogramma ‘Zeeland in Stroomversnelling’ geen agro/food projecten waren, is er met dit investeringsprogramma meer aandacht voor samenwerking in de groene delta. De kwaliteit, duurzaamheid en innovatiekracht van de sector en het beroepsonderwijs worden zo vergroot.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Regio Deal	€ 0,5
Inzet Provincie Zeeland	€ 0,1
Andere overheden	-
Privaat	€ 0,2
Totale investering	€ 0,8

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:
Over de voortgang van de Regio Deal worden de staten halfjaarlijks geïnformeerd. Elk half jaar wordt door de provincie de actuele stand van zaken opgehaald bij de projecten. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland.

Actuele stand van zaken:
Dit project is eind 2021 afgerond met de Dag van het Groen onderwijs. De indicatoren zijn volgens de voortgangrapportage behaald.

STREEFWAARDE INDICATOR	Planning	Realisatie 1/1/2022 (cumulatief)	Streefwaarde indicatoren
I. De integratie van het ‘groene vmbo’ in Zeeland in de Pontes Scholengroep en Scalda	Januari 2019	2	2
II. De vaststelling van een met bedrijven en op de Zeeuwse context afgestemd opleidingsportfolio, inclusief relevante cross-overs met andere sectoren	Augustus 2020	1	1
III. De voorbereiding en realisatie van op dat portfolio afgestemde hybride leeromgevingen in een netwerk van bedrijven	Augustus 2020	4	4
IV. De realisatie van een doorlopend programma binnen de Zeeuwse beroepskolom VMBO-MBO-HBO voor loopbaanoriëntatie en -begeleiding gericht op ‘Groen’	Augustus 2020	1	1
V. De uitwerking en voorbereiding met het hbo van één of meer associate degree programma’s en één of meer lectoraten/practoraten	Augustus 2021	2	2
VI. De realisatie van een Zeeuwse ‘onderzoekskalender’ gerelateerd aan de Zeeuwse beroepskolom gericht op ‘Groen’	Augustus 2021	1	1

Pijler 2 Leefbaarheid

Provinciale Impuls Wonen – Kwaliteitsimpuls Wonen en Leefbaarheid

De focus ligt op verduurzaming van de particuliere woningvoorraad. Met de middelen uit de Regio Deal worden nieuwe instrumenten ingezet om woningen energiezuiniger te maken door energiescans. De Provincie investeert extra in de bestaande regeling om oude of verwaarloosde woningen te slopen.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Regio Deal	€ 5
Inzet Provincie Zeeland	€ 4,2
Andere overheden	€ 4,2
Privaat	€ 56,1
Totale investering	€ 69,5

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:
Over de voortgang van de Regio Deal worden PS halfjaarlijks geïnformeerd. Elk half jaar wordt door de provincie de actuele stand van zaken opgehaald bij de projecten. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland.

Actuele stand van zaken:
Op voorhand omvat het programma Provinciale Impuls Wonen duurzaamheidsscans woningen, opleiding van installateurs, zzp’ers en dergelijke. Dit alles gericht op verduurzaming, duurzaamheidsleningen, een gebiedsgerichte aanpak, een pandgerichte aanpak en de opzet van een bouwtitelbank.

De PIW heeft sinds 2018 gelopen. De duurzaamheidsscans, de duurzaamheidsleningen en de opleidingen voor installateurs en zzp’ers zijn ontwikkeld en in uitvoering. Een eerste ronde van de pandgerichte aanpak heeft succesvol gelopen en is aanleiding voor een nieuwe openstelling van de regeling. De gebiedsgerichte aanpak is in ontwikkeling. Voor de bouwtitelbank was geen animo. Dit onderdeel is daarom beëindigd. De middelen zijn verdeeld over de overige onderdelen van het programmaonderdeel.

Kwaliteit Zeeuwse kust, gebiedsontwikkeling en kwaliteitsimpuls

De Zeeuwse kust trekt jaarlijks veel toeristen. Verblijfrecreatie levert een cruciale bijdrage aan de leefbaarheid en het voorzieningenniveau in onze provincie. Met de kwaliteitsimpuls wordt ingezet op integrale gebiedsontwikkeling, zoals het landelijke Kustpact en de Zeeuwse Kustvisie. Versterking van het landschap zorgt voor een kwaliteitsslag bij bedrijven. Als deze aanpak aan de kust succesvol blijkt, vindt er een verbreding van de regeling plaats voor ondernemers in het achterland.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Regio Deal	€ 5,5
Inzet Provincie Zeeland	€ 2,5
Andere overheden	€ 3
Privaat	€ 3
Totale investering	€ 14

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:
Over de voortgang van de Regio Deal worden de staten halfjaarlijks geïnformeerd. De provincie haalt ieder half jaar de actuele stand van zaken bij de projecten op. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland.

Actuele stand van zaken:
Dit project is volop in uitvoering. Het fonds voor verduurzaming van de recreatiesector is gerealiseerd. Inmiddels zijn drie leningen verstrekt. Daarnaast lopen er diverse gebiedsontwikkelingstrajecten: 1e fase de Banjaard (afgerond), aandachtsgebied Nehalennia Domburg (in uitvoering per maart 2022), aandachtsgebied Vrouwenpolder/ Breedzand (afgerond), aandachtsgebied Nieuwvliet-Bad (in uitvoering), Slufter de Banjaard (uitvoering per september 2022) en Duinovergang Oranjezon (in uitvoering).

Smart Mobility Zeeland

Onlosmakelijk verbonden met de leefomgeving is de bereikbaarheid. Voor de leefbaarheid is het van belang of je makkelijk naar het ziekenhuis of de bibliotheek kunt reizen. Vanwege de dunne bevolktheid en eilandstructuur is dat best een uitdaging. Daarom worden nieuwe oplossingen en praktische toepassingen gezocht. Smart Mobility Zeeland brengt de reisbehoefte (herkomst en bestemming) van scholieren en studenten in beeld en brengt deze informatie als vraag in op een mobiliteitsplatform.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Regio Deal	€ 0,8
Inzet Provincie Zeeland	€ 1
Andere overheden	-
Privaat	€ 0,3
Totale investering	€ 2,1

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:

Over de voortgang van de Regio Deal worden de staten halfjaarlijks geïnformeerd. Elk half jaar wordt door de provincie de actuele stand van zaken opgehaald bij de projecten. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland.

Actuele stand van zaken:

Dit project bestaat uit drie onderdelen: het verzamelen van reisdata van Zeeuwse jongeren, het starten van projecten voor deelmobiliteit voor scholieren/jongeren én het ontwikkelen van een mobiliteitsplatform. De reisbehoefte en de informatie uit de pilots voor deelmobiliteit worden aangesloten op het mobiliteitsplatform.

Op dit moment zijn alle projecten in uitvoering. Bij het ophalen van reisdata zijn er diverse belemmeringen opgetreden. De coronacrisis was een spelbreker. Daardoor waren er minder reisebewegingen. Later bleek de bereidheid van jongeren om hun data te delen lager dan verwacht. Als alternatief is een mogelijkheid bedacht om reisfrustraties van jongeren te delen.

Er loopt één pilotproject voor deelmobiliteit. Daarnaast loopt er een aanbesteding voor nog twee (gecombineerde) pilots met deelfietsen. Landelijk lopen er diverse projecten voor ontwikkeling van een mobiliteitsplatform. Er wordt momenteel gewerkt aan een goede aansluiting van een Zeeuwse mobiliteit op een aantal van deze MaaS-apps.

Aanvalsplan Arbeidsmarktregio Zeeland

Banen zijn het fundament onder het vestigingsklimaat. Aan banen geen gebrek in Zeeland. Sterker nog, de vraag is: hoe krijgen we genoeg mensen voor alle vacatures? Alle betrokken partijen in Zeeland willen het reservoir aan potentiële arbeidskrachten ten volle benutten en inzetten voor de vele banen die er zijn. De huidige omvang van de Zeeuwse beroepsbevolking is echter onvoldoende om alle vacatures te vervullen. Het aantrekken van voldoende en gekwalificeerd personeel is hard nodig. Dit heeft alles te maken met de ontwikkeling van Zeeland als aantrekkelijke regio om te (blijven) wonen, leven, werken en jezelf door te ontwikkelen.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Regio Deal	€ 3
Inzet Provincie Zeeland	€ 0,7
Andere overheden	-
Privaat	-
Totale investering	€ 3,7

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:

Over de voortgang van de Regio Deal worden de staten halfjaarlijks geïnformeerd. Elk half jaar wordt door de provincie de actuele stand van zaken opgehaald bij de projecten. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland. Met name over de voortgang op het dossier van de Zeeuwse Marketing Organisatie zijn Provinciale Staten regelmatig geïnformeerd.

Actuele stand van zaken:

Dit project bestaat uit de onderdelen: ontwikkeling van een marketing platform, de uitvoering van een regionale marketingstrategie én diverse projecten om onbenut Zeeuws arbeidspotentieel in te zetten.

Het marketingplatform is ontwikkeld en wordt inmiddels doorontwikkeld. In de afgelopen periode heeft de nadruk gelegen op het uitwerken van het onderdeel toeristische marketing uit de regionale marketingstrategie. Met gemeenten en partijen uit toeristische sector, natuur en cultuur is een strategie opgesteld, die momenteel een goedkeuringsproces doorloopt.

De reguliere uitvoering van de regiomarketing door de provincie loopt ondertussen gewoon door. Dagelijks is de provincie via het digitale platform **www.zeeland.com**, en de daaraan verbonden social mediakanalen en nieuwsbrieven, in contact met de tienduizenden fans van Zeeland.

Er zijn 422 vacatures ingevuld door onbenut arbeidspotentieel. Op dit moment is een project in uitvoering om met 100 werkgevers een adviesgesprek aan te gaan over het uitvoeren van een inclusieve arbeidsanalyse. Daaruit moeten 80 nieuwe vacatures en plaatsingen worden gerealiseerd.

Vier Vrijheden en Uitbreiding Bevrijdingsmuseum

Culturele voorzieningen hebben een sterke invloed op het welzijn van bewoners en de aantrekkingskracht van een regio. Daarmee is cultuur ook onderdeel van de revitalisering van het toerisme. Met Roosevelt's Vier Vrijheden en de hoofdrol die de Westerschelde speelt in de Slag om de Schelde verstevigt het Bevrijdingsmuseum de 'Liberation Route' van het NBTC Holland Marketing. Daarmee wordt de aandacht van bezoekers op meerdere plekken in ons land gericht aan de hand van interesses.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Regio Deal	€ 1
Inzet Provincie Zeeland	-
Andere overheden	€ 2,1
Privaat	€ 4,3
Totale investering	€ 7,4

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:

Over de voortgang van de Regio Deal worden de staten halfjaarlijks geïnformeerd. Elk half jaar wordt door de provincie de actuele stand van zaken opgehaald bij de projecten. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland.

Actuele stand van zaken:

Het project is gerealiseerd. Het bevrijdingspark is met Roosevelts Vier Vrijheden succesvol gerealiseerd.

Transitieplan voortgezet onderwijs Zeeuws-Vlaanderen

Een onmisbare vestigingsfactor is goed en bereikbaar onderwijs. In krimpregio’s staat dat onder druk. De gezamenlijke middelbare scholen in Zeeuws-Vlaanderen willen leerlingen kwalitatief hoogwaardig onderwijs in de buurt blijven aanbieden.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Regio Deal	€ 8,3
Inzet Provincie Zeeland	€ 0,9
Andere overheden	€ 2,8
Privaat	-
Totale investering	€ 12

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:

Over de voortgang van de Regio Deal worden de staten halfjaarlijks geïnformeerd. Elk half jaar wordt door de provincie de actuele stand van zaken opgehaald bij de projecten. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland.

Actuele stand van zaken:

Realisatie van het project is haalbaar in 2022.

- De centrale doelstelling van het project is het in stand houden van kwalitatief hoogwaardig en thuisnabij onderwijs. Om dit te realiseren, vindt samenwerking met de andere schoolbesturen in de regio Zeeland én samenwerking met andere ketenpartners plaats. Hierdoor wordt de toegankelijkheid van het educatief aanbod in de regio versterkt en dat draagt bij aan de leefbaarheid van de regio.
- De belangrijkste activiteiten van VO Zeeuws-Vlaanderen bestaan uit:
 - Het implementeren van een onderwijsprogramma en -model, waardoor de scholen kwalitatief hoogwaardig en betaalbaar onderwijs kunnen blijven aanbieden (afronding in schooljaar 2021-2022);
 - Het ontwikkelen van diverse magneet- en excellentieprogramma’s (afgerond, elke school heeft zijn eigen programma’s ontwikkeld en deze worden jaar laagsgewijs geïmplementeerd) en het aanbieden van huiswerkbegeleiding en huiswerkondersteuning (afgerond: wordt op alle locaties aangeboden). Hiermee is het aanbod voldoende concurrerend ten opzichte van Vlaanderen en Walcheren/Beveland;
 - Het verbeteren van de aansluiting po-vo, vmbo-mbo en vo-ho en doorlopende leerlijnen. Met alle schoolbesturen vindt periodiek overleg plaats. De overgang po-vo en vo-mbo is voor met name kwetsbare leerlingen verbeterd. Daarnaast is aandacht voor een warme overdracht po-vo en voor doorlopende leerlijnen. Aandachtspunten zijn specifiek techniek en zorg. Deze activiteit is afgerond en wordt structureel geborgd;
 - Het financieel ondersteunen van de startgroepen en meedenken over de doorontwikkeling ervan in een ‘ambtelijke’ en bestuurlijke werkgroep (afgerond).

Pijler 3 Voorzieningen ten behoeve van bedrijven

Central Gate

Central Gate wordt de centrale servicelocatie in het havengebied. Een locatie die is voorbereid op de ontwikkelingen in de logistieke sector zoals de energietransitie. Optimalisatie van het aanmeldproces van terminals, efficiënt ruimtegebruik en snelle ladingafhandeling versterken de concurrentiepositie.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Regio Deal	€ 4
Inzet Provincie Zeeland	-
Andere overheden	-
Privaat	€ 60
Totale investering	€ 64

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:

Over de voortgang van de Regio Deal worden de staten halfjaarlijks geïnformeerd. Elk half jaar wordt door de provincie de actuele stand van zaken opgehaald bij de projecten. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland.

Actuele stand van zaken:

Bij de start van de Regio Deal Zeeland was bekend dat de volledige realisatie van het project Central Gate niet voor einde van de looptijd van de deal rond zal zijn. Doel van de inzet van de Regio Deal-middelen is om een centrale servicelocatie in het havengebied te realiseren, die voorbereid is op de ontwikkelingen in de logistieke sector. Op dit

moment vindt een onafhankelijk onderzoek plaats naar de beste locatie, zoals aanbevolen met het oog op het Compensatieplan Borsele. Tot en met 2023 zullen er zeker onderdelen uit het totale concept Central Gate worden gerealiseerd (bijvoorbeeld de digitale Central Gate). Mogelijk vallen er onderdelen van het project buiten deze termijn.

Kwaliteitsimpuls en verduurzaming bedrijventerreinen

In Zeeland zijn sinds de jaren zestig veel bedrijventerreinen ontstaan. Een deel van deze terreinen is verouderd. Voor veel bedrijven is, naast ruimtegebrek, de slechte uitstraling van een bedrijventerrein de belangrijkste reden voor verplaatsing. Er moet worden voorkomen dat er steeds weer nieuwe bedrijventerreinen worden ontwikkeld en oude terreinen verder verpauperen.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Regio Deal	€ 1
Inzet Provincie Zeeland	€ 3
Andere overheden	€ 3
Privaat	€ 2,3
Totale investering	€ 9,3

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:

Over de voortgang van de Regio Deal worden de staten halfjaarlijks geïnformeerd. Elk half jaar wordt door de provincie de actuele stand van zaken opgehaald bij de projecten. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland.

Actuele stand van zaken:

Dit project betreft de uitvoering van het Fonds Bedrijventerreinen, de uitvoering van duurzaamheidsscans op bedrijventerreinen en het uitvoeren van demoprojecten voor verduurzaming van bedrijventerreinen. Alle onderdelen zijn in uitvoering. Het fonds bedrijventerreinen is geëvalueerd en aangepast en bevat nu duurzaamheidsonderdelen, de scans op bedrijventerreinen zijn

grotendeels in uitvoering. Gewacht wordt op de uitkomsten van het gros van de projecten. Eén pilot is op Tholen in uitvoering. Deze kennen belangrijke vraagstukken op het gebeid van staatssteun.

Innovatieve PS-schuim recycling

Circulaire economie is al eerder in het advies van de Commissie Balkenende aangemerkt als kansrijk. Inmiddels heeft de provincie deze kans vertaald in één van haar maatschappelijke opgaves. De ontwikkeling van polystyreenschuim (PS-schuim) is daarvan een goed voorbeeld. Dit innovatieve recyclingproject zorgt ervoor dat het schuim uit sloopp projecten, dat tot op heden nog moet worden vernietigd, hergebruikt kan worden. Het gaat om een Demoplant en co-operatie van de hele keten. Hiermee is het project een best practice in Europa.

FINANCIËLE OMVANG IN MILJOENEN:	
Bijdrage Regio Deal	€ 1
Inzet Provincie Zeeland	-
Andere overheden	-
Privaat	€ 7,2
Totale investering	€ 8,2

Hoe zijn PS geïnformeerd over de voortgang van dit project:

Over de voortgang van de Regio Deal worden de staten halfjaarlijks geïnformeerd. Elk half jaar wordt door de provincie de actuele stand van zaken opgehaald bij de projecten. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland.

Actuele stand van zaken:

De PS Loop pilot fabriek is gerealiseerd. De fabriek was volledig ingericht voor de verwerking van EPS. Tijdens het opstellen van de Nota van bevindingen is bekend geworden dat de fabriek failliet is verklaard. Er wordt gewerkt aan een doorstart. Of dit slaagt, is bij verschijning van deze eindrapportage nog niet bekend.

4.5 HET ONTSTANE BEELD

Welk beeld ontstaat hieruit ten aanzien van de investeringslijnen uit ZiS 1 en ZiS 2?

Ten aanzien van de concrete investeringsprojecten uit Zeeland in Stroomversnelling 1, het initiële pakket uit het adviesrapport van de Commissie Balkenende, kan gesteld worden dat deze allemaal in uitvoering zijn genomen, lopen of al afgerond zijn. Waarbij opgemerkt moet worden dat één project, het Tidal Test Center, als gevolg van een faillissement van de ondernemer als mislukt mag worden beschouwd. PS zijn over dit faillissement en de gevolgen voor de pilot op diverse momenten geïnformeerd. Zie de opmerking in paragraaf 4.5 daarover.

Het valt op dat er niet integraal aan PS wordt gerapporteerd over de diverse investeringsprojecten. Niet in financiële zin en ook niet over de inhoudelijke realisatie en de samenhang met het bereiken van de maatschappelijke en economische resultaten. Daarbij beschikt de organisatie wel over deze gegevens. Ze worden echter niet in rij en gelid gezet en in samenhang gepresenteerd en geduid aan PS.

Het investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling 1, voortkomend uit de adviezen van de Commissie Balkenende bevat een zevental concrete investeringsprojecten. Het investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling 2.0 en de Regio Deal Zeeland bevatten een dertiental concrete investeringsprojecten opgebouwd langs de pijlers ‘Kennis en innovatie’, ‘Leefbaarheid’ en ‘Voorzieningen bedrijven’.

Het beeld ten aanzien van de meeste concrete investeringsprojecten uit Zeeland in Stroomversnelling 2, het pakket dat voortkomt uit de Regio Deal Zeeland, wijkt niet echt af van dat uit ZiS 1. De projecten zijn in uitvoering, liggen op koers of ze zijn inmiddels al succesvol afgerond. Enige uitzondering is de PS-loop fabriek, waarvan op dit moment nog onduidelijk is of de doorstart succesvol zal zijn.

Anders dan bij de investeringen uit ZiS 1 wordt op de investeringen uit ZiS 2 wel integraal en in samenhang gerapporteerd aan PS. De rapportage is niet specifiek voor PS bedoeld. Het is het Rijk dat een halfjaarlijkse rapportage over de Regio Deal Zeeland verlangt. PS ontvangen deze rapportage dan in afschrift.

5. RANDVOORWAARDELIJK

De Commissie Balkenende benoemde in haar adviesrapport, naast de set aan concrete acties die leidden tot het investeringsprogramma ‘Zeeland in Stroomversnelling’, drie zogenoemde vestigingsklimaatfactoren in randvoorwaardelijke zin. Deze moeten worden aangepakt om Zeeland in de spreekwoordelijke ‘stroomversnelling’ te krijgen:

- Vergroting van de bestuurskracht van de regio;
- Vergroting van de uitvoeringskracht van de regio;
- Coherent werk maken van leefbaarheid.

Dit hoofdstuk is gewijd aan de nadere invulling van de randvoorwaarden. We geven een zo volledig mogelijk overzicht van de vele initiatieven die zijn genomen om deze randvoorwaarden nader in te vullen, zonder nader in te gaan op de behaalde resultaten. Daarvoor verwijzen we naar de afzonderlijke initiatieven, programma’s en regelingen (zie hoofdstuk 4).

5.1 VERGROTING VAN DE BESTUURSKRACHT VAN DE REGIO

De Commissie Balkenende stelt in haar eindrapport: *“De opgave om de regionale concurrentiekracht van Zeeland te vergroten, vergt een vernieuwende vorm van samenwerken. Zeeland is bij uitstek geschikt als experimenteel gebied voor bestuurlijke vernieuwing. De meerwaarde is ook dat het experiment leerervaringen oplevert voor andere regio’s in Nederland”.*

Zeeuwse ziekte

De Commissie Balkenende constateert een gebrek aan eensgezindheid in het optreden van gemeenten en een gebrek aan slagkracht van de provincie op belangrijke opgaven. Kenmerkend voor de handelwijze van de provincie is een verdelende rechtvaardigheid. Deze constatering sluit volgens de commissie aan bij de eerdere bevindingen van de bestuurskrachtmeting ‘Ruimte voor verbeelding’ (Calon, 2011).

Deze visitatiecommissie bestuurskrachtmeting constateerde tevens dat de bestuurlijke verhoudingen tussen de provincie en gemeenten in Zeeland bijzonder zijn voor Nederland. Bij het ontbreken van een grote leidende centrumstad heeft het provinciebestuur ervoor gekozen om de voortrekkersrol op zich te nemen. Daarmee stelt de provincie zich in feite horizontaal op naast de gemeenten, in plaats van enigszins op afstand of boven de gemeenten.

Dit model is succesvol geweest bij de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning en is verbreed naar het ruimtelijk-economisch domein. Daarmee dreigt het model te verworden tot een ‘Zeeuwse ziekte’, aldus Calon: *“Het is gemeengoed geworden dat de bestuurders van de provincie en van alle gemeenten steeds allerlei zaken gemeenschappelijk bespreken, ongeacht of het er om gaat of alle partijen afhankelijk van elkaar zijn qua taak, bevoegdheden en middelen. Bij bijna ieder vraagstuk schuift iedereen aan en moet zich ook kunnen vinden in het besluit.”*

Bestuurlijke samenwerking en overleg

Ten tijde van het uitbrengen van het advies van de Commissie Balkenende waren onder andere de volgende overleg- en samenwerkingsstructuren actief:

- Tafel van 15;
- Stuurgroep Maak Verschil/Stuurgroep Proeftuin (2016).

Tafel van 15

Eind 2013 hebben de diverse overheden in Zeeland gesproken over de toekomst van het openbaar bestuur en de uitdagingen die daarbij staan te wachten. Het overleg heeft geresulteerd in de oprichting van de Tafel van 15 (2013-2019), met de bedoeling samen een antwoord te formuleren op de vraag welke maatregelen getroffen moeten worden om ook in de toekomst een krachtige en dienstverlenende overheid te waarborgen.

Aan de Tafel van 15 wordt deelgenomen door bestuurlijke vertegenwoordigers van de dertien Zeeuwse gemeenten, Waterschap Scheldestromen en de Provincie Zeeland. Tijdens de bijeenkomst van de Tafel van 24 januari 2014 is besloten om een proces op gang te brengen ‘gericht op wat nodig is voor de inhoudelijke opgaven in Zeeland’. Daarbij is afgesproken los te komen van de huidige bestuurlijke situatie en een open houding aan te nemen ten aanzien van de uitkomsten.

Stuurgroep Maak Verschil/Stuurgroep Proeftuin (2016):

Zeeland is de proeftuin in het kader van het landelijke programma ‘Maak verschil’ van het Ministerie van BZK. Met deze proeftuin zet de provincie in op het vergroten van de slagkracht in het openbaar bestuur, in het bijzonder op de actielijnen van het advies van de Commissie Balkenende.

Er heeft een analyse plaatsgevonden, die bestaat uit twee sporen:

- Op 2 november 2016 heeft een symposium ‘Maak Verschil’ plaatsgevonden. Daar is met stakeholders gesproken over de verschillende opgaven en de verwachtingen ten aanzien van de overheden.
- Op verzoek van de stuurgroep heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gesprekken gevoerd met alle colleges om ‘Maak Verschil’ toe te lichten en de suggesties ter versterking van de bestuurskracht in Zeeland te inventariseren.

Deze activiteiten hebben geleid tot een tweetal documenten:

1. Extern advies van prof. Dr. Marcel Boogers: ‘Bestuurs- en uitvoeringskracht in Zeeland: opgaven en bouwstenen’ (november 2016); Hierin worden vijf stappen genoemd, die moeten leiden tot meer bestuurs- en uitvoeringskracht:
 - Sluiten van een ‘Pact van Zeeland’ door Zeeuwse ondernemingen, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden;
 - Concretisering agenda in triple helix verbanden;
 - De vorming van een Zeeuws fonds voor economische ontwikkeling, waarin gemeenten en andere overheden met een vast bedrag per inwoner kunnen bijdragen aan de regionale ruimtelijk-economische structuurversterking;
 - De ontwikkeling van een begeleidingsstructuur, die de realisatie van de economische agenda regisseert, controleert en er democratisch verantwoording over aflegt;
 - In het verlengde hiervan werken de griffiers een voorstel uit voor de wijze waarop de gemeenteraad, PS en AV gepositioneerd worden ten opzichte van het pact van Zeeland, zodat zij hun rol als volksvertegenwoordiging kunnen waarmaken.

2. Extern rapport van de ‘collegetour’ van BZK: ‘Samenwerken voor de Zeeuwse economie’ (november 2016), waarin enkele rode draden zijn opgenomen:
 - Het belang van een gezamenlijke provinciebrede economische agenda wordt (nog) niet zo ervaren bij de gemeenteraden. Zij zien niet altijd in de agenda terug wat de meerwaarde is voor de eigen gemeente.
 - Er is een gedeeld beeld, dat er meer bestuurlijke slagkracht nodig is in Zeeland. Bestuurlijke slagkracht vraagt om leiderschap. Leiderschap binnen Zeeland ligt gevoelig, aangezien een natuurlijk leider (grote stad) ontbreekt en er onvoldoende sprake is van onderling vertrouwen.
 - Bijna alle gesprekspartners zijn, vanuit het perspectief van slagkracht, kritisch over het functioneren van de Tafel van 15. De raden hebben de Tafel van 15 ‘teruggefloten’, daar waar het gaat als platform voor besluitvorming. De Tafel van 15 functioneert als platform om informatie te delen en beleid en programma’s af te stemmen.
 - Het eilanddenken staat centraal bij de Zeeuwse regionale samenwerking. Het doorbreken van dit eilanddenken is geen doel op zich, en moet juist worden meegewogen in de toekomstige Zeeuwse samenwerking.

Commissie Externe spiegeling Zeeland (2017-2018)

Ten tijde van het uitbrengen van het advies van de commissie Externe spiegeling Zeeland is ingesteld om na te gaan hoe Zeeuwse overheden invulling geven aan huidige en toekomstige maatschappelijke opgaven en hoe dat kan worden verbeterd. Geconstateerd is dat de afgelopen periode veel taken van het Rijk naar provincies zijn overgeheveld en andersom. Decentrale overheden zijn daardoor beter in positie gebracht om samen met hun partners maatschappelijke opgaven op te pakken. Om te bekijken wat nog beter kan, heeft de provincie het openbaar bestuur extern laten spiegelen. Met als doel: een verbetering van de gezamenlijke slagkracht en het laten horen van één Zeeuws geluid richting Den Haag en Brussel. Hoe gaan Zeeuwse overheden invulling geven aan bestuurlijke samenwerking in de provincie? Op 23 maart 2018 presenteerde de commissie haar eindrapport ‘HOEDAN?’.

In het rapport constateert de commissie: *“Het beeld van ‘de Zeeuwse ziekte’ verdient bijstelling: Zeeuwse overheden werken op veel terreinen samen en boeken daarbij resultaat. Die samenwerking gaat vooral goed zolang het informeel en vrijwillig is en bij urgente problemen. De lange adem die noodzakelijk is voor een structurele aanpak van deze vraagstukken ontbreekt. Opgelegde wettelijke samenwerking verloopt in Zeeland vaak moeizaam. De aanwezige kracht van inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties bij het oppakken van maatschappelijke opgaven blijft onbenut”*.

Ook wordt o.a. geconstateerd dat couleur locale en het behoud van de gemeentelijke autonomie belangrijke drijfveren zijn, die samenwerking in de weg staan. Daardoor blijft regionale samenwerking doorgaans beperkt tot afstemming en overleg in een veelheid van ambtelijke en bestuurlijke gremia. De provincie en waterschap in Zeeland spelen een belangrijkere rol dan in andere delen van het land. Hun intensieve betrokkenheid heeft het gebrek aan slagkracht van intergemeentelijke samenwerking eerder in stand gehouden dan opgelost. Een van de

adviezen van de commissie is: *Saneer bestaande overlegstructuren en concentreer alle overleg op provinciaal niveau in een Overleg Zeeuwse Overheden (OZO) als opvolger van de Tafel van 15.*

OZO (Overleg Zeeuwse Overheden) (2019-heden)

Het advies van de Commissie Externe spiegeling Zeeland is opgevolgd. Vanaf begin 2019 wordt het voornemen om te gaan snoeien in het Zeeuwse overleg- en vergadercircuit in daden omgezet. Vanuit het kantoor van het Waterschap Scheldestromen zijn drie ambtenaren aan de slag gegaan voor het nieuwe overkoepelende Overleg Zeeuwse Overheden (OZO). Die overheden zijn de dertien gemeenten, de provincie en het waterschap. Het OZO moet aan de bestaande versnippering een einde maken. Het OZO moet bovendien uitdragen dat samenwerking op provinciaal of regionaal niveau niet vrijblijvend is.

Economic Board Zeeland (2018-heden)

Het oprichten van de Economic Board Zeeland wordt gezien als een logisch gevolg van de adviezen van de Commissie Balkenende. Dit naast of aanvullend op de adviezen ten aanzien van de bestaande overlegstructuren. De Board brengt bedrijven, economische groepen, kennisinstellingen, beroepsonderwijs en overheden (gemeenten, provincie en Rijk) samen. De aandacht ligt daarbij op de thema's die passen bij Zeeland: Land in Zee; Havens & logistiek, Industrie, Vrije tijdseconomie, Agro/aqua & food en Energie & water. De Economic Board Zeeland zal vooral over strategische langere termijnontwikkelingen nadenken en heeft invloed op de uit te zetten 'tenders' voor de zogeheten aanjaaggelden 'Zeeland in Stroomversnelling' (2016).

Uit de uitgevoerde evaluaties en de interviews blijkt, dat goede stappen zijn gezet. Door de bestuurlijke krachten te bundelen spreekt Zeeland bestuurlijk meer met één mond. Daardoor wordt Zeeland ervaren als een meer serieuze en krachtiger gesprekspartner.

5.2 VERGROTING VAN DE UITVOERINGSKRACHT VAN DE REGIO

Samenwerking regionale ontwikkelingsmaatschappijen

De Commissie Balkenende wijst erop, dat een sterkere verbinding van het regionale ontwikkelingsbedrijf Economische Impuls Zeeland met de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij versterkend kan werken op de schaal en de slagkracht van de regio.

Regionale ontwikkelingsmaatschappijen zijn, op initiatief van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, opgericht om de economische achterstand van regio's op te lossen. Inmiddels is de focus verschoven naar het versterken van de regionale economie in het algemeen. De regionale ontwikkelingsmaatschappijen zorgen voor de duurzame groei van de regionale economie en werkgelegenheid. Er zijn in Nederland in totaal negen regionale ontwikkelingsmaatschappijen, waaronder het ontwikkelingsbedrijf Economische Impuls Zeeland. Ze vormen een landelijk dekkend netwerk van regionale ontwikkelingsmaatschappijen.

In het ontwikkelingsbedrijf Economische Impuls Zeeland participeren de dertien Zeeuwse gemeenten, de Provincie Zeeland, het ministerie van Economische Zaken, de Rabobank, de ABN AMRO en de Zeeuwse zorginstellingen. Vergeleken met de anderen is het ontwikkelingsbedrijf Economische Impuls Zeeland, onder andere op het gebied van aantal participaties en geïnvesteerd vermogen, een van de kleinere ontwikkelingsmaatschappijen.

Geconstateerd wordt dat het regionale ontwikkelingsbedrijf Economische Impuls Zeeland verschillende innovatiefinancieringsfondsen kent, met als doel het begeleiden en financieren van startende ondernemers. Genoemd worden:

- InnoGo!; dit fonds richt zich op ondernemers met een goed idee voor een nieuw product, helpt hen op weg met coaching, financiering en een sterk netwerk;
- Het Zeeuws Participatiefonds (ZPF); dit fonds verstrekt hoog risicodragend kapitaal en richt zich op startende en doorstartende innovatieve ondernemers;
- Het Zeeuws InvesteringsFonds (ZIF); dit fonds investeert in jonge ondernemingen die een nieuw product, proces of dienst hebben ontwikkeld, dat onlangs op de markt is geïntroduceerd of binnen maximaal twee jaar gaan doen.

De fondsen van het regionaal ontwikkelbedrijf Economische Impuls Zeeland zijn van beperkte omvang en vrijwel volledig belegd. Dit maakt dat nieuwe, kansrijke investeringsvoorstellen van innovatieve starters en mkb-bedrijven (ook ten aanzien van doorgroei) niet of nauwelijks kunnen worden gehonoreerd. Tegelijk constateert de Commissie Balkenende dat het aanbod van goede investeringsvoorstellen vanuit de regio beperkt is. Een belangrijk deel van de portefeuille van het Zeeuws Investeringsfonds bestaat bijvoorbeeld uit investeringen van buiten Zeeland.

Naar het oordeel van de Commissie Balkenende is het goed wanneer Economische Impuls Zeeland een steviger verbinding aangaat met de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM). Samenwerking met de BOM ligt voor de hand, omdat Noord-Brabant en Zeeland in het kader van Europese programma's al samenwerken als landsdeel Zuid (samen met de provincie Limburg).

Het advies van de Commissie Balkenende met betrekking tot de uitvoeringskracht heeft vooral betrekking op de fondsvorming. Economische Impuls Zeeland heeft de beschikking gekregen over extra middelen. Omdat men relatief weinig ervaring heeft met de verschillende manieren waarop deze middelen het beste ingezet kunnen worden, is geadviseerd hierin de samenwerking te zoeken met de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM). De BOM heeft de nodige ervaring. Deze samenwerking is echter niet van de grond gekomen. Vanuit het Rijk is ambtelijk geadviseerd niet met de BOM samen te werken aangaande de innovatiefinancieringsfondsen. Dit vanwege de kosten die dit met zich mee zou brengen. Er wordt met de BOM, maar ook met de andere Regionale Ontwikkelings Maatschappijen (de ROM's), wel samengewerkt op inhoudelijke thema's.

Ontwikkelbedrijf Economische Impuls Zeeland maakt deel uit van het landelijk dekkend netwerk van ROM's. Juist het feit dat het inmiddels een landelijk dekkend netwerk is, maakt dat de ROM's als krachtige en serieuze gesprekspartner worden gezien door met name het ministerie van EZK. Het Rijk zet in op het brengen van meer eenheid/structuur tussen de verschillende ROM's, denk daarbij onder andere aan het aandeelhouderschap van het ministerie.

Bestaande samenwerking

Economisch Netwerk Zuid-Nederland (ENZuid) (2020-heden)

ENZuid is een strategisch samenwerkingsverband van acht triple helix regio's en de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg. "Centraal staat business maken van missiegedreven innovatie. Dat met hulp van krachtige interregionale verbindingen en een optimale regionale innovatiestrategie (RIS3) van Zuid-Nederland in Europees verband." De op te pakken thema's komen in goede afstemming en flexibel tot stand. Hetzelfde geldt voor het bepalen van wie er meedoet en met welke inzet. De directies van de acht triple helix regio's en de drie provincies trekken hierin samen op met en de directies van de regionale ontwikkelingsmaatschappijen Economische Impuls Zeeland, de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij en de Limburgse ontwikkelings- en investeringsmaatschappij LIOF.

Andere projecten/programma's die samen met aangrenzende regio's lopen of gelopen hebben zijn:

MIT ZUID (looptijd 2015-2025):

De Subsidieregeling MKB Innovatiestimulering Topsectoren Zuid-Nederland stimuleert innovatie bij het midden- en kleinbedrijf. De regeling kent twee instrumenten: Haalbaarheidsprojecten en R&D samenwerkingsprojecten.

OPZuid 2014 – 2020:

De provincies Zeeland, Limburg en Noord-Brabant hebben in samenwerking met het Rijk een innovatieprogramma opgesteld om de Zuid-Nederlandse economie een boost te geven: het Operationeel Programma Zuid-Nederland (OPZuid). Een groot deel van de financiering van het programma is afkomstig uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO).

CrossRoads (looptijd 2016-2022):

CrossRoads2 is een Interreg Vlaanderen-Nederland project gericht op innovatie door mkb in de regio Vlaanderen en Zuid-Nederland (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg). De kerntaak bestaat uit het stimuleren van innovatie door:

- Het samenbrengen van bedrijven (eventueel aangevuld met onderzoekscentra) en het opzetten en begeleiden van Vlaams/Zuid-Nederlandse consortia die samen projecten opzetten;
- Het financieel ondersteunen van bedrijven bij hun haalbaarheidsstudies (uitgevoerd door een extern expert) met als doel het opzetten van een innovatietraject in een latere fase;
- Het financieel ondersteunen van clusters van bedrijven bij hun Vlaams/Zuid-Nederlandse innovatieproject;
- Het opvolgen van deze projecten en het proactief meedenken naar vervolgstappen en valorisatie van de opgedane kennis.

Zeeland in Stroomversnelling (doorlopend programma tot 2021):

Door in te zetten op het versterken van duurzame netwerken en samenwerkingsverbanden wordt gewerkt aan een veerkrachtigere economie, met een goede kennis- en innovatie-infrastructuur. De subsidie 'Zeeland in Stroomversnelling' helpt daarbij. De subsidie bestaat uit twee onderdelen:

- Haalbaarheidsstudies en verkenningen;
- Demonstratieprojecten en pilots.

Financieringstafel West-Brabant/Zeeland: Looptijd: 2019-2022

Bij de Financieringstafel zijn betrokken: de Provincie Zeeland, REWIN, BOM, diverse banken, RVO, Stichting MKB Financiering en De Breed & Partners (Investor Match). Zeeland en de regio West-Brabant hebben met de Financieringstafel een gezamenlijk netwerk opgezet voor ondernemers en bedrijven die op zoek zijn naar financiering. De financiers brengen kennis, netwerk en financierings- en subsidiemogelijkheden in om een ondernemer verder te helpen met een vraagstuk.

5.3 COHERENT WERK MAKEN VAN LEEFBAARHEID

Door de Commissie Balkenende is gesteld dat adequaat inspelen op demografische ontwikkelingen alleen maar kan door de basiscomponenten werk, wonen, cultuur, welzijn, zorg, onderwijs en (digitale) bereikbaarheid in een samenhangende programmering op te pakken. Een samenhangend programma dat de aantrekkelijkheid van Zeeland voor zowel jongeren, ouderen als nieuwe Zeeuwen vergroot is voorwaardelijk voor structureel perspectief.

Provinciale nota Nieuwe Wegen

Reeds voordat de Commissie Balkenende met haar werkzaamheden is gestart en haar advies heeft uitgebracht, beschikte de provincie over de nota Nieuwe Wegen, Leefbaarheid & Bevolking 2014-2018. Hierin constateert de provincie: *"In Zeeland is het goed leven. Dat willen we in de toekomst zo houden en liefst nog versterken. Dat gaat niet vanzelf. De samenleving verandert. En er verandert veel tegelijkertijd: de bevolkingsontwikkeling, schaalvergroting, digitalisering, de ontwikkeling naar redzame burgers en de veranderde behoefte van mensen om werk, zorg en vrije tijd op elkaar af stemmen. We realiseren ons dat deze veranderingen vaak autonoom en structureel van aard zijn. Tegelijkertijd biedt het kansen om beleid op een andere manier te organiseren en te vernieuwen"*.

Op basis van de uitgevoerde analyse van de maatschappelijke ontwikkelingen is het leefbaarheidsbeleid uitgewerkt in drie samenhangende maatschappelijke effecten:

- Goede kwaliteit van het wonen en de woonomgeving;
- Goede kwaliteit van voorzieningen en goede bereikbaarheid van voorzieningen en werk;
- De zelfstandige Zeeuw: redzaam en actief in netwerken.

In de nota wordt aangegeven dat de doelen en inzet samen de agenda vormen. Het leggen van verbindingen ziet de provincie als haar kernactiviteit: verbindingen tussen sectoren, verbindingen tussen instellingen, verbindingen tussen regio's, verbindingen met de rest van Nederland, Vlaanderen en Europa. "We werken soms op regionaal en soms juist op provinciaal niveau en we gebruiken wisselende instrumenten: wettelijke instrumenten, onze subsidiekaders, onze menskracht, of soms juist alleen de weg van de verleiding".

Wel wordt opgemerkt dat de provincie hiervoor beperkte financiële middelen tot haar beschikking heeft. Men wil concrete afspraken maken en allianties aangaan met partijen, die een belang en een rol hebben bij de uitvoering van de agenda. Deze afspraken worden vastgelegd in arrangementen. "Een arrangement is een afspraak over de inzet van acties op de verschillende doelen. In zo'n arrangement staan dus afspraken over het proces, de acties, het tijdspad, en over de inzet van de provincie en de inzet van samenwerkende partijen. Naar we nu kunnen inschatten hebben we in het najaar van 2014 zicht op de concrete inspanningen die we gaan verrichten. Dan liggen de arrangementen vast", aldus de provincie in haar nota.

De met de partners afgesproken acties worden opgenomen in een jaarlijks uitvoeringsprogramma. Daarin worden ook de middelen beschreven. Aangegeven wordt dat er middelen zijn, die direct beschikbaar zijn voor de uitvoering van deze nota en het programma en dat er indirecte middelen zijn. Dit zijn middelen die gekoppeld zijn

aan het Integraal Omgevingsplan (PIW), het PVVP en de Economische Agenda. Ze sluiten in meer of mindere mate aan bij en zijn beschikbaar voor de uitvoering van de nota en het programma.

In 2017 geeft de provincie aan dat veel partijen aan de leefbaarheid van Zeeland werken. In de eerste plaats inwoners zelf. Gemeenten hebben ook een belangrijke rol bij het versterken van leefbaarheid, net als natuurlijk maatschappelijke organisaties. Ook de provincie heeft een rol bij het bieden van een optimaal woon- en leefklimaat, een goede woonomgeving en vastgoed, goede zorg, goed onderwijs en een goede bereikbaarheid van voorzieningen.

Er wordt gewerkt aan een strategische en verbindende leefbaarheidsagenda, waarbij rekening wordt gehouden met de doelgroepen jongeren, ouderen en nieuwe inwoners. Bij het opstellen van die agenda ziet de provincie de gemeenten en maatschappelijke instellingen als belangrijke partners. Vanuit economisch perspectief werkt de provincie twee concrete zaken uit die bijdragen aan de leefbaarheid van Zeeland:

- 1. De digitale bereikbaarheid;**
De provincie volgt de ontwikkelingen in de markt, zodat men met het stimuleringsbeleid - dat zich richt op een versnelde aanleg van netwerken, waarbij het streven tevens is dat alle adressen in het buitengebied aangesloten kunnen worden - vroegtijdig kan inspelen op mogelijke problemen bij het aansluiten van alle huishoudens. Het regionale ontwikkelingsbedrijf Economische Impuls Zeeland zou een belangrijke rol moeten spelen in de concrete uitvoering van de plannen.

- 2. De stedelijke aantrekkelijkheid;**
Steden met goede voorzieningen en vitale binnensteden zijn belangrijk voor een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. Ze leveren veel werkgelegenheid. Bovendien is een gevarieerd winkelaanbod onmisbaar voor het toerisme. De leegstand van winkels in binnensteden is een bedreiging. Met de betrokken gemeenten werkt de provincie aan een gezamenlijke visie op detailhandel in Zeeland. Daarnaast onderzoekt men hoe met het ruimtelijk beleid, vastgesteld in het Omgevingsplan, kan worden bijgedragen aan een oplossing.

Regio Deal's: van Leefbaarheid naar 'Brede Welvaart'

De Regio Deal is gesloten tussen het Rijk en de Provincie Zeeland. Bij de totstandkoming van de Regio Deal Zeeland zijn ook organisaties zoals de regionale overheden, de kennisinstellingen en het bedrijfsleven actief betrokken geweest. Zij hebben in de Economic Board Zeeland hun krachten gebundeld en via de leden van de Board onderschrijven zij de Regio Deal Zeeland.

De ambitie van de Regio Deal is dat partijen samenwerken om het leef- en vestigingsklimaat van Zeeland te versterken, gericht op structurele effecten. Dit moet ten goede komen aan de (toekomstige) inwoners, bedrijven en toeristen in Zeeland. Deze Regio Deal is niet alleen gericht op het bevorderen van de leefbaarheid, maar breder van opzet. In de overeenkomst is aangegeven dat Zeeland en het Rijk in 2017 investeren in het programma 'Zeeland in Stroomversnelling', dat zich met name richt op economische structuurversterking. Verbetering van leef- en vestigingsklimaat is niet de focus. Om in goede aansluiting met dit programma ook dat onderdeel aan te pakken, wordt in het Investeringsprogramma 'Zeeland in Stroomversnelling 2.0' breed ingezet op investeringen in het verbeteren van het leef- en vestigingsklimaat in Zeeland.

De betrokken partijen in de Regio Deal Zeeland en de inzet vanuit de Regio Envelop richten hun samenwerking op de uitvoering van het Investeringsprogramma 'Zeeland in Stroomversnelling 2.0' met de volgende thema's:

1. Kennis en innovatie; het versterken van de innovatiekracht op het gebied van economische structuurversterking, het verbeteren en verbreden van innovatie- en startupvoorzieningen en het verstevigen van het groen onderwijs in Zeeland en het bètaonderwijs en -onderzoek in Zeeland;
2. Versterken van de leefbaarheid; het toekomstbestendig maken van de woningvoorraad en het vergroten van de leefbaarheid van de binnensteden, het verbeteren van de bereikbaarheid van scholen voor leerlingen en studenten, het versterken van de regionale arbeidsmarkt, het realiseren van een kwaliteitsimpuls voor de Zeeuwse kust, het verbeteren van cultuurvoorzieningen en het behouden van voortgezet onderwijs in Zeeuws-Vlaanderen;
3. Versterken voorzieningen voor bedrijven; investeren in toekomstbestendige duurzame bedrijventerreinen en innovatieve circulaire toepassingen.

In 2020 is de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen 'Zeeuwen zelf aan zet' getekend door het Rijk, de gemeenten Hulst, Sluis en Terneuzen en de Provincie Zeeland. De Regio Deal heeft een looptijd tot eind 2023. Ook deze Regio Deal sluit aan bij de adviezen van de Commissie Balkenende, zij het dat leefbaarheid is verbreed naar de aanduiding 'Brede Welvaart'.

Doel van het programma 'Zeeuwen zelf aan zet' is het versterken van de sociale structuur en cohesie van het gebied door inwoners, bedrijven en organisaties. De Zeeuwen gaan zelf aan de slag. De ambitie: een leefbaar, zelfredzaam en toekomstbestendig Zeeuws-Vlaanderen, waar de inwoners trots op zijn. De brede welvaart – het welbevinden – is toegenomen. De inwoners worden én voelen zich actief betrokken bij ontwikkelingen in de regio en zijn in staat uitdagingen samen op te pakken.

Binnen het programma zijn er vier lijnen, die elk op hun eigen manier aan de slag gaan om de participatie en de sociale cohesie te bevorderen.

- Binnen de eerste lijn (identiteit en participatie) wordt er een participatieplatform opgezet. Daarmee wordt participatie toegankelijker gemaakt. Het platform is een verzamelplaats van initiatieven, waarbij inwoners- en organisatieparticipatie van waarde is.
- In de projecten binnen de tweede lijn (toekomstbestendig veranderen leefomgeving) gaan inwoners zelf aan de slag met participatie. Zij proberen concepten van participatie en sociale cohesie uit en delen de ervaringen onderling.
- In lijn drie (voorzieningen innovatief dichterbij) staan ideeën van inwoners over de instandhouding van voorzieningen centraal. In de projecten wordt gewerkt aan overheidsparticipatie en burgerparticipatie.
- Binnen lijn vier (arbeidsmarkt en scholing sterk verbonden) nemen betrokken organisaties verantwoordelijkheid voor de opgave binnen de regio. Inwoners, organisaties, bedrijven, onderwijs en overheden werken samen aan innovaties in het onderwijs, de arbeidsmarkt, de arbeidsparticipatie en de aansluiting daartussen.

Naar een sociale- en leefbaarheidsagenda (Agenda Brede Welvaart)
Ten tijde van de werkzaamheden van de Commissie Balkenende beschikt de provincie over een nota gericht op de verbetering van de leefbaarheid. De nota heeft betrekking op de periode 2014-2018. Deze nota is niet geactualiseerd naar aanleiding van de adviezen van de Commissie Balkenende. Dit terwijl de commissie juist heeft geadviseerd om te komen tot een samenhangend programma dat de aantrekkelijkheid van Zeeland voor zowel jongeren, ouderen als nieuwe Zeeuwen moet vergroten. De verschillende aspecten, die vallen onder de aanduiding leefbaarheid, zijn in de periode na de Cie, Balkenende

separaat opgepakt door verschillende vakafdelingen binnen de provinciale organisatie.

Door de provincie wordt op dit moment gewerkt aan het opstellen van een sociale en leefbaarheidsagenda (Agenda Brede Welvaart). Dit beleidsdocument moet invulling geven aan een breder perspectief op leefbaarheid, namelijk de intrinsiek toegevoegde maatschappelijke waarde van de activiteiten. Dat is in lijn met de doelen van de provinciale Omgevingsvisie.

Op 24 maart 2022 is door het HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving het rapport ‘Leven in Zeeland’ gepubliceerd. De in de rapportage opgenomen resultaten zijn gebaseerd op een breed uitgezette enquête onder inwoners van Zeeland. Ze geven een goed beeld van de beleving van inwoners ten aanzien van verschillende leefbaarheidsthema’s.

Thema’s die in de rapportage ‘Leven in Zeeland 2021’ zijn benoemd:

- a. Arbeidsmarkt in balans;
- b. Prettig en duurzaam wonen;
- c. Bereikbare voorzieningen;
- d. Samenleven en participeren;
- e. Zicht op kwetsbaarheid (signalen van kwetsbaarheid);
- f. Jongvolwassen in Zeeland;
- g. Blik op het leven in Zeeland (nu en in de toekomst).

De uitkomsten van de publicatie ‘Leven in Zeeland’ zullen in de Agenda Brede Welvaart worden meegenomen.

De afgelopen jaren hebben het PBL en het CBS zich beziggehouden met het monitoren van brede welvaart in de regio. Dit heeft geresulteerd in een eerste versie van een regionale Monitor Brede Welvaart. Deze monitor geeft een theoretisch onderbouwde en cijfermatige invulling aan het concept brede welvaart, op zowel landelijk als regionaal niveau. De monitor is zo opgezet dat een vergelijking tussen regio’s mogelijk is

(bijvoorbeeld tussen provincies en gemeenten). Zeeland kan zodoende worden vergeleken met het landelijk gemiddelde en andere regio’s. Aan de hand van 42 indicatoren geeft de monitor een breed en divers beeld van de staat en ontwikkeling van de regionale samenleving. Ook deze gegevens zullen in de op te stellen provinciale agenda worden meegenomen.

5.4 ROL PS

Hoe worden PS daarover geïnformeerd?

Over de voortgang van ZiS 1 worden PS niet schriftelijk en periodiek geïnformeerd.

Over de voortgang van de Regio Deal Zeeland / ZiS 2 en de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen worden PS halfjaarlijks geïnformeerd. Elk half jaar wordt door de provincie de actuele stand van zaken opgehaald bij de projecten. Vervolgens worden Rijk en staten geïnformeerd over de voortgang van de Regio Deal Zeeland en de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen.

De door Bureau Berenschot uitgevoerde evaluaties over de voortgang van de uitvoering en de effecten van beide investeringsprogramma’s zijn ter informatie aan de staten gestuurd.

Door de gemeenten en de Economic Board Zeeland is een voortgangsrapportage betreffende de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen opgesteld en aangeboden aan de Provincie Zeeland. De voortgangsrapportage heeft betrekking op de periode september 2020 – maart 2021.

De nieuwe Agenda Brede Welvaart zal ter vaststelling aan PS worden voorgelegd.

5.5 HET ONTSTANE BEELD

De constatering van de Commissie Balkenende over de bestuurskracht sluit aan bij de bevindingen van de bestuurskrachtmeting ‘Ruimte voor verbeelding’ (Calon, 2011), die sprak van de ‘Zeeuwse ziekte’. Het is in Zeeland gemeengoed geworden dat de bestuurders van de provincie en alle gemeenten allerlei zaken gemeenschappelijk bespreken, ongeacht of het gaat om zaken waarin partijen al dan niet afhankelijk zijn van elkaar qua taken, bevoegdheden en middelen. Bij bijna ieder vraagstuk schuift iedereen aan en moet zich ook kunnen vinden in het besluit.

Na het advies van de Commissie Balkenende zijn meerdere commissies of vergelijkbare gremia in het leven geroepen, die zich over de toekomst van het openbaar bestuur hebben gebogen. Al de hieruit voortkomende adviezen hebben uiteindelijk geresulteerd in de oprichting van de OZO (Overleg Zeeuwse Overheden) in 2019. Hiermee is het voornemen om te gaan snoeien in het Zeeuwse overleg- en vergadercircuit in daden omgezet. Het OZO moet ervoor zorgen dat samenwerking op provinciaal of regionaal niveau niet vrijblijvend is. Er zijn goede stappen gezet. Door de bestuurlijke krachten te bundelen spreekt Zeeland bestuurlijk meer met één mond. De praktijk laat zien dat partijen nog erg moeten wennen. Volgens meerdere geïnterviewden is de instelling van het OZO een hele goede eerste stap, maar functioneert het nog niet optimaal. Het eigen belang zou nog te vaak prevaleren boven het algemeen belang.

In 2018 is de Economic Board Zeeland opgericht. Ook dat is een logisch vervolg op de adviezen van de Commissie Balkenende en aanvullend op de adviezen ten aanzien van de vele bestaande overlegstructuren. Alle betrokken partijen geven aan dat – dankzij de instelling van het OZO en de Economic Board Zeeland – de Provincie Zeeland meer vanuit één gezamenlijkheid opereert. De provincie is daardoor een krachtiger

en serieuzer gesprekspartner geworden. Dat ervaren ook Den Haag en Brussel, aldus de geïnterviewden.

Aangaande de vergroting van de uitvoeringskracht wordt vooral gewezen op de rol van het regionale ontwikkelingsbedrijf Economische Impuls Zeeland. De Commissie Balkenende constateert dat verschillende innovatiefinancieringsfondsen van de regionale ontwikkelingsmaatschappij Economische Impuls Zeeland van beperkte omvang zijn. Bovendien zijn deze vrijwel volledig belegd. Het advies van de Commissie Balkenende met betrekking tot de uitvoeringskracht heeft vooral betrekking op de fondsvorming. Economische Impuls Zeeland zou immers de beschikking krijgen over extra middelen. Omdat men relatief weinig ervaring heeft met de verschillende manieren waarop deze middelen het beste ingezet kunnen worden, is geadviseerd hierin de samenwerking te zoeken met de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM). De BOM heeft hiermee immers de nodige ervaring. Deze samenwerking is echter niet van de grond gekomen. Er wordt met de BOM, maar ook met de andere ROM’s, wel samengewerkt op inhoudelijke thema’s. Economische Impuls Zeeland maakt inmiddels wel nadrukkelijk onderdeel uit van het landelijk netwerk van Regionale Ontwikkeling Maatschappijen. In Nederland is Economische Impuls Zeeland een van de kleinste ontwikkelingsmaatschappijen wat betreft onder andere het aantal participaties en het geïnvesteerd vermogen.

Mede naar aanleiding van het advies van de Commissie Balkenende is het Economische Netwerk Zuid-Nederland opgericht in 2020. Het betreft een strategisch samenwerkingsverband van acht triple helix regio’s en de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

In dit verband is ook de Financieringstafel West-Brabant/Zeeland opgezet. Zeeland en West-Brabant hebben met de Financieringstafel een gezamenlijk netwerk gerealiseerd voor ondernemers en bedrijven die op zoek zijn naar financiering. De betrokken partijen brengen

kennis, netwerk en financierings- en subsidiemogelijkheden in om een ondernemer verder te helpen met een vraagstuk. Dankzij deze krachtenbundelingen is de slagkracht van de regio vergroot en worden relevante en grensoverschrijdende projecten gezamenlijk opgepakt. De afstemming met de aangrenzende regio's is voor Zeeland immers van groot belang.

De provincie beschikte ten tijde van de werkzaamheden van de Commissie Balkenende al over een nota gericht op de verbetering van de leefbaarheid. Deze nota (waarvan de looptijd in 2018 verstreek) is niet geactualiseerd naar aanleiding van de adviezen van de Commissie Balkenende. Dit terwijl de commissie juist heeft geadviseerd om te komen tot een samenhangend programma. De verschillende aspecten, die vallen onder de aanduiding leefbaarheid, zijn separaat opgepakt door verschillende vakafdelingen binnen de provinciale organisatie.

Het advies over het coherent werk maken van de leefbaarheid is wel via de Regio Deal Zeeland en meer recentelijk de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen opgepakt.

In de Regio Deal Zeeland werken partijen samen om het leef- en vestigingsklimaat van Zeeland gericht op structurele effecten te versterken. De insteek is breder dan enkel leefbaarheid.

De meer recent getekende Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen sluit aan op het advies van de Commissie Balkenende om het begrip leefbaarheid te verbreden naar de aanduiding 'Brede Welvaart'.

Door de provincie wordt op dit moment gewerkt aan het opstellen van een sociale en leefbaarheidsagenda (Agenda Brede Welvaart). Dit beleidsdocument moet verder invulling geven aan de kaders voor leefbaarheid. Daarin wordt duidelijk aan welke maatschappelijke waarden de provincie werkt. Denk hierbij o.a. aan de aandacht voor gezondheidszorg, armoedebestrijding, eenzaamheid, dementie, participatie van inwoners, sociale samenhang, werkgelegenheid en onderwijs. Dat is in lijn met de doelen van de provinciale Omgevingsvisie. Betrokkenen ervaren dit als zeer positief. Dit alles moet leiden tot een integrale benadering van de leefbaarheidsvraagstukken in de provincie.

Op 24 maart 2022 is door het HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving het rapport 'Leven in Zeeland' gepubliceerd. De in de rapportage opgenomen resultaten zijn gebaseerd op een breed uitgezette enquête onder inwoners van Zeeland en geeft een beeld van de beleving van de inwoners op verschillende leefbaarheidsthema's. De uitkomsten van de publicatie 'Leven in Zeeland' zullen worden meegenomen in de op te stellen provinciale Agenda Brede Welvaart.

6 AANDACHTVRAGEND

De Commissie Balkenende benoemde in haar adviesrapport, naast de set aan concrete acties die hebben geleid tot het investeringsprogramma ‘Zeeland in Stroomversnelling’ en de drie randvoorwaarden, ook een tweetal ‘aandachtvragende dossiers, die ook aangepakt moeten worden om Zeeland in de spreekwoordelijke ‘stroomversnelling’ te krijgen:

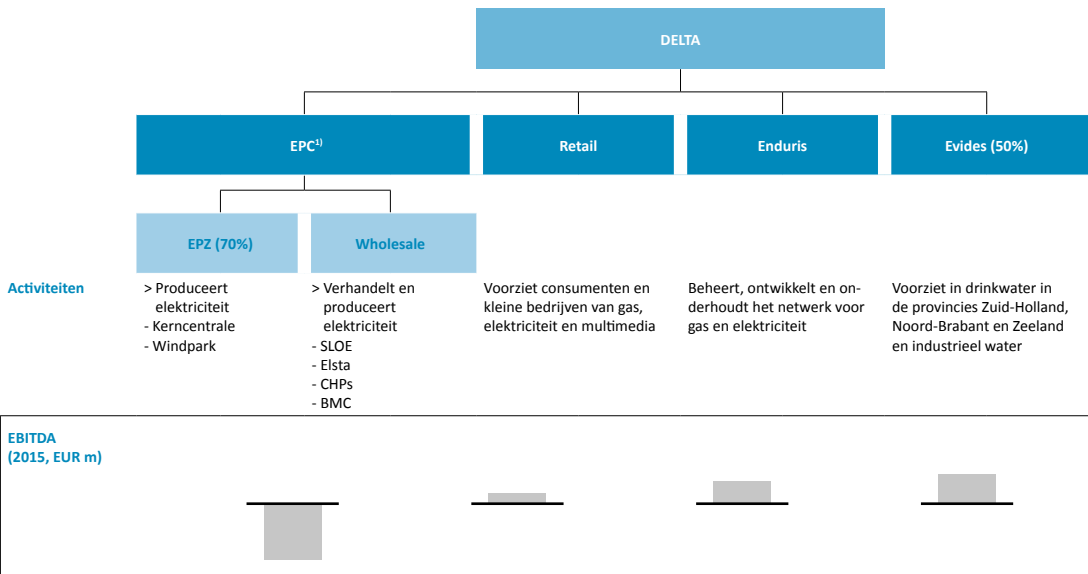
1. Het uitplaatsen kerncentrale;
2. Het Provinciefonds (en de voor Zeeland nadelige verdeling).

6.1 UITPLAATSEN KERNCENTRALE

Wat is er gedaan sinds het uitbrengen van de adviezen van de Commissie Balkenende op het dossier Uitplaatsen kerncentrale?

Nutsbedrijf Delta

De Provincie Zeeland is voor 50% eigenaar van PZEM (in 2016 nog nutsbedrijf Delta). De overige 50% is in handen van de Zeeuwse gemeenten en enkele West-Brabantse en Zuid-Hollandse gemeenten. Delta, dat is voortgekomen uit de Provinciale Zeeuwse Energiemaatschappij (PZEM) is voor 70% eigenaar van Elektriciteits Produktiemaatschappij Zuid-Nederland (EPZ). De overige 30% is in handen van het Duitse RWE. In 2016 ziet Delta er schematisch als volgt uit:

1) Energy Production Company

Belangrijkste ontwikkelingen

Sinds 2013 stond – als gevolg van mondiaal-economische ontwikkelingen – de winstgevendheid van het energie producerende en energieverkopende deel van Delta onder druk. Inmiddels is de winstgevendheid door diverse ontwikkelingen sterk verbeterd.

De in Europees verband aangenomen splitsingswet heeft de overheden verplicht om hun netwerkbedrijf – in geval van Delta is dat Enduris – af te splitsen.

Daarom hebben de aandeelhouders besloten het energiebedrijf Delta op te splitsen en het netwerkbedrijf Enduris noodgedwongen te verkopen. Daarbij speelt mee dat de kerncentrale verlieslatend was en niet verkocht kon worden. Er was geen interesse van marktpartijen die aan de eisen van de Rijksoverheid voldeden.

Zeeuws probleem

Zeeland is de enige Nederlandse provincie met een werkende kerncentrale. Het uitplaatsen van de kerncentrale is volgens de provincie geen Zeeuws probleem. Het gaat hier om een Nederlandse kerncentrale, die toevallig in Zeeland staat. De Provincie Zeeland is niet in staat om dit Nederlands probleem (alleen) op te lossen. De Provincie Zeeland wil van de financiële risico’s af, die het produceren van stroom met zich meebrengt.

Welke oplossingsrichting wordt nagestreefd?

Nu de Commissie Balkenende het uitplaatsen van de kerncentrale heeft geagendeerd, wil de Provincie Zeeland dat er een oplossingsrichting komt voor het eigenaarschap van dit vraagstuk en het financieel-economische risico dat de kerncentrale met zich meebrengt. In formele zin blijft het bedrijfseconomische risico van het eigenaarschap van de kerncentrale beperkt tot het aandeel dat de provincie heeft in het balansvermogen van Delta.

Wat is concreet gedaan/gebeurd?

Naar aanleiding van het adviesrapport van de Commissie Balkenende heeft adviseur Roland Berger in opdracht van het Rijk in oktober 2016 een adviesrapport uitgebracht. In dat rapport worden diverse scenario’s uitgewerkt. Daarnaast is door de commissie Holtkamp een subrapport uitgebracht. Uiteindelijk heeft het Rijk voor geen van de scenario’s gekozen. Het Rijk houdt vast aan de opstelling dat Zeeland aan de lat stond en staat voor de (toekomst van de) kerncentrale.

Inmiddels is de wereldenergiemarkt veranderd. Als gevolg van de veel hogere energieprijzen is de kerncentrale niet meer verlieslatend. Daarbij wordt door het Rijk overwogen de levensduur van de kerncentrale te verlengen. Op basis van de huidige afspraken dient de kerncentrale in 2033 te worden stilgelegd en ontmanteld.

De provincie wil – op grond van de aandeelhoudersstrategie – nog steeds af van het bedrijfseconomische risico dat de centrale met zich meebrengt. Los van de actuele discussie om de huidige kerncentrale in werking te laten, blijkt uit het coalitieakkoord van de regeringspartijen, dat de wens bestaat om twee nieuwe kerncentrales in Nederland te bouwen.

Hoe worden PS daarover geïnformeerd?

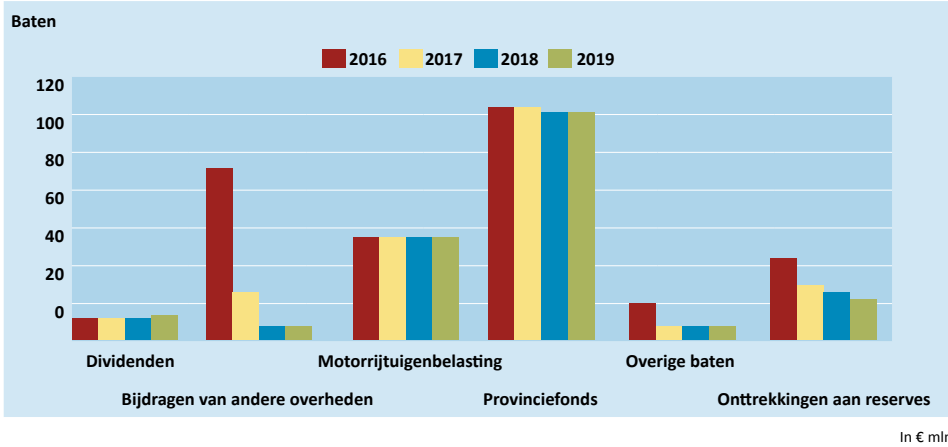
PS worden uitvoerig geïnformeerd over de ontwikkelingen ten aanzien van Delta, PZEM en de kerncentrale.

6.2 PROVINCIEFONDS

Wat is er gedaan sinds het uitbrengen van de adviezen van de Commissie Balkenende op het dossier Provinciefonds?

Korting uitkering uit Provinciefonds

Provincies ontvangen Rijksgelden via het zogenaamde Provinciefonds. Het is de belangrijkste inkomstenbron voor een provincie. Ter illustratie daarvan is onderstaande afbeelding uit de Begroting 2016 van de Provincie Zeeland opgenomen.

Voor de verdeling van de middelen over de verschillende provincies hanteert het Rijk zogenaamde verdeelmaatstaven. De algemene uitkering uit het Provinciefonds is onder meer afhankelijk van:

- Inwoners +/+
- Miljoenen inwoners -/-
- Inwoners landelijk gebied +/+
- Inwoners vervoerregio -/-
- Aandeel binnenwater +/+
- Oeverlengte -/-
- Opcenten MRB -/-
- Opbrengsten eigen vermogen (OEM) -/-
- Provincie specifiek vast bedrag +/-

Op de uitkering uit het Provinciefonds past het Rijk een vaste korting toe voor de OEM en de Overige eigen middelen. Voor Zeeland houdt het Rijk rekening met de ‘eigen’ inkomsten uit het dividend van het toenmalige energiebedrijf DELTA.

Onder andere als gevolg van dalende energieprijzen is DELTA al sinds 2014 niet meer in staat om dividend aan Zeeland en haar andere aandeelhouders (de Zeeuwse en West Brabantse gemeenten) uit te keren. Ondertussen wordt de Provincie Zeeland wel jaarlijks gekort op de uitkering uit het Provinciefonds vanwege het vermeend dividend van € 10 miljoen.

Als gevolg van het uitblijven van het dividend van DELTA en de doorlopende korting op de uitkering vanuit het Provinciefonds is het financieel meerjarenperspectief van Zeeland allesbehalve rooskleurig.

Vanuit Zeeland is een lobby opgezet naar het Rijk en IPO om te wijzen op deze fout in het verdeelmodel en de zeer nadelige gevolgen daarvan voor de Provincie Zeeland. Dit dossier is onder de aandacht gebracht van de Commissie Balkenende.

Standpunt Commissie Balkenende

Naar het oordeel van de Commissie Balkenende is het wenselijk een spoedige actualisatie van de factoren die ten grondslag liggen aan de bepaling van de vermogenscomponenten voor de Provincie Zeeland, bij voorkeur samen met de betrokken partners, na te streven. De beoogde termijn van vijf jaar waarop de volgende actualisatie moet plaatsvinden is te lang, gezien de impact op de Zeeuwse overheidsfinanciën. Het is aan de betrokken partijen (IPO, Zeeland en het Rijk) om een passende oplossing te vinden voor de tussenliggende periode.

Advies tijdelijke commissie Jansen

In 2017 is naar aanleiding van het rapport van de Commissie Balkenende heeft een onderzoekscommissie onder leiding van Mr. G.J. (Geert) Jansen, in opdracht van het IPO, een advies uitgebracht. In dit advies worden zwaarwegende aanbevelingen om verdeling vanuit het Provinciefonds aan te passen in afwachting van de herziening van de verdeelmaatstaven. Dit in verband met het wegvallen van dividenduitkeringen van de energiebedrijven aan de Provincie Zeeland.

Het advies van de onderzoekscommissie heeft betrekking op de jaren 2017, 2018 en 2019. De onderzoekscommissie is ervan uitgegaan dat daarna een structurele herziening van de verdeelmaatstaven geëffectueerd is.

De financiële uitwerking van het advies komt erop neer dat de korting van € 10 miljoen voor 2/3e deel door de overige provincies wordt gedragen en voor 1/3e deel door de Provincie Zeeland zelf. Daartoe verhoogt de Provincie Zeeland de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting, een andere provinciale inkomstenbron, met 8,5% in de jaren 2019, 2020 en 2021. Deze tijdelijke verhoging levert de Provincie Zeeland jaarlijks € 3,3 miljoen op. De andere provincies springen voor de resterende € 6,7 miljoen in de bres voor de Provincie Zeeland. Op 6 april 2018 heeft PS ingestemd met deze oplossing. Via de vaststel-

ling van een begrotingswijziging in het IPO hebben de andere provincies ook ingestemd met hun bijdrage.

Actuele situatie

Met ingang van het begrotingsjaar 2023 is men voornemens een herziening van de verdeelmaatstaven van het Provinciefonds door te voeren. De Commissie Jansen was er vanuit gegaan dat dit al met ingang van 2021 geëffectueerd zou zijn. Daarom hebben de andere provincies ermee ingestemd de compensatie voor de Provincie Zeeland voort te zetten totdat de verdeelmaatstaven zijn aangepast. Vanaf begrotingsjaar 2022 vervalt de verplichting voor de Provincie Zeeland om de eigen bijdrage via de opcenten in te brengen. Vanaf 2022 zijn de opcenten op de motorrijtuigenbelasting om deze reden weer terug verlaagd.

Toekomst

Ten tijde van de werkzaamheden van zowel de Commissie Balkenende als de Commissie Jansen verkeerde de Provincie Zeeland in zwaar weer ten opzichte van de andere provincies. De Provincie Zeeland had haar energiebedrijf niet verkocht. Andere provincies hadden dat wel gedaan. De verkoopopbrengsten maakten dat deze provincies een stevig vermogen hadden. Daardoor zijn zij beter in staat om hun beleidsvoornemens te realiseren. Zeeland had die vermogenspositie niet en misten de dividendinkomsten van Delta.

Nu is de situatie heel anders. De andere provincies hebben nog wel een sterke vermogenspositie, maar de dividend- en renteopbrengsten zijn erg laag. En de Provincie Zeeland heeft – niet in de laatste plaats als gevolg van de diverse steunpakketten – de wind veel meer in de zeilen. Het is niet uitgesloten dat een nieuw verdeelmodel van het Provinciefonds voor de Provincie Zeeland minder gunstig uit zal pakken, als waar destijds vanuit werd gegaan.

Hoe worden PS daarover geïnformeerd?

PS zijn steeds uitvoerig geïnformeerd over de ontwikkelingen ten aanzien het Provinciefonds. En PS hebben daar zelf ook de relevante besluiten over genomen. Onder andere ten aanzien van het verhogen – en het later ook weer verlagen – van de motorrijtuigenbelasting.

6.3 HET ONTSTANE BEELD

Ten aanzien van de aandachtvragende dossiers ontstaat een gemengd beeld.

Doordat de Commissie Balkenende het probleem van het uitplaatsen van de kerncentrale in Zeeland heeft geagendeerd, heeft het onderwerp ook in Den Haag aandacht gekregen. Het is niet met zekerheid te stellen dat dit zonder de aandacht vanuit de Commissie Balkenende ook zou zijn gebeurd. Respondenten geven breed aan dat dit zeker in positieve zin heeft bijgedragen aan het oppakken van dit dossier door met name het Rijk.

Wat de mogelijke uitplaatsing van de kerncentrale betreft is het positief dat naar aanleiding van de adviezen van de Commissie Balkenende het Rijk een uitgebreid onderzoek heeft laten uitvoeren. In die zin is voldaan aan de richting die Commissie Balkenende heeft aangegeven. Het is zo dat het Rijk voor geen van de scenario's uit dat adviesrapport heeft gekozen. In die zin is het probleem voor de Provincie Zeeland dat dit aandachtvragend dossier met zich meebrengt nog niet opgelost. Wat het verdeelmodel van het Provinciefonds betreft kan met wat meer zekerheid gesteld worden dat de adviezen van de Commissie Balkenende de Provincie Zeeland, in ieder geval tijdelijk, hebben geholpen. De Commissie Jansen is met een tijdelijk construct gekomen, waarin de weeffout uit het Provinciefonds grotendeels hersteld is.

De vanuit Zeeuws perspectief als onterecht beschouwde korting van € 10 miljoen jaarlijks is immers teruggebracht tot € 3,3 miljoen. Met medewerking van de overige provincies in IPO-verband is de nadelige behandeling van de Provincie Zeeland deels opgelost. De provincies hebben voor 2/3e bijgedragen. De Provincie Zeeland heeft zelf voor 1/3e aan de lat gestaan en heeft daarvoor de motorrijtuigenbelasting tijdelijk verhoogd.

Het is niet mogelijk vast te stellen of een dergelijke reparatie ook zonder de druk vanuit de adviezen van de Commissie Balkenende tot stand zou zijn gekomen. Feit is wel dat het rapport van de Commissie Balkenende een belangrijke onderlegger is geweest voor het advies van de Commissie Jansen. En daarmee ook de basis heeft gevormd voor besluitvorming binnen het IPO.

Voor het onderdeel herverdeling Provinciefonds kan daarom worden vastgesteld dat de Provincie Zeeland, als gevolg van de uitgebrachte adviezen van Balkenende, meer in een stroomversnelling is geraakt. Voor het onderdeel Uitplaatsen kerncentrale is een dergelijk positief oordeel lastiger te maken. Er ligt immers nog steeds geen voor Zeeland bevredigende oplossing voor, ook al wordt het Zeeuwse probleem door het Rijk serieus genomen.

Ten aanzien van herverdeling van het Provinciefonds moet wel worden opgemerkt dat de economische situatie van Zeeland, maar ook die van de andere provincies is veranderd. Die van Zeeland in gunstige zin, die van de overige provincies mogelijkermijze in negatieve zin als gevolg van zeer lage rendementen op de vermogens. Deze ontwikkelingen zullen mogelijkermijze effect hebben op het nieuwe verdeelmodel dat in 2023 wordt opgesteld.

7 MONITORING

Dit hoofdstuk geeft per paragraaf antwoord op de onderzoeksvragen die behoren bij het thema ‘Monitoring.’

7.1 EFFECTMETING

Hoe kunnen effecten in de zin van maatschappelijke en economische resultaten worden gemeten en welk beeld ontstaat daarbij?

Het is voor de Provincie Zeeland belangrijk dat men zicht heeft en houdt op de effecten van de opvolging van de adviezen van de Commissie Balkenende. De monitoring kan op verschillende manieren worden uitgevoerd. Een overzicht.

Macro-economische effecten

Zoals blijkt uit de verschillende evaluaties, die in het kader van de uitvoering van de adviezen van de Commissie Balkenende zijn uitgevoerd, kunnen de effecten op vele indicatoren worden gemonitord. Deze adviezen geven inzicht in de macro-economische effecten. Dit gebeurt voornamelijk op basis van gegevens die door het CBS worden bijgehouden. Denk aan indicatoren als besteedbaar inkomen, arbeidsproductiviteit, bruto regionaal product, werkgelegenheid, economische structuur en innovatiekracht. Nagenoeg al deze gegevens worden jaarlijks geactualiseerd.

Voortgang projecten ZiS 1 en ZiS 2

Dankzij de (verplichte) tussentijdse rapportages is er zicht op de vorderingen die de verschillende projecten maken. Daardoor is er inzicht in de voortgang, planning en besteding van het beschikbare budget.

Leefbaarometer

Met behulp van de Leefbaarometer (van het ministerie van BZK) wordt de leefbaarheid in alle bewoonde wijken, buurten en straten in Nederland gemonitord. De Leefbaarometer laat zien hoe de situatie van de leefbaarheid is en hoe die zich heeft ontwikkeld in de afgelopen jaren. Er wordt uitgegaan van vijf dimensies:

- Woningen;
- Bewoners;
- Veiligheid;
- Voorzieningen;
- De fysieke omgeving.

Deze dimensies zijn ‘opgebouwd’ op basis van in totaal 100 indicatoren (kenmerken van de woonomgeving). Voorbeelden zijn o.a. het aandeel meergezinswoningen, het water in de wijk, het aantal passerende treinen, de nabijheid van een huisartsenpraktijk, het gemiddeld/mediaan inkomen, etc. De gegevens worden verzameld op basis van verschillende bronnen zoals BAG, CBS, SYSWOV, etc.

De Leefbaarometer bevat informatie over de jaren 2002, 2008, 2012, 2014, 2016, 2018 en 2020. De Leefbaarometer wordt tweejaarlijks geactualiseerd. Het detailniveau van de gegevens maakt het moeilijk deze te aggregeren naar provinciaal niveau.

Waar staat je gemeente?

Dit instrument is ontwikkeld door de VNG. De gegevens die worden gebruikt komen uit een grote verscheidenheid aan bronnen. Denk aan Bureau Halt, ABF, BAG, CBS, Leefbaarometer, DUO, LISA, RDW, RIVM, etc. Dit maakt dat de data uit deze bronnen qua actualiteit sterk kunnen verschillen. De volgende thema's worden onderscheiden:

- Bouwen en wonen;
- Openbare orde en veiligheid;
- Bedrijvigheid en economie;
- Werk en inkomen;
- Onderwijs;
- Jeugd en jeugdhulpverlening;
- Gezondheid;
- Gemeentefinanciën;
- Dienstverlening en digitalisering;
- Energietransitie;
- Mobiliteit;
- Duurzame leefomgeving;
- Sport en cultuur.

Iedere gemeente kan via de website inzicht krijgen in hoe de gemeente scoort op uiteenlopende thema's en hoe deze score is ten opzichte van andere gemeenten. Omdat de gegevens op gemeentelijk niveau worden geïnventariseerd en geanalyseerd, is het moeilijk deze te aggregeren naar provinciaal niveau.

Waar staat je provincie?

Via deze door de provincies opgezette website wil men bijdragen aan de openheid en transparantie van de provinciale overheden. De aangeboden informatie biedt de mogelijkheid om provincies onderling te vergelijken en om trends waar te nemen.

Mede vanwege de grote diversiteit aan onderwerpen (thema's en indicatoren) wordt van meerdere bronnen gebruikgemaakt. Niet alle informatie is hierdoor actueel. Het CBS is een van de bronnen die het meest wordt ingezet. De volgende thema's komen aan de orde:

- BBV; Besluit begroting en verantwoording: de set van indicatoren is door het IPO vastgesteld en wordt op deze site gemonitord;
- Bestuur; o.a. gemeentelijke herindeling, gemeenschappelijke regelingen, financieel toezicht.
- Demografie: o.a. huishoudens, inwoners, migratie;
- Economie; o.a. bedrijfsvestigingen, bedrijventerreinen, kantoorruimte, innovatiekracht, bruto regionaal product, werkgelegenheid;
- Landschap; o.a. beheer natuur, EHS, NNN, monumenten;
- Middelen; o.a. jaarrekeningen, provinciale opcenten, provinciebegroting, provinciefonds, programmareserves;
- Milieu; CO²-emissies, luchtkwaliteit, regionale uitvoeringsdiensten, windenergie;
- Ruimtelijke ordening; ruimtegebruik, afstand tot voorzieningen, oppervlakte, woningen, landbouw;
- Verkeer en vervoer; o.a. fietspaden, dodelijke verkeersslachtoffers, vaarwegen, provinciale wegen;
- Water; o.a. dijken duinen, veiligheid primaire waterkeringen, kwaliteit grondwater.

Per thema zijn een aantal indicatoren geselecteerd. De indicatoren zijn geselecteerd op taken en beleidsterreinen die voor de provincies relevant zijn.

Monitoring Brede Welvaart en beleving inwoners

Door HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving is op 24 maart jl. het rapport 'Leven In Zeeland' gepubliceerd. De in de rapportage opgenomen resultaten zijn gebaseerd op een breed uitgezette enquête onder inwoners van Zeeland en geeft een beeld van de beleving van de inwoners op verschillende leefbaarheidsthema's, die zijn opgebouwd vanuit een groot aantal indicatoren. Het is de bedoeling dat deze rapportage iedere vier jaar wordt uitgebracht. Hierdoor kan de ontwikkeling over de beleving van de inwoners goed worden gemonitord.

Daarnaast hebben het PBL en het CBS een eerste versie van een regionale Monitor Brede Welvaart gepresenteerd. De monitor is zo opgezet dat een vergelijking tussen regio's mogelijk is. De Provincie Zeeland kan zodoende geijkt worden aan het landelijk gemiddelde alsook aan andere regio's. Zo kunnen zowel de ontwikkeling van Zeeland (t.o.v. andere provincies) als die binnen de provincie worden gemonitord.

7.2 UITGEVOERDE EVALUATIES

Welke evaluaties zijn tot nu toe uitgevoerd, hoe zijn PS daarover geïnformeerd en welk beeld ontstaat daaruit?

Uit de in hoofdstuk 2 opgenomen tijdlijn blijkt dat er in de afgelopen periode verschillende evaluaties uitgevoerd zijn, die gericht waren op het monitoren van de voortgang en de effecten van het uitvoeren van de adviezen van de Commissie Balkenende, te weten:

- Actualisatie en beleidsevaluatie ZiS 1 door bureau Berenschot (april 2020);
- Midterm review Regio Deal Zeeland en investeringsprogramma 'Zeeland in Stroomversnelling 2.0';
- Evaluatie Economische Agenda Zeeland 2017-2020 door bureau Berenschot (maart 2021)

Actualisatie en beleidsevaluatie ZiS 1

Onderzoeksbureau Berenschot gaat in op de macro-economische situatie van de Provincie Zeeland en vergelijkt de huidige situatie (namelijk: positie van Zeeland ten opzichte van het Nederlands gemiddelde) met de situatie zoals geschetst in het rapport 'Zeeland in Stroomversnelling' (2016). Centraal in de analyses staat de vraag: hoe is het nu met de economische situatie van Zeeland gesteld? In tegenstelling tot de door de Commissie Balkenende gedefinieerde actielijnen en randvoorwaardelijke factoren hanteert het bureau het model van Gardiner. Het model maakt het mogelijk om op hoofdlijnen

de situatie van een regio te schetsen (quick-scan). Het model gaat in op de onderstaande drie thema's:

1. Waarneembare concurrentiekracht van Zeeland (o.a. besteedbaar inkomen, bruto regionaal product, arbeidsproductiviteit, werkgelegenheid);
2. Bronnen van concurrentiekracht (o.a. economische structuur, innovatiekracht, vaardigheden en arbeidsmarkt, regionale toegankelijkheid, omgeving/milieu, transitie energiesector, bestuurlijke structuur);
3. De sociale structuur van de provincie (o.a. ontgroening en vergrijzing, bevolkingsomvang, regionale cultuur).

Het ontstane beeld

Uit de analyse van Berenschot blijkt dat Zeeland op meerdere macro-economische indicatoren grote vooruitgang heeft geboekt ten opzichte van enkele jaren geleden. Een flink deel van deze vooruitgang is volgens de onderzoekers het gevolg van de wereldwijde conjuncturele groei. De positie ten opzichte van de rest van Nederland is namelijk weinig verbeterd. En in enkele gevallen is het relatieve verschil zelfs groter geworden. Op de punten demografische druk (krimp/ontgroening/vergrijzing) en bestuurlijke structuur voorzien de onderzoekers risico's waarop tijdig ingegrepen moet worden. Ook is nog steeds sprake van structurele uitdagingen op gebied van innovatie en bereikbaarheid.

Op basis van de methode van Gardiner stellen de onderzoekers dat – ondanks de positievere cijfers over de concurrentiekracht van de Zeeuwse economie – er nog steeds sprake is van een zwakke structurele basis. Veel van de gehanteerde indicatoren staan (nog steeds) op rood en oranje. De economie van Zeeland is dus (nog steeds) erg vatbaar voor externe (conjuncturele) schokken. Met het uitblijven van de komst van de Marinierskazerne (of een vergelijkbaar instituut dat impact heeft op de gemiddelde leeftijdsopbouw in de provincie)

blijft het onverminderd de uitdaging om de Provincie Zeeland (m.n. Vlissingen) weerbaarder te maken, aldus de onderzoekers.

Midterm review Regio Deal Zeeland

Door de provincie en de Economic Board Zeeland wordt in de Midterm review aangegeven dat de Regio Deal inwoners, ondernemers, kennisinstellingen en overheden in de provincie in staat stelt om samen het vestigings- en leefklimaat van de regio te versterken.

Met de via de Regio Deal beschikbare middelen van Rijk, provincie, gemeenten en andere regiopartners worden dertien structuurversterkende projecten uitgevoerd. Zo wordt geïnvesteerd in sterktes van en kansen voor Zeeland. En de verbindingen tussen economische sectoren worden verbeterd. De negatieve spiraal van krimp, ontgroening en vergrijzing en beperkte innovatiekracht worden doorbroken.

De provincie en de Economic Board Zeeland geven aan dat het mooi is om te zien dat de projecten door en met partijen vanuit de regio naar voren zijn gebracht. En dat zij als betrokken partners de uitdagingen en kansen in de regio oppakken. Met veel enthousiasme zijn alle partijen in de regio aan de slag met het uitvoeren van de initiatieven uit 'Zeeland in Stroomversnelling 2.0'.

Na twee en een half jaar werken en met nog twee uitvoeringsjaren voor de boeg is het een goed moment om te kijken waar de provincie staat: wat is gerealiseerd en wat wordt nog gerealiseerd? In de midterm review wordt aangegeven dat onvoorzien is wat de gevolgen van COVID-19 voor de uitvoering van het investeringsprogramma zijn. Een aantal projecten heeft hierdoor meer tijd nodig. De beperkingen als gevolg van COVID-19 hebben in een aantal projecten ook geleid tot een versnelling in de digitalisering.

Het ontstane beeld

Het college van GS concludeert dat er een goede voortgang van de projecten in de Regio Deal Zeeland is geboekt. Voor enkele projecten is de afronding in zicht, de meeste andere liggen op schema. Vijf projecten ondervinden vertragingen, met name als gevolg van de coronamaatregelen.

Volgens GS laat deze midterm review zien, dat in de verschillende projecten goede stappen worden gezet om gezamenlijk de Zeeuwse opgaven op te pakken, De resultaten dragen bij aan brede welvaart, leefbaarheid en economische kracht in Zeeland.

Evaluatie Economische Agenda Zeeland 2017-2020

In 2016 hebben de Provinciale Staten van Zeeland de Economische Agenda 2017-2020 (vanwege Covid-19 verlengd tot eind 2021) vastgesteld. De belangrijkste bouwsteen voor deze agenda is het advies van de Commissie Structuurversterking en Werkgelegenheid (Commissie Balkenende). Deze commissie heeft Zeeuwse partijen geadviseerd in het economisch beleid focus aan te brengen op een vijftal cruciale acties. Daarnaast heeft de commissie aangegeven in te zetten op drie zogenaamde randvoorwaardelijke acties voor economische structuurversterking: vergroting van de bestuurskracht van de regio, vergroting van de uitvoeringskracht van de regio en coherent werk maken van de leefbaarheid.

Het opvolgen van het advies van de Commissie Balkenende met de Economische Agenda moet eraan bijdragen dat de provincie haar concurrentiekracht versterkt. Het gaat daarbij om de innovativiteit (rood stoplicht), de bestuurlijke structuur (rood stoplicht), de sociale structuur (rood stoplicht), de vaardigheden op het gebied van arbeid (rood stoplicht), de regionale toegankelijkheid (oranje stoplicht) en de omgeving/milieu (oranje stoplicht).

De provincie heeft in het kader van de Economische Agenda 2017-2020 een drietal prioritaire investeringen benoemd, die moeten bijdragen aan het verbeteren van de economische structuur van de regio (verbetering op de bronnen van concurrentiekracht). Deze prioriteiten zijn de economische innovatie, de realisatie van een Campus Zeeland en de vestigingslocaties voor bedrijvigheid. De verantwoordingsstukken maken duidelijk dat hier vanuit de provincie veel inzet op is geweest de afgelopen jaren, aldus Berenschot. De beoogde output is gerealiseerd. De provincie is dan ook in brede zin tevreden over haar inzet op de beoogde investeringen. Uit de jaarlijkse verantwoordingsstukken blijkt dat de provincie niet op alle onderdelen vanuit de Economische Agenda de gestelde doelen heeft behaald.

Het ontstane beeld

Uit de evaluatie blijkt dat op alle drie de randvoorwaardelijke acties beleidsinzet vanuit de provincie is gepleegd in de afgelopen vier jaar. Het gaat hierbij om het versterken van de bestuurskracht en de uitvoeringskracht binnen de provincie en het werk maken van het verbeteren van de leefbaarheid binnen de provincie.

De verantwoordingstukken laten zien, dat op het terrein van bestuurskracht met succes inzet is gepleegd. Uit het evaluatierapport 'Zeeuwse samenwerking naar vlieghoogte' blijkt dat het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO) een goede basis biedt voor de bundeling van Zeeuwse krachten en samenwerking rond regionale opgaven en lobby.

De provinciale inzet op het versterken van de leefbaarheid binnen de provincie lijkt één van de grootste uitdagingen. Veel factoren, die voor werknemers en bedrijven van buiten de Provincie Zeeland het imago van de provincie (negatief) bepalen, zijn moeilijk of niet beïnvloedbaar. De regionale toegankelijkheid van Zeeland en de verschillende regio's blijft één van de grootste bedreigingen voor de Zeeuwse economie. Er is door de provincie op verschillende onderdelen ingezet op het versterken van leefbaarheid in Zeeland, ook buiten de scope van de Economische Agenda.

De bedrijvigheid in Zeeland is in ontwikkeling. De provincie heeft hier met het Investeringsfonds Zeeland BV en de uitgerolde activiteiten vol op ingezet. De provincie is positief over de uitkomsten. Er is extra uitvoeringskracht gemobiliseerd. Uitdagingen ziet de provincie vooral op het programma arbeidsmarkt. Respondenten in het onderzoek zien daar toch een positieve ontwikkeling.

Na een analyse van de evaluatiebevindingen komt Berenschot tot de belangrijkste overall conclusies over de uitvoering van de Economische Agenda 2017-2020:

- De provincie heeft de juiste prioritaire investeringen gekozen voor haar Economische Agenda, namelijk economische innovatie, Campus Zeeland en vestigingslocaties bedrijvigheid. Het actueel en sterk houden van de toeristische sector heeft geen aandacht gekregen in de agenda. Het is volgens Berenschot een goede vierde prioritaire investering.
- Op alle prioritaire investeringen is met succes inzet gepleegd. Dit gaat (zeker op langere termijn) bijdragen aan het versterken van de Zeeuwse bronnen van concurrentiekracht. Wat opvalt is dat veel ingezette acties op de investeringen zich nog in de opstartfase bevinden. Het beïnvloeden van bronnen van concurrentiekracht is dan ook een kwestie van de lange adem.

- Gezien de voorgaande twee punten, lijkt het niet wenselijk om het nieuwe economische uitvoeringsprogramma een heel andere richting te geven. Versterking van de inzet op het vergroten van de leefbaarheid, ook via andere provinciale uitvoeringsprogramma's, lijkt wel wenselijk.
- Een aantal K&I-netwerken bevindt zich nog in de groeifase na drie à vier jaar. Het is belangrijk volgens Berenschot, dat er door de provincie wordt ingezet om de K&I-netwerken door te laten groeien naar de volwassenfase. Het doel is om de slagkracht, innovatieve projecten en representatie vanuit het Zeeuwse bedrijfsleven vanuit de prioritaire sectoren (circular economy/ biobased economy, energietransitie en deltatechnologie, maritieme sector/haven en toerisme en recreatie) te realiseren.
- Het compensatiepakket 'Wind in de Zeilen' biedt kansen. Dit pakket kan een bijdrage leveren aan de sociaaleconomische structuurversterking van Zeeland, bijvoorbeeld via het Delta Kenniscentrum.

7.3 ROL VAN PS

Provinciale Staten zijn direct betrokken geweest bij het vaststellen van het investeringsprogramma 'Zeeland in Stroomversnelling'. Bij de vaststelling is men akkoord gegaan met de uitvoering van de in het investeringsprogramma opgenomen projecten, de aanpak van de randvoorwaardelijke factoren en de aandachtvragende dossiers. Hiermee hebben PS haar kaderstellende rol vervuld en is de uitvoering bij GS belegd. Behalve in het kader van de P&C cyclus worden PS niet geïnformeerd over de voortgang van de uitvoering van het investeringsprogramma. PS worden wel geïnformeerd als er zich onverwachte ontwikkelingen voordoen. Dat gebeurt onder andere bij het noodgedwongen stopzetten van een project, als zich ontwikkelingen voordoen aangaande de aandachtvragende dossiers en als de randvoorwaarde leefbaarheid wordt opgepakt door het afsluiten van de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen.

Ook bij het vaststellen van het investeringsprogramma 'Zeeland in Stroomversnelling 2' zijn PS betrokken. Bij het vaststellen van deze Regio Deal Zeeland hebben PS haar kaderstellende rol kunnen vervullen. Omdat de Regio Deal een overeenkomst is met het Rijk zijn in de voorwaarden afspraken vastgelegd over tussentijdse rapportagemomenten. Hierin wordt van alle projecten uit het investeringsprogramma de voortgang gerapporteerd. Deze tussentijdse rapportages worden ter informatie aangeboden aan PS. Het betreft de voortgang van de uitvoering van de verschillende projecten. Zo kunnen PS met behulp van de tussentijdse rapportages de controlerende rol vervullen.

Daar de projecten in ZiS 2 grotendeels dezelfde zijn als die zijn opgenomen in ZiS 1 worden PS indirect ook over de voortgang van de uitvoering van de projecten uit ZiS 1 geïnformeerd.

Dit geldt niet voor de voortgang van de randvoorwaardelijke factoren en de aandachtvragende dossiers. Het is aan GS om te bepalen wanneer PS over deze factoren en dossiers worden geïnformeerd. Zoals eerder aangegeven worden PS wel geïnformeerd als er zich onverwachte ontwikkelingen voordoen.

In 2020 en 2021 zijn meerdere evaluaties uitgevoerd over de voortgang van zowel ZiS 1/Economische Agenda als ZiS 2/Regio Deal Zeeland. Deze evaluaties zijn ter informatie aan PS aangeboden.

Een belangrijk moment voor PS doet zich voor als de looptijd van de Regio Deal Zeeland eindigt. Naast de verplichte eindrapportage waarin de resultaten van alle projecten worden geïnventariseerd en geëvalueerd, zal de 'hoe nu verder?'-vraag dan aan de orde komen.

7.4 HET ONTSTANE BEELD

In de afgelopen jaren zijn er drie uitgebreide evaluaties uitgevoerd, die gericht waren op de opvolging van de adviezen van de Commissie Balkenende en de effecten hiervan.

Uit alle drie de evaluaties blijkt dat Zeeland op meerdere macro-economische indicatoren grote voortgang heeft geboekt. Niet duidelijk is, hoe groot de invloed van de wereldwijde economische groei hierop is geweest. In de verschillende evaluaties wordt gewezen op de grote invloed hierop van de wereldwijde conjuncturele groei. Ondanks de coronapandemie is er een goede voortgang op de uitvoering van het merendeel van de projecten.

In het rapport ‘Actualisatie en beleidsevaluatie ZiS 1’ (2020) komt Berenschot tot de conclusie dat de Provincie Zeeland op meerdere macro-economische indicatoren grote vooruitgang heeft geboekt. Echter, het onderzoek geeft meteen ook aan dat een flink deel van deze vooruitgang het gevolg is van de wereldwijde conjuncturele groei. De posities opzichte van de rest van Nederland is namelijk weinig verbeterd. In enkele gevallen is het relatieve verschil zelfs groter geworden. Op de punten demografische druk (krimp/ontgroening/vergrijzing) en bestuurlijke structuur voorziet het bureau risico’s, waarop tijdig ingegrepen moet worden. Ook is nog steeds sprake van structurele uitdagingen op gebied van innovatie en bereikbaarheid.

Door de provincie en de Economic Board Zeeland is het rapport ‘Mid-term review Regio Deal Zeeland en investeringsprogramma ‘Zeeland in Stroomversnelling 2.0’ gepresenteerd. Geconcludeerd wordt dat er is sprake van een goede voortgang van de projecten in de Regio Deal Zeeland. Voor enkele projecten is de afronding al in zicht, de meeste andere liggen op schema. Vijf projecten ondervinden vertragingen, met name als gevolg van de coronamaatregelen.

In maart 2021 is het door Berenschot opgestelde rapport ‘Evaluatie Economische Agenda Zeeland 2017-2020’ uitgebracht. De provincie heeft in het kader van de Economische Agenda 2017-2020 prioritaire investeringen benoemd, die moeten bijdragen aan het verbeteren van de economische structuur van de regio. De verantwoordingsstukken maken duidelijk dat hier de afgelopen jaren vanuit de provincie veel inzet op is geweest. Uit het onderzoek blijkt dat de beoogde output is gerealiseerd. Uit de jaarlijkse verantwoordingsstukken van de provincie is gebleken, dat de provincie niet op alle onderdelen de vanuit de Economische Agenda gestelde doelen heeft behaald.

Uit de evaluatie blijkt dat op alle drie de randvoorwaardelijke acties er de afgelopen vier jaar vanuit de provincie beleidsinzet is gepleegd:

- De verantwoordingsstukken maken volgens het onderzoek duidelijk dat op het terrein van bestuurskracht met succes inzet is gepleegd. Ook uit het evaluatierapport ‘Zeeuwse samenwerking naar vlieghoogte’ blijkt dat het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO) een goede basis biedt voor de bundeling van Zeeuwse krachten en samenwerking rond regionale opgaven en lobby.
- De onderzoekers constateren dat de bedrijvigheid in Zeeland in ontwikkeling is. De provincie heeft hier met het Investeringsfonds Zeeland BV en diverse activiteiten vol op ingezet. De onderzoekers zijn positief over de uitkomsten. Er is extra uitvoeringskracht gemobiliseerd. De provinciale inzet om de leefbaarheid te versterken binnen de provincie lijkt volgens het onderzoek één van de grootste uitdagingen. Veel factoren, die voor werknemers en bedrijven van buiten Zeeland het imago van de provincie (negatief) bepalen, zijn moeilijk of niet beïnvloedbaar. Er is door de provincie op verschillende onderdelen ingezet op het versterken van leefbaarheid in Zeeland, ook buiten de scope van de Economische Agenda.

Berenschot trekt de volgende overall conclusies:

- De provincie heeft de juiste prioritaire investeringen gekozen voor haar Economische Agenda.
- Op alle prioritaire investeringen is met succes inzet gepleegd.
- Gezien de voorgaande twee punten, lijkt het niet wenselijk om het nieuwe economische uitvoeringsprogramma een heel andere richting te geven dan de huidige Economische Agenda. Versterking van de inzet op het vergroten van de leefbaarheid en uitvoeringskracht, ook via andere provinciale uitvoeringsprogramma’s, lijkt wel wenselijk.
- Een aantal K&I-netwerken bevindt zich nog in de groeifase na drie à vier jaar.
- Het compensatiepakket ‘Wind in de Zeilen’ biedt kansen.

PS worden via de reguliere P&C cyclus geïnformeerd over de voortgang van het investeringsprogramma ZiS 1.

Over de voortgang van de projecten, zoals opgenomen in het investeringsprogramma ZiS 2/Regio Deal Zeeland, worden PS periodiek geïnformeerd. Conform de gemaakte afspraken hierover met het Rijk wordt halfjaarlijks een voortgangsrapportage opgesteld die ter informatie ook aan PS wordt gestuurd.

Als er zich onverwachte ontwikkelingen voordoen ontvangen PS hier informatie over, zoals bij het vormen van een nieuwe Economische Agenda voor Zeeland. Ook bij het noodgedwongen stopzetten van een project worden PS geïnformeerd. Denk daarbij aan ontwikkelingen die zich voordoen aangaande de aandachtvrage dossiers en als de randvoorwaarde leefbaarheid wordt opgepakt door het afsluiten van de Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen. Bij de laatste hebben PS uiteraard ook de kaderstellende rol kunnen vervullen.

Ook de aanpak van de randvoorwaardelijke factoren heeft effect. Het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO) biedt een goede basis voor de bundeling van Zeeuwse krachten en samenwerking rond regionale opgaven en lobby. Ook de oprichting van de Economic Board Zeeland heeft hierin positieve zin aan bijgedragen.

De provincie heeft extra uitvoeringskracht gemobiliseerd met het Investeringsfonds Zeeland BV.

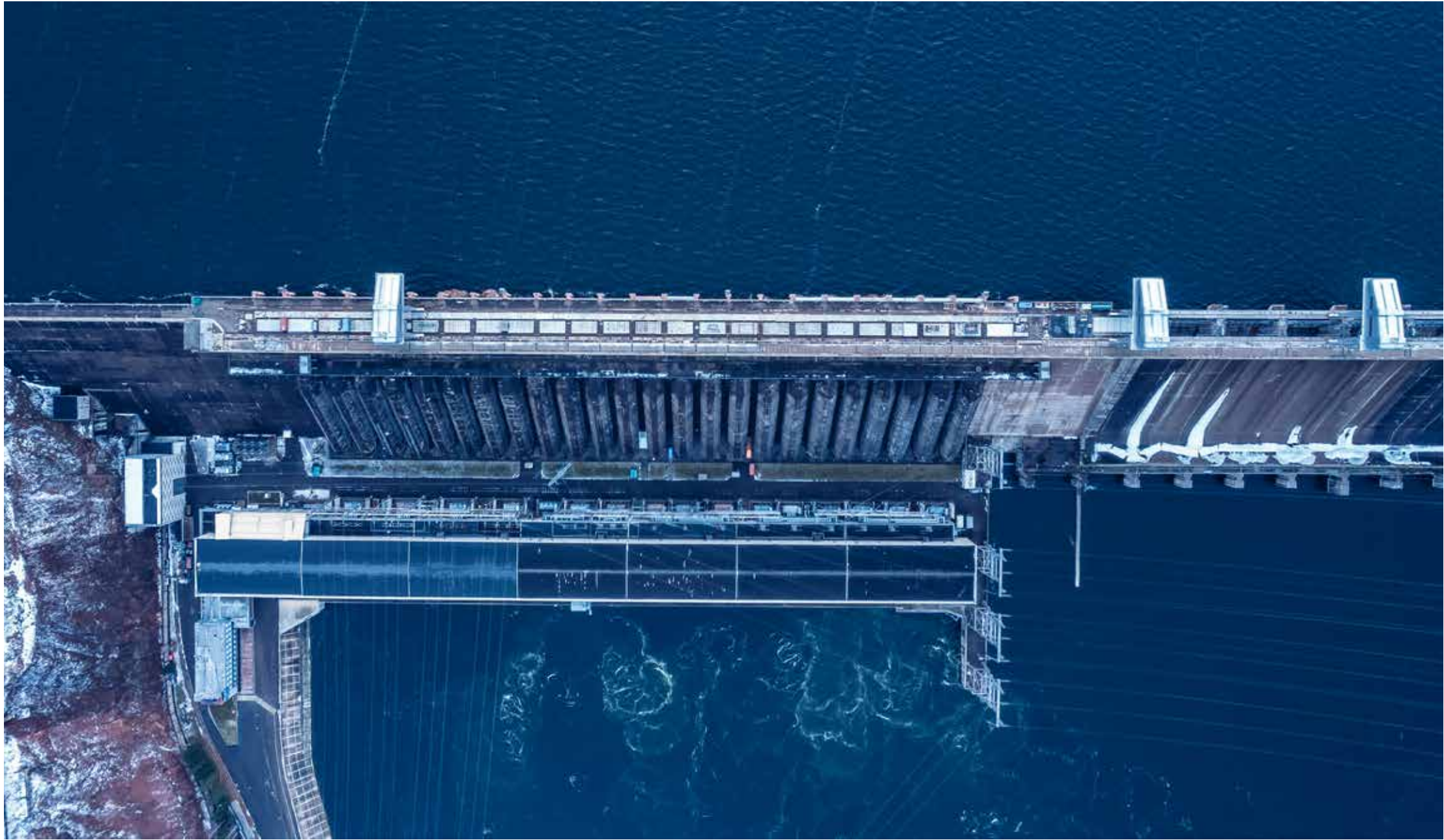
Feit blijft dat het ontwikkelingsbedrijf Economische Impuls Zeeland een van de kleinste regionale ontwikkelingsmaatschappijen van ons land is. Zeker als het gaat om het aantal participaties en het geïnvesteerd vermogen.

De provinciale inzet op het versterken van de leefbaarheid blijkt één van de grootste uitdagingen. Veel factoren, die voor werknemers en bedrijven van buiten Zeeland het imago van de provincie (negatief) bepalen, zijn immers moeilijk of niet beïnvloedbaar. Mogelijk dat de Agenda Brede Welvaart hierin verandering gaat brengen.

De bovengenoemde evaluaties zijn ter informatie aan PS aangeboden. Een belangrijk moment voor PS doet zich voor als de looptijd van de Regio Deal Zeeland eindigt.

BIJLAGE 1 GEÏNTERVIEWDE PERSONEN

- Provincie Zeeland**
- Beleidsmedewerkers en –specialisten
 - Management en directie
 - GS-leden
 - Medewerkers Statengriffie
 - Statenleden
- Buiten Provincie Zeeland**
- (Netwerk)partners, waaronder Economic Board Zeeland, SER Zeeland, HZ, VNO-NCW Zeeland, Impuls Zeeland
 - Deskundigen op o.a. gebied van bestuurskunde en economie

BIJLAGE 2 GERAADPLEEGDE LITERATUUR EN DOCUMENTEN

• Eindrapport Commissie Balkenende ‘Zeeland in een stroomversnelling’	2016
• Investeringsprogramma ‘Zeeland in Stroomversnelling’	2017
• Regio Deal Zeeland	2017
• Investeringsprogramma ‘Zeeland in een stroomversnelling 2’	2018
• Actualisatie en beleidsevaluatie ‘Zeeland in Stroomversnelling’	2020
• Wind in de zeilen, een nieuwe start	2020
• Midterm Review Regio Deal Zeeland en investeringsprogramma Halfjaarlijkse voortgangsrapportages aan Rijk en PS	2018 e.v.

REKENKAMER ZEELAND

